

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

U. Nielsen: De nordensfælleske Begivenheder
"8.1" 1657-60

HÆRENS ARKIV.

~~11-5/1866~~

INDBYDELSESSKRIFT

I ANLEDNING

AF

NISSENS LATIN- OG REALSKOLES

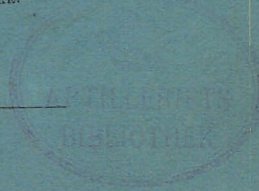
25DE AARSFEST

1868.

UDGIVET AF

J. F. BUCHHOLM og H. SCHRØDER.

SKOLENS BESTYRERE.

KRISTIANIA.

P. T. MALLINGS BOGTRYKKERI.

1868.

Udført / 19

948.1

"1657-60"

INDBYDELSESSKRIFT

I ANLEDNING

AF

NISSENS LATIN- OG REALSKOLES

25DE AARSFEST

1868.

UDGIVET AF

J. F. BUCHHOLM og H. SCHRØDER.

SKOLENS BESTYRERE.

KRISTIANIA.

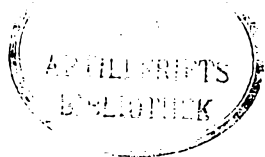
P. T. MALLINGS BOGTRYKKERI.

1868.

INDHOLDSANGIVELSE.

	Side.
De nordenfjeldske Begivenheder i Aarene 1657—1660. (Af Cand. mag. Yngvar Nielsen.)	1
Kort Fremstilling af Skolens Historie siden dens Oprettelse.	60
Skolefterretninger.	84
Om Lærerpersonalet.	85
Klasseinddelingen og Discipelantallet i de to sidste Skoleaar.	88
Om Skolepenge og Fripladse.	91
Timefordelingen.	92
Afgang.	93
Om Gymnastikundervisningen.	100
Opgave over, hvad der i Skoleaaret er læst i de forskjellige Afdelinger.	100
Dimission.	116
Examens-Tabel.	117

De nordenfjeldske Begivenheder i Aarene 1657—1660.

(Af Cand. mag. Yngvar Nielsen.)

Følgende Afhandlinger og Samlinger af Kildeskrifter berøre specielt dette Emne: *D. N. Bech*. Thronhjems Lehns Afstaaelse til Sverige og dets Tilbageerobring i Aaret 1658 (Morgenbladet for 1850, No. 256 og 258). — *J. Chr. Berg*. Om Thronhjems Tilbagetagelse af de Norske i Aaret 1658. (Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie VI, 195 fig.) — Om Svenskerne i Norge 1658—1660 (Norske Magasin II, 425 fig.; jfr. Nye Danske Magasin I, 62—64 og 84—86.) — *M. O. A. Wester*. Krigshændelserne i Norrige och Jämtland åren 1658—1660. (Akademisk Afhandling.) Upsala 1857. — *J. Chr. Berg*. Samlinger til Krigens Historie i Norge under Kong Frederik den Tredie. (Saga, I, 39—152.) — Relation öfver det förnämste, sig i Thronhjems belägring hafver tilldragit sedan den 28 Septembris, då fienden kom för staden, till den 11 Decemb. 1658. (Handlingar rörande Skandinaviens historia XXVIII, 135—174.) — Handlingar angående Thronhjems Län under Svenskt välde år 1658. (Handlingar rörande Skandinaviens historia XXX, 156—278.) — Hvor utrykte Kilder ere benyttede, findes det i Regelen angivet.

Den usikre Tilstand, som havde hersket i Norden siden Freden i Brömsebro, gav omsider i 1657 Plads for aaben Krig, da Danmarks og Norges Hære paa forskjellige Punkter angrebe Sverige dels i Nord, dels i Syd. For Danmarks Vedkommende havde Stænderne, som i Februar og Marts 1657 vare samlede til Rigsdag i Odense, bevilget de fornødne overordentlige Skattepaalæg, og endnu medens Kongen opholdt sig her, var der udgaaet Befaling til ogsaa at samle de norske Stænder. Disse mødte paa forskjellige Steder og

bevilgede rimeligvis uden nogen Indsigelse de forlangte Krigsmidler ¹⁾).

Da Krigen i Norge denne Gang skulde føres paa to forskjellige Steder og paa hvert af disse saagodtsom uafhængig af det andet, samt vistnok for den største Del kun ved de Midler, som hver Landsdel selv kunde skaffe tilveie, i Lighed med, hvad der havde været Skik i Danmark fra 1638, har dette maaske været en Grund mere til, at det ei blev anset for nødvendent at samle Stænderne under Et, men at lade dem forelægges de kongelige Forslag paa hver deres Hjemsted. Man tør, skjønt ingen Efterretning findes derom, med stor Sandsynlighed antage, at der ogsaa har været afholdt et Stændermøde i Throndhjem under Lehnsherrens Forsæde, hvor de overordentlige Contributioner ere blevne bevilgede for Throndhjems Lehns Vedkommende og vistnok ogsaa for Nordlands.

Throndhjems Lehn bestod, foruden Throndhjems Stad, af følgende Fogderier: Nordmøre, Fosen, Namdalen, Inderøen, Sparboen, Strinden, Stjørdalen, Skogn, Verdalen, Guldalen og Orkedalen. Lehnsherren havde af disse i aarlig Indtægt af Tiende, Leding, Landskyld, Bygsel, Sakøre o. s. v. over 18,000 Rdl., hvoraf han i Rentekammeret betalte omtrent en Trediedel i Afgift til Kronen, saaat han selv hvert Aar kunde

---

¹⁾ Herom findes i Rigsarchivet Kgl. Missive til Statholder og Cantsler af 28 Febr. (Odense Gaard), at de paa et beleiligt Sted maa sammenkalde den norske Adel og foreholde den det berømmelige Exempel, som deres danske Standsbrødre have givet, i lige Maade de andre Stænder for at faa en Bevilling til Rigets Forsvar. Nyt Kgl. Missive af 3 Marts (Odense Gaard) til de Samme og Lehnsherren paa Baahus, Iver Krabbe, at de maa tilholde de norske Stænder at holde en „lidelig“ Rostjeneste, ligesom i Danmark; Adelen skulde yde denne af Lehnene og sit eget Gods, Kannikerne for hvad deres Kannikedømmer kunde taxeres til, „Odelsbønder, hvorfor de give deres Odels Opbørsel og Skat,“ hver Lagmand to monterede og rustede Heste, hver Prest, Foged, Sorenskriver og Bondelensmand en Hest, ligesaa de, som havde Lehn eller Gods i Forpagtning, havde aarlig Besolding af Kongen eller vare forlehnede med Krone- og Kirketiende; en Generaltoldforvalter skulde stille 4 Heste, hver Tolder 1, og Toldbetjentene skulde lægges i Læg, hvoraf hvert skulde stille 1 Hest. — Se Aschehoug, Norges offentlige Ret I, 454.

stikke 12,000 Rdl. i sin egen Lomme. Derhos havde han ogsaa Indkrævningen af de regelmæssige Skatter. De forskjellige Indtægter, som gik gennem Lehnsherren, udgjorde i 1657 i Alt 51,002 Rdl., hvortil nu desuden kom de af Stænderne til Krigen bevilgede overordentlige Contributioner, som i samme Aar udgjorde 66,605 Rdl. eller maaske endnu mere; disse forvaltedes ikke af Lehnsherren, men gik gennem Slotsskriveren og Krigscommissarierne. Foruden dette opsendtes der i samme Aar til Throndhjem til Krigens Førelse mindst 27,100 Rdl. fra Bergenhus, foruden hvad der kom fra Bratsberg Lehn og maaske ogsaa fra andre Steder²).

En vigtig Statsindtægt var dengang, som nu, Tolden, som deltes i Kronens Told og den til Krigsfornødenheder bestemte Commissariatstold; af disse havde den første i 1656 i Throndhjems Lehn udgjort 23,824 Rdl. og den anden 10,218. Saafremt ved denne Leilighed nogen Del af Tolden ved de norske Toldsteder har været bestemt til Krigsførelsen i Norge, hvilket ikke vilde stemme med den sædvanlige Praxis, har dette i saa Fald rimeligvis kun været en Ubetydelighed³).

²) Under Frederik 3 havde Lehnsherren i Throndhjem ogsaa Bestyrelsen af Romsdals Lehn; af dettes Indtægter nød han selv Intet, hvorimod den titulære Lehnsherre, Sigvard Brockenhus, oppebar en aarlig Pension paa 800 Rdl. I den ovenfor angivne Indtægt af Leding, Tiende o. s. v. af Throndhjems Lehn er saaledes Romsdalen ikke medregnet, derimod ere de derfra udredede Skatter og ligesaa Tolden at medtage i Angivelserne for Throndhjems Lehn. Om Throndhjems Lehns Indtægter findes særdeles interessante Oplysninger i Handl. rör. Skand. hist. XXX, især pag. 208 flg. Til Sammenligning hidsættes, at 4 Rdl.s Contributionen og Odelsskatten i Akershus Lehn fra 1 Mai 1650 til s. D. 1651 udgjorde 40,974 Rdl. (deraf i Numedal og Sandsvær 703, Brunlag 1795, Idd og Marker 1191, Rakkestad 1300, Onsø 200, Værne 1241, Tune og Aabygge 1321, Tønsberg 4330 og Bratsberg 6220.) (Ifølge en Designation, vedlagt et Brev fra Toldforvalter Johan Gaarman til Rigshofmester Joachim Gersdorf (Christiania 8 November 1651) i det danske Geheimearchiv.)

³) Ifølge utrykt Brev fra Jacob Lerche til Joach. Gersdorf (Nyborg 20 Juli 1657) i det danske Geheimearchiv havde denne af 4000 Rdl., som han havde modtaget af Joh. Gaarman i Bergen, leveret Raadmand Jens Graa i Ystad 918 Rdl. og Landcommissarius Christopher Stenssøn Resten. Jfr. Aschehoug, Norges offentlige Ret I, 509. Af Gersdorfs Papirer kan^r sees,

Lehnsherre over Throndhjem var siden August 1656 Peder Vibe til Gjerdrup, en for sin Dygtighed almindelig anerkjendt Mand, som tidligere dels havde været Resident i Paris og senere i Stockholm, dels Rentemester og dels General-Commissarius i Norge, hvor han havde været forlenet med Bergens Apostelkirkes Gods.

De nordlandske Fogderier (Helgeland, Salten, Lofoten, Vesteraalen, Senjen, Andenes og Tromsø) havde under Christian den Tredie og Frederik den Anden i Regelen været bortforlehnede enkeltvis hvert for sig; men Christian den Fjerde havde saa meget som muligt slaaet dem sammen. Under Frederik den Tredie var kun Helgeland særskilt forlehnet til Mogens Fris, medens de øvrige siden 1646 styredes af Preben von Ahnen til Fosnes, gjennem hvem ogsaa Helgelands Skatter bleve opkrævede. Preben von Ahnen, der tilhørte en oprindelig pomeransk Familie, var en i mange Henseender dygtig og driftig Mand, som paa flere Maader tog sig af sit Lehns Opkomst. Vinteren 1656—1657 havde han tilbragt i Kjøbenhavn, men var om Vaaren vendt tilbage til sin Residents, Bodø Gaard i Salten.

at Tolden i Bergen fra Mortensdag 1656 til 1 Mai 1657 var 13,996 Rdl., hvoraf 5100 Rdl. i Commissariatold, og fra 1 til 28 Mai 1657 4049 Rdl., hvoraf 1313 Rdl. i Commissariatold. — I November 1656 udgjorde Toldintraderne ved Kjøbenhavn 2275½ Rdl., hvoraf 684½ i Commissariatold, samt derhos 75 Rdl. i Accise. — Den 1 Juni 1656 lod Gaarman ved sine Fuldmægtige Toldkisterne aabne paa følgende Steder: Laurvik, hvor den befandtes at indeholde 2553 Rdl., Sandefjord (589¾ Rdl.), Tønsberg By (574½ Rdl.), Drammen (3795½ Rdl.), Svinesund (2943 Rdl.), Sponviken (667 Rdl.), Sand (1209½ Rdl.), Moss (486), Soon (591¾), Ellingkilen (223¼), Frederikstad (1143¾), Krogstadhavn (297½), Konghelle (310½), Marstrand (481¾), Nordviken (234½) og Oddevald (58¾ Rdl.). Derhos var modtaget fra Langesund 4780, Kragerøen 1399¾, Tønsberg Lehn eller Holmestrand 840 Rdl. Da Toldkisterne vare aabnede paa samme Maade det foregaaende Aar, var der forefundet i Tønsberg By 316¾ Rdl., i Drammen 4881½, Soon 622½, Svinesund 385½, Langesund 3388½, Kragerøen 182½, Krogstadhavn 195½, Sponviken 100½, Sand 1523½, Moss 652, Frederikstad 699½, samt Laurvik 3070½ Rdl. og Sandefjord 1101 Rdl.

Saafrømt de nordlandske Stænder have været adspurgte, maa de vistnok have deltaget i Mødet i Thronhjem. Da Nordlands Regnskaber for det Meste mangle for Aarene 1656—1660, lades man aldeles i Uvidenhed, saavel om Lehnets almindelige Indtægter, som om de overordentlige Contributioner for Krigsaarene. For Aarene 1646—1656 havde Skatterne i alle nordlandske Fogderier tilsammen udgjort 30,597 Rdl., alt-saa aarlig omtrent 3000 Rdl. En lignende Sum havde Preben von Ahnen at betale i aarlig Afgift af Lehnets „visse Rente og Indkomst“⁴).

---

⁴) I Frederik den Andens Tid var den Skik opkommen at lægge et mindre Lehn under et større, uden at dettes Indehaver derved fik nogen Forøgelse i sine Indtægter. Dette kaldtes „at understikke“ Lehnene og vakte megen Misfornøielse hos den danske Adel, der herved led et stort Skaar i sine Indtægter og ogsaa stadig kom med Klager i den Anledning. Christian den Fjerde og Frederik den Tredie vedbleve desuagtet med denne Administrationsmaade, som bragte flere Penge ind i den udarmede Statskasse; dog indførtes der nu en Forandring, idet den tidligere Indehaver af et Lehn undertiden kunde vedblive at faa udbetalt en Pension eller „Deputat,“ medens Lehnet selv lagdes under et større. Dette havde været Tilfældet med Sigvard Brockenhus i Romsdalen og anvendtes under hele Christian 4s lange Regjering i stor Udstrækning i Nordland; ja man gik saavidt, at der ligefrem udnævntes titulære Lehnsherrer, som kun havde at afgive sin Qvittering for, at de havde modtaget det fastsatte Deputat. Et mærkeligt Exempel herpaa er Helgeland, og da dettes Stilling i Preben von Ahnens Tid aldrig har været fuldstændig oplyst, skal jeg her meddele, hvad jeg derom har kunnet forefinde, dels i Norske Registre i det danske Geheimearchiv, dels i de Nordlandske Lehnsregnskaber og Rentekammerets Antegnelser ved disse, der findes i Rigsarchivet. I Preben von Ahnens Lehnsbrev af 1646 paalagdes det ham bl. A. hvert Aar at udbetale Volrath Lampe af Helgelands Indtægter 872 Rdl., som ogsaa ganske rigtig bleve betalte for den første Aarstermin $\frac{2}{6}$ 1646 til $\frac{2}{6}$ 1647. Efter Lampes Død oppebar Hans Albrecht von „Holløfuer,“ der ægtede hans Enke, samme Pension for Aarene 1647 til 1648. Ved det fornnyede Lehnsbrev af 1648 (Budstikken VI, 230 fig.) fik Preben von Ahnen fremdeles den fuldstændige Administration over Helgeland, medens Volrath Lampes Pension overdroges til Admiralen paa Bremerholm, Christopher Lindenow til Lindsvold, dog med 100 Rdl.s Afkortning. Ifølge de endnu opbevarede Qvitteringer har denne oppebaaret de samme

Bestyrelsen af de til Krigen bevilgede Contributioner samt Hærens Udrustning og Regnskabsvæsen henlaa under General-commissarierne; denne Post beklædtes i det nordenfjeldske Norge af Preben von Ahnen og Jørgen Bjelke til Hovinsholm, Lehnsherre over Bratsberg Lehn. Den Sidste tilhørte en Familie, hvis Medlemmer i det 17de Aarhundrede beklædte Norges og tildels Danmarks høieste Embeder. Faderen, Jens Bjelke, beklædte i 45 Aar den næsthøieste Stilling i Norge, som Rigets Cantsler, og efterfulgtes som saadan af sin Søn, Lehnsherren paa Bergenhus, Ove Bjelke; en tredje

---

772 Rdl. hvert Aar ligetil 1652; den sidste er dateret 11 December dette Aar. Ved Lehnsbrev af 23 Mai 1652 (Norske Registre IX, samt norske aabne Breve i Rigsarchivet) blev Lehnet overdraget Mogens Fris som virkelig, ikke titulær Lehnsherre. I det Følgebrev til Helgelands Bønder, som blev udstedt for denne under 7 April forekommer det usiøgtige Udtryk, at Chr. Lindenow hidtil har havt Lehnet „i Værge og Forsvar,“ uagtet han aldrig havde Andet at bestille dermed end at oppebære sit „Deputat,“ medens Preben von Ahnen havde det „paa Afgift og under sin Direction.“ Uagtet Helgeland udtrykkelig var nævnt i Preben von Ahnens Lehnsbrev (medens Romsdalen var henlagt under Throndhjems Lehn ved et særskilt Kongebrev), forsømte man nu at underrette ham derom. Han maatte saaledes hvert Aar lige til 1656 opføre paa sit Regnskab de 772 Rdl. (som han dog visselig ikke har udbetalt til Chr. Lindenow), medens Mogens Fris opkrævede og bestyrede Helgelands almindelige Lehnindtægter. (Skatterne gik dog som før gennem Pr. v. Ahnen.) Da nu dette Regnskab om Høsten 1656 blev indleveret i Rentekammeret, havde Rentemesteren Peder Juel god Grund til at tale om „en intricat Liqvidation med Indtægt og Udgift.“ Sagen blev dog nu bragt i Orden, og i Preben von Ahnens fornyede Lehnsbrev omtales ikke Helgeland, der lige til Souverainitetens Indførelse styredes af Mogens Fris. — I Samlinger til den danske Adels Historie, Fasc. 15, paa det store kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn findes et Brev fra Preben von Ahnen til Kongens Cantsler, Christian Thomassøn Sehested, dateret Throndhjem 19 Juni 1654, hvori han taler om et Forslag fra Helgelændingen Absalon Christopherssøn om Magasinhus og Agerdyrkning i Nordland, hvorom han havde anmodet Fogden i Helgeland, Jesper Hanssøn, om en Erklæring; naar Agerdyrkingen fremmedes, forøgedes ogsaa Korntienden; Kongens Anpart i denne var forpagtet til Lehnsmændene, som atter overdroge den til Fogderne. Mest Korntiende faldt i Helgeland; „der er vel med Korndyrkning tilforne noget overseet,

Søn af Jens Bjelke, Henrik, var dansk Rigsraad og Rigsadmiral. Alle fire vare indfødte Nordmænd⁵⁾).

Planen for Krigsførelsen i Norge var udarbejdet af Axel Urup til Belteberg, Iver Krabbe til Jordberg og Frederik Urne til Bregentved. Den Første var Medlem af Danmarks Riges Raad og Anfører for den danske Hær, som om Sommeren rykkede ind i Halland; den Anden var for Tiden Lehnsherre paa den vigtige norske Grænsefæstning Baahus, udmærkede sig meget i den paafølgende Krig og blev senere Norges Statholder; den Tredie endelig havde tidligere været Lehnsherre i Throndhjem. Planens Iverksættelse maatte nærmest tilkomme Iver Krabbe, den eneste af de tre, som selv var i Norge; ved kongeligt Missive til denne af 23de April 1657 blev det ogsaa befaleet, at den norske Hær saavel nor-

som dog med Anordning, Formaning og Hjælp forbedres.“ Lofoten og Vesteraalen var mindre skikket for Sæd, og i Tromsø Fogderi kunde Kornet ikke modnes for Regn og Blæst. I Salten skulde han sørge for, at Intet forsømtes med Agerdyrkingen — der var dog, efter hvad han antog, Mangt og Meget, som kunde skade dette Foretagende, men det gjaldt om at faa Midler for daarlige Aar.

⁵⁾ Kgl. Missive af 4 Marts 1657 (Odense Gaard) til Norges Statholder, at Vi naadigst haver antaget Os Elskelig Jørgen Bjelke tilligemed Os Elskl. Villum Mechelborg at være General Commissarius i Vort Rige Norge og samtlige Vores og Kronens Gavn og Bedste at søge, som de i sin Tid selv agter at forsvare. Samme Dag Kgl. Missive til Jørg. Bjelke om hans Udnævnelse med Løfte om senere at faa Bestalling, og til Villum Mechelborg om, at Jørg. Bjelke skal være Generalcommissarius. — Saafremt det hermed var Meningen at overdrage Jørg. Bjelke en Myndighed, som strakte sig over hele Riget, maa dog dette strax være forandret. Ved Kgl. Missive af 9 Marts 1657 (Glücksborg) til Norges Statholder underrettedes denne om, at Vincents Bild skulde være Generalcommissarius søndenfelds og som saadan tage til sig Villum Mechelborg, medens Ove Bjelke og Preben v. Ahnen skulde have samme Embede nordenfjelds og i Nordland „og der tilligemed Os Elskl. Christopher Frederik Gersdorf etc. Rigens Tjeneste at forrette.“ Samme Dag udstedtes i denne Anledning Kgl. Missive til Ove Bjelke, og den følgende Dag til de øvrige udnævnte. Ove Bjelkes stadige Nærværelse var imidlertid nødvendig paa Bergenhus, hvorfor han under 11 April fritoges for sin nye Bestilling, som overdroges hans Broder Jørgen. Preben v. Ahnen blev derimod fremdeles staaende i denne.

denfjelds som søndenfjelds skulde „anrettes og forordnes“ efter den af dem udarbejdede Plan. Hvor omfattende denne var, kan ikke afgjøres; maaske har den kun i Almindelighed paa-vist de to Steder, hvorfra Angreb paa Sverige burde foretages, Throndhjem og Baahus. Hvad ialfald det nordenfjeldske Norge angaar, har den neppe gaaet synderlig i Detail, da Jørgen Bjelke her vistnok i det Allermeste har været den ledende Aand.

Jørgen Bjelke blev ogsaa Øverstbefalende over den Troppestyrke, som nu var nordenfjelds eller senere maatte sendes didhen; Peder Vibes svage Helbred gjorde det umuligt for ham at overtage et saadant Hverv, og de Hensyn, som skyldtes hans Stilling som Lehnsherre, bleve iagttagne ved det Forbehold: at Jørgen Bjelke i Alt skulde conferere med ham⁶). De nordlandske Lehns afsides Beliggenhed bevirkede, at Preben von Ahnen ved Krigens Udbrud maatte faa en af Jørgen Bjelke temmelig uafhængig Stilling. Han havde saaledes Bemyndigelse til at hverve Officerer, forhandle med Kjøbmænd om Vaaben, som igjen skulde betales af „Rigens Middel“ o. s. v. Særlig var det ham paalagt at føre Opsyn med Grænserne. Dette Sidste paalagdes ogsaa Lagmanden paa Stegen, Manderup Pederssøn Schønnebøl, en Mand, som allerede i Hannibalsfeiden havde gjort Krigstjeneste i Nordland⁷).

Fra Aaret 1588 havde Statholderen havt den øverste Befaling over den norske Folkevæbning og senere over den staaende norske Hær efter dennes Oprettelse. Ved nærværende Leilighed er der ikke mange Spor at se af denne overordnede Myndighed over hele Riget, saa meget mere som Statholderen, Nils Trolle til Trolleholm og Gaunø, uagtet han tidligere havde

---

⁶) Kgl. Missive til Jørgen Bjelke, Kjøbenhavn 9 Mai og til Peder Vibe 16 Mai.

⁷) Kgl. Missive til Preben v. Ahnen, Kjøbenhavn 14 Mai; ifølge dette skulde han ogsaa, om han ikke selv kunde opdrive dem paa anden Maade, søge at faa fra Throndhjem de til Skjettebaadene fornødne „Stykker“ og Falkonetter samt 8 à 10 gode Soldater, der kunde gjøre Tjeneste ombord som Constabler. — Kgl. Missive til Manderup Schønnebøl, Kjøbenhavn 11 Mai. Saml. til norske Folks Spr. og Hist. V. 281, fig.

været dansk Rigsadmiral, ikke udmærkede sig ved strategisk Dygtighed. Det var heller ingen let Sag at føre det øverste Tilsyn med en Krig, der paa en Gang skulde føres fra Salten og fra Baahus. Imidlertid blev det dog paalagt Nils Trolle at træffe den Anordning, at „Militien“ saavel norden- som sønden- fjelds skulde samles paa visse „accorderede“ Steder for at være færdig til at marschere, „saasnt Rupturen er skeet“⁸⁾). Hans øvrige Virksomhed som Øverstcommanderende i Norge indskrænkede sig til at udfærdige Officerspatenter og gjøre Anordning om, at hvert Sogn i hele Riget skulde holde en Hest i Beredskab til Artilleri- eller Dragonhest⁹⁾). Dette Hestehold blev dog ialfald i det Throndhjemskke forandret til en Pengeydelse, som indkrævedes med de øvrige Skatter og for Nordmøres Vedkommende i 1657 beløb sig til 518 Rdl. 15 Sk.

Hvad Krigsforraad angaar, var Throndhjem nok saa vel forsynet. I 1656 fandtes der af Metalstykker ti, som udskjøde Kugler paa 3 Skaalpund, tre paa 1 $\frac{3}{4}$ Pund, sex paa 18 Lod og tre paa 14 Lod; af Jernstykker fandtes der fire, som udskjøde Kugler paa 12 Skaalpund, fire paa 8, to paa 6 og fire paa 3 samt en halv Jernfalkonet med Kugler paa $\frac{1}{4}$ Pund. Af andre Vaaben fandtes 413 nye og 249 gamle Musketter, samt 580 Snaphaner, 113 Kaarder, foruden 39 med sønderbrudte Klinger; af Flintestene var der 2060 og af Musketkugler ikke mindre end 83,750. Beholdningen af Jernkanonkugler beløb sig til 5083, og af Kanonkrud var der 48 Centner,

⁸⁾ Kgl. Missive til Nils Trolle, Kjøbenhavn 30 Mai.

⁹⁾ Kgl. Missive til Nils Trolle, Kjøbenhavn 15 Marts (jfr. Handl. rör. Skand. hist. XXX, 210), samt et andet, dateret Kjøbenhavn 12 Marts, at han paa Kongens Vegne indtil Videre maa forbyde al Udførsel af Heste baade sønden- og nordenfjelds. Dette Forbud ophævedes atter ved Kgl. Missive til Nils Trolle, Kjøbenhavn 26 Juni 1658. — Kgl. Missive til Nils Trolle, Kjøbenhavn 13 Juni, at han paa Kongens Ratification maa udstede Patenter til Officerer og Andre, refererende sig til den trykte kgl. Capitulation. Ved et Brev af 28 Mai fra Nils Trolle, Jens Bjelke og Iver Krabbe (Kongebreve, Indb. Samling VI, i Rigsarchivet), som er trykt mellem Bilagene, blev det paabudt at stille nok en Hest af hvert Sogn.

foruden 32 Centner Musketkrud¹⁰). Men heraf skulde der baade skaffes Forsyning til Nordland og til den Hær, som skulde rykke i Felten, og da man derfor formodentlig har fundet, at Forraadet var vel lidet til saamange Krav, blev det paalagt Nils Trolle at hjælpe Preben von Ahnen med Kanoner fra Akershus og forhøre sig derom med denne, naar han paa Opreisen fra Danmark indfandt sig hos ham¹¹). Ogsaa til selve Throndhjem maatte Statholderen sende Forstærkning af Kanoner og Lignende¹²). For at skaffe ny Beholdning af Kanoner og Kugler blev det befalet Participanterne i de norske Jernverker at støbe saadanne til Kronens Tjeneste, hvorfor de da igjen til beleilig Tid skulde faa Betaling; om Musketter henvendte Peder Vibe sig til den bekjendte, hollandske Kjøbmand Selius Marsilius¹³).

¹⁰) „Inventarium über der zu Dänemark, Norwegen Königl. Maytz Stück, Munition, Gewehr und Materialien, so alhier ofn Schloss Thrundheimb befunden werden den 1 May Anno 1656.“ Afskrift i det Langebekske Diplomatarium i det danske Geheimearchiv.

¹¹) Kgl. Missive til Nils Trolle, Kjøbenhavn 15 Mai: Fr. 3. V. G. t. Hvad Os Elskl. Preben von Ahn til Fosnes, Vor Mand, Tjener og Befalingsmand udi Nordlandene hos Os underdanigst haver ladet anholde og begjære, kan I af hosfæiede hans underdanigste Supplication videre se og erfare; thi bede Vi Eder og naadigst ville, at I med bemte Preben von Ahn om de specificerede Stykker efter dessen befunden Beskaffenhed accorderer, dersom I eragter dennem der paa Fæstningen nødvendigen at behøves. Dermed sker Vor Villie. Befalendes Eder Gud. Skrevet paa Vort Slot Kjøbenhavn den 15 Maj Anno 1657. Under Vort Signet. Friderich. (Kongebreve Indb. Saml. VI i Rigsarchivet). Jfr. Preben von Ahnens egne Memorialer, som findes trykte mellem Bilagene.

¹²) I Norske Indlæg i Rigsarchivet findes en til det danske Cancelli indsendt Memorial fra Nils Trolle, dateret 13 Juni 1657, hvis femte Post lyder saaledes: „Der skal en liden Fyr Mursel og nogle Kobber Stykker til Throndhjem, som kan tjene til at bruges i Jænteland, om de allerede ikke er der henkomne, som jeg nogle Gange tilforn haver om skrevet, tilligemed Fyrverker og alt des Tilbehør, saa og Lader og Lademager (?) eller god Hjulmand, om et Styklade blev isønderskudt eller brudt, og uden Saadant kunde de Intet udrette, hvilket tilforn advares.“

¹³) Kgl. Missive, Kjøbenhavn 29 Mai 1657 og utrykt Brev fra Nils Trolle til Joachim Gersdorf (27 Juni 1657) i det danske Geheimearchiv, hvori omtales, at Vibe havde henvendt sig til Marsilius.

Hvad Søforsvaret angaar, da var dette ved en Krig mod Sverige af underordnet Betydning. Imidlertid var der dog ogsaa her truffet nogle Foranstaltninger. De i Throndhjems Lehn værende Skjærbaade bleve udrustede og stilledes senere under Commando af Capitaine Thomas Larsson¹⁴⁾, og længere udpaa Høsten paalagdes det alle norske Lehns mænd at bygge saa mange Skjærbaade som muligt, forat de kunde være færdige til Foraaret¹⁵⁾. Fremdeles var Manderup Schønnebøl ved den ovenfor omtalte Befaling overdraget Opsynet med Havnene og Strandvagterne i Nordland.

Krigen maatte ansees for udbrudt, da det i Mai blev befalet de norske Lehns mænd at arrestere de i deres Lehn værende svenske Skibe og Skuder¹⁶⁾. Efterhaanden samledes de til Jæmtelandstoget bestemte norske Tropper i Throndhjem og fordeltes i sine Regimenter og Compagnier¹⁷⁾. Den samlede Styrke udgjorde henimod 2500 Mand, hvoraf 226 vare Ryttere. Af de sidste udgjorde Stændernes Rostjeneste (27 Mand fra Throndhjems og 54 fra Bergenhus Lehn) et Compagni, hvoraf Peder Vibe havde stillet 6 og Ove Bjelke 4 Mand, — samt 2 Compagnier Dragoner under Major Knut von Hadelen og Capitaine Valraven de Graff. Fodfolket bestod af Iste Throndhjemiske Regiment under Oberst Christopher Frederik von Gersdorf, 2det (nye) Throndhjemiske Regiment under Jørgen Bjelke selv og Bergenhusiske Regiment under Oberstlieutenant Jacob Due. Artilleriet anførtes af Capitaine de la

¹⁴⁾ Befaling fra Peder Vibe og Jørgen Bjelke, Throndhjem 25 August 1657 vedlagt Throndhjems Lehnsregnskaber 1657—1658. Findes trykt mellem Bilagene. Thomas Larsson blev senere syg, hvorfor Jørgen Bjelke i hans Forfald indsatte Haavert Jonsson ved et Brev, dateret Throndhjem 13 Februar 1658.

¹⁵⁾ Kgl. Missive, Kjøbenhavn 15 October 1657. Ved et senere Kgl. Missive (Kjøbenhavn 13 Januar 1658) fik Nils Trolle Befaling til at bygge tre à fire Skjærbaade efter den oversendte Plan. — Ved Kgl. Missive, Kjøbenhavn 4 Mai 1657, fik Peder Vibe Befaling til fra sit Lehn at nedsende 200 Matroser til Flaaden.

¹⁶⁾ Kgl. Missive, Kjøbenhavn 22 Mai.

¹⁷⁾ Oplysninger om Hæren findes dels i Rigsarchivar Langes efterladte Samlinger i Rigsarchivet, dels i Jørgen Bjelkes Commissariatsregnskaber sammest.

Roche; af Staben er at mærke Generalquarttermester Villum Gambling og Generaladjutant Povel Barnholdt¹⁸⁾.

En væsentlig Del af Officererne var skaffet tilveie ved Hvervinger i Holland, som hovedsagelig vare drevne gennem Residenten i Haag, Peder Charisius. En Oberst Mansfeld havde før Krigen tilbudt at skaffe et Regiment og hvervede ogsaa de fornødne Officerer; men han døde snart efter. Dog kom Officererne til Norge og bleve her fordelte mellem de ældre norske¹⁹⁾. Endnu i Juni 1657 begav en af de nye hvervede Officerer sig tilbage til Haag i vigtige Forretninger, som havde Hensyn til Krigen, formodentlig for at tilveiebringe mere Ammunition²⁰⁾.

¹⁸⁾ Følgende Oberstlieutenanter, Majorer og Capitainer opregnes: ved 1 Throndhj. Reg: Oberstlieutenant Reinhold von Hoven, Major Ole Jakobssøn von Linden, Capitainerne Johan Christenssøn, Seier Christenssøn, Wessel Tüpping, Povel Jesperssøn Bjerck („Birch“) og Johan Wadde; — ved 2 Throndhj. Reg: Oberstlieutn. Frederik Otto Budde, Major François de Fin, Capitainerne „Asverus Crequi dit La Roche,“ Christian von Benthemb, Niclas Bima, Christian Vibe (Søn af Peder Vibe, ansat af Jørgen Bjelke som Capitaine, hvilket bekræftedes ved Kgl. Missive, Kjøbenhavn 4 August 1657) Gerhard von Weldern, Christen Anderssøn og Ole Carlssøn Gaase; — ved Bergenhus. Reg: Major Eilerik Jenssøn Visborg, Capitainerne Tidemand von Wirth, Christian Lyderssøn, Henrik Magnus, Hugo de Meier og Johan Ostermann, samt Capitainlieutenant Jørgen Knag. Ved dette Regiment nævnes ingen Oberst.

¹⁹⁾ Ifølge Kgl. Missive af 4 Mai til Peder Vibe havde Kongen capituleret med Frederik von Mansfeld om, „at han Os til et Regiment behørvige Officerer skal hverve; da bede Vi Dig og naad. ville, at Du lader det Throndhjemse Regiment fordele og hannem deraf saa meget Fodfolk giver, som han til et Regiment behøver.“ Peder Vibes Brev til Righofmester Joachim Gersdorf, Throndhjem 20 Juni 1657, findes trykt mellem Bilagene. 1 Marts skrev Charisius til Gersdorf, at Mansfeld efter dennes Befaling vilde reise til Danmark. (Utrykt Brev i det danske Geheimearchiv.)

²⁰⁾ Utrykt Brev fra Peder Vibe til Charisius (Throndhjem 27 Juni 1657) mellem Gersdorfs Papirer i det danske Geheimearchiv. Officeren var den ovenfor nævnte de la Roche. Vibe skriver i Brevet: „Thi skal man herfra tentere Noget mod Svensken, da vil det endeligen forskaffes, som velbet^e Capitaine sig paataget haver, og maa ingen Tid herudi forsømmes videre med velbet^e Capitaine.“ Om Charisius's Hvervinger

Som allerede er fortalt, havde Preben von Ahnen hele Vinteren 1656 til 1657 opholdt sig i Kjøbenhavn. Han havde her udarbejdet og indgivet et Forslag til samtidig med Hovedangrebet paa Jæmteland at foretage et mindre Tog over Fjeldene fra Salten til det svenske Sølvverk, Silbojocki eller Nasafjäll, som skulde plyndres og ødelægges. Kongen billigede dette Forslag, som neppe har været omtalt i den ovenfor nævnte, længe tilforn udarbejdede Plan for Krigen, og efter sin Hjemkomst til Bodø Gaard kunde Preben von Ahnen træffe de fornødne Foranstaltninger til dets Udførelse²¹⁾.

Nordlands Næringsveie have altid gjort dets Beboere mindre skikkede til Krigstjeneste tillands, og de have derfor af denne og andre Grunde i Regelen været fritagne for Udskrivning til Landhæren. Imidlertid havde allerede Hannibal Sehested oprettet Compagnier i Nordland og ladet disse exercere, ligesom der ogsaa under Christian den Femtes Regjering findes omtalt en enkelt Udskrivning²²⁾. Preben von Ahnens Forslag i 1657 gik ud paa at lade de den Gang udskrevne Soldater være fri mod atbetale en Pengesum og i deres Sted at benytte Hvervede; hine vilde derved blive et Slags Landeværn og kunde paa samme

---

haves ganske gode Oplysninger i et utrykt Brev fra ham til Gersdorf (dateret Haag 17 April 1657). Han understøttedes af de to Brødre Gabriel og Selsius Marsilius; Matroser vare i høi Pris, da Grønlandsfarerne gave en meget høi Hyre, og Herrenstaterne selv skulde bemande sin Flaade. Det var ogsaa vanskeligt at faa duelige Sergeanter og Corporaler, da Alle vilde tjene som Officerer; dog maatte man kunne finde Underofficerer mellem de Menige.

21) Preben von Ahnens to Memorialer af 18 April og 11 Mai 1657 findes blandt Norske Indlæg i Rigsarchivet og ere trykte mellem Bilagene. Kgl. Missive til Preben von Ahnen, Kjøbenhavn 11 Mai, at han, saasomt han mærkede, det kom „til Ruptur mellem Os og Kongen af Sverige,“ maatte søge at ødelægge det nyanlagte Sølvverk eller paa anden Maade tilføie Svenskerne Skade. De nødvendige Officerer, Geværer, Munition o. s. v. maatte han faa hos Peder Vibe eller Jørgen Bjelke; Grænsevagt maatte endelig holdes for at forhindre fiendtlige Indfald i Nordland.

22) Se om Udskrivning i Nordland Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie V, 281—285. — Ifølge Handl. rör. Skand. Hist. XXX, 172 skulde ogsaa Nordlændinger have deltaget i Jæmtelandstoget 1657.

Tid bruge sin Næring, saa at Lehnets Indtægter ikke vilde formindskes. Dette blev ogsaa bifaldt af Kongen²³). I Preben von Ahnens Krigsregnskaber tales desuagtet om Saltens og Senjens Compagnier, og man skulde derfor enten tro, at de udskrevne Soldater, uagtet de vare fritagne for Krigstjeneste udenfor Landets Grændser, dog have vedblevet at inddeles i Compagnier, eller ogsaa, at en Del af dem virkelig har maattet gjøre Tjeneste, hvilket Sidste bestyrkes af Sagnet.

Om Preben von Ahnens Krigsrustninger haves for Øvrigt ikke mange Oplysninger. Det er sikkert, at han længere ud paa Sommeren foretog sit Tog over Saltenfjeldene og ødelagde Sølvverket, som siden den Tid aldrig mere er gjenoptaget.

I lange Tider vedblev Mindet om denne Bedrift at leve hos Folket i Saltdalen. Da man i 1743 afhørte Vidner om Grænserne mellem Norge og Sverige, blev der fortalt, hvorledes Preben von Ahnen i 1657 havde marscheret over Fjeldene „med udskrevne Landsoldater“ ind i Pita Lapmark, hvor han brændte Smeltehytten, og et andet Sagn, som er opbevaret i Sommerfeldts Beskrivelse over Saltdalen, kalder ham Junker og beretter, at Gaarden Junkersdal er opkaldt efter ham²⁴).

Den Benaadning med Frihed for Udskrivning, som efter det ovenfor Anførte var givet den nordlandske Almue, var saaledes vistnok allerede overtraadt med det Samme. Almuen plagedes ogsaa meget med Grænsevagt, og ikke nok hermed, førtes fremdeles det unge Mandskab til Throndhjem. De følgende Aar vare meget daarlige; der indtraf Hungersnød og

²³) Kgl. Missive til Preben von Ahnen, Kjøbenhavn 11 Mai, at de udskrevne Knegte i Nordlandene maa betale 500 Rdl. og derimod til Landsens Defension forblive efter forrige Kgl. Benaadning.

²⁴) Vidneexamination over Grænserne i 1743 blandt Grænsecommissionens Papirer i Rigsarchivet. Det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs Skrifter i det nittende Aarhundrede II, 2, 9. — I Preben von Ahnens Krigsregnskaber for 1657—1660 nævnes følgende Officerer: Major Knut von Hadelen, Major Buchwald, Capitaine Ruitz og Lieutenant Georg Ernt (eller Ernte). Navnet Knut v. Hadelen er paafaldende, da han ogsaa nævnes som Chef for et af de throndhjemiske Dragoncompagnier. Han var Preben von Ahnens Stedsøn.

Sygdomme, og den stormende Vinter 1660 krævede mange Menneskeliv paa samme Tid, som den forhindrede Mange fra at komme paa Lofotfisket. Dette foranledigede Saltens Almue til under 30 April 1660 at indgaa med en Ansøgning om at faa Lettelse i de paabudte Contributioner ²⁵).

Medens Preben von Ahnen saaledes med Held havde udført, hvad der var ham paalagt, og for Øvrigt indskrænkede sig til at holde den fornødne Grænsevagt, var den throndhjemskke Hærstyrke brudt op fra sine Samlingspladse og havde taget Veien til Jæmteland. Jørgen Bjelke havde siden sin Ankomst til Throndhjem i de første Dage af Juli med utrættelig Flid arbeidet paa Alt, som vedkom Felttoget, forat dette kunde aabnes til bestemt Tid, mellem den tiende og femtende August, og var ogsaa bleven færdig omtrent paa denne Tid ²⁶).

Veien til Jæmteland frembød store Vanskeligheder, i Særdeleshed for Artilleriets Transport. Kanonerne maatte føres over Fjeldene paa Hesteryggen, i hvilken Anledning der blev forfærdiget 76 Trækløvsadler. Hæren rykkede frem over Sul og Meraker i to Afdelinger, hvilke formodentlig atter have stødt sammen mellem Fengsjøen og Aaresjøen, og naaede

---

²⁵) Ansøgningen findes blandt Norske Indlæg for 1660 i Rigsarchivet. Ved det i Note 40 omtalte Kgl. Missive (2 Juli 1658) blev det paalagt Preben von Ahnen at aftakke de hvervede Officerer og gjøre Forslag til den Skanse, han vilde oprette i Nordland. Et andet Kgl. Missive af samme Dag tillod ham at ansætte Christen Sørenssøn „Fix“ som Capitaine over Bønderne i Senjen, Lofoten og Vesteraalen, om han dertil befandtes dygtig.

²⁶) Utrykt Brev fra Peder Vibe til Joachim Gersdorf, Throndhjem 18 Juli 1657, i det danske Geheimearchiv. — I Bjelkes Commissariatsregnskaber regnes Dragonernes Tjeneste „paa de besværligste Passer og Forvagter“ fra 13 August. — I Samlinger til den danske Adels Historie, Fasc. 3, paa det store Kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn findes et Brev fra Nils Trolle til Ove Bjelke (20 Juni) med Forespørgsel, om dennes Broder (Jørgen) snart kom til Throndhjem, hvor han rimeligvis vilde finde Alt beredt for sig. Sammededs Ove Bjelkes Svar (9 Juli), at hans Broder var afreist (fra Bergen) 30 Juni, og at han havde fulgt ham 10 Mile paa Veien. Før Jørgen Bjelkes Ankomst havde Peder Vibe og Chr. Fr. Gersdorf varetaget hans Forretninger.

den niende September lykkelig til Jæmteland, hvor Kampen, „efterat Fiendens Tropper til Hest var ruineret og udslaget af Landet,“ hovedsagelig dreiede sig om Frøsø Skanse. Denne havde en Besætning paa 200 Mand under Befaling af Major Jon Andersson Myre, som maa have forsvaret sig med megen Tapperhed mod den betydelige norske Overmagt. Først den 18 November overgav Myre sig efter 6 Ugers Beleiring til Jørgen Bjelke, mod fri Afmarsch til Sverige. I Anledning af Overgivelsen fik hvert af de Compagnier, som havde deltaget i Beleiringen, en extra Forpleining af to Tønder Øl²⁷⁾. Den svenske Garnison maatte efterlade „Fane, Stykker, Muniton og Proviant;“ ti Metal- og Jernkanoner, 800 Musketter og megen Ammunition og Proviant blev Nordmændenes Bytte.

Det synes, som om den norske Hær har faaet ikke ringe Understøttelse af de jæmtelandske Prester, som ikke havde glempt, at de for 12 Aar siden havde hørt under Norge. I Jørgen Bjelkes Regnskaber findes der stadig opført Pengesummer, som ere leverede til Presterne i Landskabet for Proviant. Hvis denne Hjælp har været ydet frivillig og af et oprigtigt Hjerte, er den et Vidnesbyrd mere om det heldige Resultat af den dansk-norske Regjerings Bestræbelser for at skabe et antisvensk

---

²⁷⁾ Det heder i Jørgen Bjelkes Commissariatsregnskab: „Leffuerit dj Compagnier, der holte Beleigringen for Frössøe festning, da dj festningen indbekom och Slettede Løbegravne, nemlig Capitain Lieutenant Amerong for Liff Compagniet, Maior Francois de Fin, Capt: Bima, Capt: De la Roschis, Capt: Tüpping, Capitain Gerhard von Welderen og Capt: Christian Wibe paa hver Compagnie — 2 — tønder Øell, er 14 Tønder, kosted 25 Rdlr. 2 Ort 4 Skill.“ Capitulationen findes trykt i Saga I, 139—141. — Øverstbefalende over de svenske Tropper i Jæmteland var den nedenfor omtalte Friherre Lorentz Creutz. Hr. Rigsarchivar Birkeland har vist mig den Godhed at overlade til min Afbenyttelse en Afskrift af den af Jørgen Bjelke 2 Mai 1667 indgivne Beretning om Krigen med de Svenske og de Foranstaltninger, som han havde truffet til Landets Bedste, hvilken findes i det danske Geheimearchiv; denne indeholder flere værdifulde Oplysninger om dette Tog og er benyttet baade her og paa flere Steder nedenfor.

Cleresi i Jæmteland²⁸⁾. Ifølge Ove Bjelkes Vidnesbyrd skulle ogsaa de jæmtelandske Bønder ved denne Leilighed have vist sig meget norsksindede²⁹⁾.

Medens Jørgen Bjelke havde været sysselsat med Beleiringen af Skansen paa Frøsøen, havde han ogsaa maattet holde stadig Vagt paa Grænserne, og da Fienden forstærkedes, maatte han i October lade komme et nyt Compagni Fodfolk fra Throndhjem. En liden svensk Expedition mod Røros mislykkedes, og kun faa af de Folk, som deltog i denne, kom tilbage. Om Sammenhængen hermed savnes imidlertid saa godt som alle Oplysninger.

Det havde oprindelig hørt med til Jørgen Bjelkes Krigsplan efter Indtagelsen af Jæmteland at gaa længere ind i Sverige; særlig havde han efter sit eget Udsagn havt i Sinde at marschere mod Fahlun og ødelægge Kobberverket. Rygter om et saadant Angreb vare ogsaa komne i Omløb i Sverige, længe før den norske Hær havde forladt Throndhjem, og som Henrik Bjelke den 27 Juli skrev til Righshofmesteren fra Bornholm, var der da kommet Postefterretninger om, at Nordmændene vare paa Marschen til Fahlun, „mens det var uvist, om de vare 2000 Mand stærk eller 20,000.“

For det Første maatte dog denne Plan opgives paa Grund af den sene Aarstid, og fordi Statholderen ei kunde undvære det Oplandske Regiment, som var nødvendigt til et saadant Tog. Tvert om behøvede Statholderen selv „Secours,“ hvorfor Jørgen Bjelke „disponerede Alting defensive og i en kort Tid bragte søndenfjelds en uformodelig Secours paa 2000 stærk tilfods, hvorfor den svenske Armée retirerede af Baahus Lehn.“ Til Commandant paa Frøsø Skanse var indsat Oberstlieutenant Reinhold von Hoven, en kjæk og dygtig Mand, som oftere

²⁸⁾ Følgende Prester nævnes: Provsten Ole Pederssøn „Drache,“ Ole Bertelssøn i Overdal, Erik Claussøn i „Lidt,“ Erik Larssøn i Hammerdal, Anders Villumssøn i Undersåker og Anders Eilufssøn i Oviken. Der leveredes disse i Alt 833½ Rdl. for leveret Proviant.

²⁹⁾ Brev fra Ove Bjelke til Ulrik Frederik Gyldenløve af 2 Marts 1667, i Statholderskabets Archiv (i Rigsarchivet). Findes trykt mellem Bilagene. —

vil blive nævnt i det Følgende. Han havde for Øvrigt tidligere gjort svensk Krigstjeneste.

En Ting, som maa have forvoldt Jørgen Bjelke ikke faa Vanskeligheder, var Pengemangelen. Allerede i November havde Peder Vibe faaet Paalæg fra Danmark om at hjælpe ham med Penge og Andet, som han kunde opdrive i sit Lehn, og i December blev det befalet, at Halvdelen af de norske Kirkers Tiende skulde anvendes til Krigen³⁰⁾. Det skortede ogsaa paa Penge til at underholde de tre Bergenhusiske Compagnier, som laa i Garnison i Throndhjem, hvorfor det paalagdes Byens Borgere at underholde dem, mod at disse skulde fritages for den Afgift, de havde paataget sig at give af sine Huse, Bordskab og anden Forinue³¹⁾.

Medens den norske Hær overvintrede i Jæmteland, havde

³⁰⁾ Kgl. Missive til Peder Vibe, at hjælpe Jørgen Bjelke med Penge, Kjøbenhavn 14 November. Kgl. Missive til Nils Trolle, Kjøbenhavn 6 December 1657 (Kongebreve Indb. Saml. VI, i Rigsarchivet): Fr. 3 V. G. t. Vider, at vi naadigst tilfreds ere, at Halvparten af Kirkernes Tiende i Vort Rige Norge maa til Militiens Fornødenhed, ligesom i sidst forleden Svenske Feide opbæres og forbruges, og den anden halve Part efter Capitels Taxt betales. Hvilket I Alle og Enhver, som vedkommer, haver at forstændige iade. Befalendes Eder Gud. Skrevet paa Vort Slot Kjøbenhavn 6 Decembr: 1657. Under Vort Signet. Friderich. — 16 November udgik 2 Kgl. Missiver, det ene til Peder Vibe, at da den udgangne Consumtionsforordning meldte, at Pengene skulde leveres til Landcommissarierne, men dette alene var at forstaa om Danmark, saa skulde han levere dem til Jørgen Bjelke for at bruges til Hærens Fornødenheder; Nils Trolle havde faaet Ordre om „det forseglede Papir,“ og om at lade det stemple med den norske Løve. Det andet Missive var til Throndhjems Borgerskab, at saasom Consumtionsforordningen meldte om Afgift af Vogne med Læs, men ingen saadanne brugtes i Throndhjem, saa skulde for hver Reise en Jægt paa 2 til 8 Læster betale 12 Skilling, og de, som vare derover, 24. — Allerede ved Kgl. Missive af 27 October 1657 havde Jørgen Bjelke faaet Tilladelse til at ansætte Reinhold von Hoven, naar Skansen var erobret.

³¹⁾ Kgl. Missive til Peder Vibe, Kjøbenhavn 16 November 1657. Allerede i Februar havde Jørgen Bjelke været i Throndhjem, hvorimod han neppe kan antages at have deltaget i det paa forrige Side omtalte Tog til Baahus Lehn (jfr. Note 34).

Carl Gustaf foretaget sit Tog over de tilfrosne Bælter og havde i Tostrup dicteret Frederik den Tredie de ydmygende Betingelser, som kort efter bleve endeligen antagne i Roeskildefreden den 26de Febr. 1658. Throndhjems Lehn skulde afstaaes til Sverige og Jæmteland atter rømmes af de norske Tropper. Der var i Begyndelsen Uvished om, hvad der skulde afstaaes, enten hele Throndhjems Stift eller blot Throndhjems Lehn. Efterat to tidligere Lehnsherrer over Throndhjem, Rigsraaden Oluf Parsberg og Frederik Urne, vare opfordrede til at afgive sin Erklæring, formuleredes Udtrykkene saaledes, at kun Throndhjems Lehn, men ikke Nordland og Finmarken afstodes til den svenske Konge³²). Som en Følge deraf maatte Biskopen, Erik Bredal, drage til Nordland, hvor han fremdeles forrettede som Superintendent over det nye Stift, Nordlandene og Finmarken, som det nu kaldtes³³).

³²) Kgl. Missive til Oluf Parsberg og Frederik Urne i Rigsarchivet: Fr. 3. V. G. t. Vi bede Eder og naad. ville, at I til Efterretning giver Eders skriftlig Kundskab om Throndhjems Lehus rette Grænser rundt om paa alle Sider. Hafn: 20 Februarij 58.

³³) Kgl. Missive til Biskop Bredal: Fr. 3. V. G. t. Vider, at Vi efter Eders underd. Anmodning og Begjæring naad. tilfreds ere, at I derefter maa forblive Superintendent over Nordlandene og Finmarken, eftersom I ikke vil forblive udi Svensk Tjeneste; om Eders Underholdning ville Vi med Forderligste lade gjøre fornøden Anordning og Eder ellers med Kgl. Gunst og Naade blive bevaagen. Bef. etc. Hafn: 11 April: 1658. — Se for Øvrigt Ludvig Daae, Throndhjems Stifts geistlige Historie, pag. 108—111. Bredal havde søgt om, at Søndmøres Provsti maatte lægges til hans nye Stift. I den Anledning fik Ove Bjelke og Biskopen i Bergen følgende Kgl. Missive: Fr. 3. V. G. t. Vider, at eftersom hos Os underd. andrages og begjæres, at Søndmøres Provstis fire Prestegjeld maatte reduceres til Nordlands og Finmarkens Stift, Vi og erfarer, at bet^e fire Prestegjeld tilforn haver ligget under Throndhjems Stift; thi bede Vi Eder og naad. ville, at I Eder med Forderligste imod Os udførligen erklærer, om for^ue fire Prestegjeld uden Nogens Præjudice til for^ue Nordlands og Finmarkens Stift reduceres kan, og samme Eders udførlige Erklæring udi Vores Cancelli til videre naad: Resolution indskikker etc. Hafn: d: 5 Junij Ao. 1658. — Saa fremt der i Throndhjems (og Romsdals) Lehn fandtes nogle norske Adelsmænd, som enten havde Sædsgaarde dersteds, eller paa anden Maade vare bosiddende, maa disse have forladt Lehnet; ved Carl Gustafs

Den 1 Mai 1658 var fastsat som den Dag, de Norske skulde have rømmet Lehnet; men denne kom, og Peder Vibe var endnu ikke færdig med sine Forberedelser til Overdragelsen, uagtet han rimeligvis allerede har havt Kundskab om Vaabenstilstanden og den derpaa følgende Fredsslutning i de første Dage af Marts. Der var især tre Ting, som gav ham meget at bestille: Opløsningen af den fra Jæmteland tilbagevendende norske Hær, Opkrævningen af de til 1 Mai forfaldne Skatter og Fastsættelsen af Grænserne. Med Hensyn til Hærens Opløsning vilde han havt en god Hjælp i Jørgen Bjelke, men denne drog til hans store Sorg ned til Danmark³⁴⁾, og Peder Vibe stod saaledes alene tilbage uden anden Hjælp end nogle af Jørgen Bjelke efterladte skrevne Regler. Paa Grund af sit Ubekjendtskab til disse Forretninger var det kun med Ulyst, at han overtog dem, da han indsaa, han vilde komme til at gjøre Mange imod og Faa tilpas, og derhos hans Sygelighed, som havde plaget ham, fra han forlod Danmark, berøvede ham Meget af hans Arbejdsdygtighed. Endnu langt ude i Mai maatte han fra Kjøbenhavn faa Paamindelser om snarest muligt at nedsende til Bergenhus, hvad der fandtes af Kanoner, Ammunition o. s. v. i Throndhjem og Jæmteland. Det var umuligt at komme over Fjeldene før ud paa Vaaren, og først da kunde han skride til Hærens Opløsning. Ved Kgl. Missive af 10 Marts havde Peder

---

Hylding i Throndhjem omtales ikke nogen norsk Adelsmand, men kun de tre andre Stænder. Om Adelsgods i de afstaaede Landskaber se Handl. rör. Skand. hist. XXX, 203 flg.

³⁴⁾ Jørgen Bjelke maa paa egen Haand være dragen til Danmark i Begyndelsen af Marts. I Februar var han i Throndhjem og har neppe i Vinterens Løb været søndenfjelds (Note 31). 10 April skrev Peder Vibe til Joachim Gersdorf: „Jeg lod mig noget formærke udi mit sidste Skrivelse, hvad Ulempe jeg befrygtede, der vilde følge af det, Velb. Jørgen Bjelke er dragen herfra paa de Tider, som han vidste, at dette Lehn samt Jæmteland skulde overgives til de Svenske.“ I sin ovenfor omtalte Indberetning fra 1667 skrev Jørgen Bjelke selv: „og som Fredsfordraget da blev gjort, da reiste jeg hastig her neder at gjøre Ed. Kgl. May^{tt} underd. Relation.“ Ved Kgl. Missive af 6 April fik han den egentlige Reisetilladelse.

Vibe og Jørgen Bjelke faaet Befaling til at „licentiere“ Landfolket, men skulde dog holde Regimenterne samlede „indtil aabent Vande,“ som det hed. Imidlertid begyndte de indfødte Thrøndere allerede inden den Tid at forlade sine Faner, da de vidste, at de saa alligevel skulde have sin Afsked. Det Bergenhusiske Regiment blev ført til Bergen, hvor ogsaa Officererne ved de to Thronhjemske Regimenter, for hvem man i Tilfælde af et nyt Brud vilde have megen Brug, fik Ansættelse ved det efter Freden oprettede nye Bergenhusiske Regiment, der stilledes under Befaling af Reinhold von Hoven. De forlode Thronhjem i en saadan Hast, at der ei blev Tid til rigtig Afregning; mange havde desuden Vanskeligheder for at komme afsted paa Grund af sin store Gjæld til Kjøbmændene i Thronhjem, der maatte faa Betaling af deres Tilgodehavende hos Kronen. Blandt de menige Soldater var der ogsaa megen Nød, mange gik saagodtsom nøgne, medens andre vare døde eller laa syge; 16 Mand gik barfodede til Bergen. Hvad Skatterne og Lehnets øvrige Indtægter angik, skulde disse tilfalde Norge indtil den 1 Mai; deres Inddrivelse ligesom i det Hele taget Regnskabernes endelige og fuldstændige Opgjør overdroges Gaard- og Slotsskriveren i Thronhjem, Anders Christopherssøn³⁵⁾. Bønderne troede sig imidlertid aldeles

---

³⁵⁾ Aabent Brev i Rigsarchivet: Fr. 3. G. A. v. At Vi naad. haver anbefalet Os Elskl. Anders Christopherssøn, forrige Slotsskriver paa Thronhjems Gaard, til at indkræve al bet^e Lehns Restantser af Skatter og Landgilde, saa og at forrette Alt, hvis som bet^e Lehn vedkommer og endnu kan restere at indkræves og med Rette efter den mellem Os og Hans K(jærlighe)d Kongen i Sverige oprettede Fredsfordrag udgives bør, desligeste ogsaa at forhøre og slutte de sidste uforhørte og uclærede Kirkeregnskaber der udi Lehnet, hvorfor Hans K^d Kongen i Sveriges Officerer og Betjente anbefales bet^e Anders Christopherssøn, udi hvis han deres Tjeneste kan behøve, al Hjælp og Assistance at gjøre, hvilket Vi i lige eller andre Forfælde ville vide at erkjende. Hafn: 11 Aprilis 1658. — Denne Anders Christopherssøn (Tønder) var af Peder Vibe antagen som Stiftsskriver (Kgl. Missive til Vibe, Kjøbenhavn 30 Januar 1657) efter Jens Fris, og blev i 1663 Borgermester i Thronhjem, da den samme Jens Fris, som ogsaa havde denne Stilling fra 1650, døde i 1662. Peder Vibe havde meget at klage over

fritagne for at adlyde sin gamle Styrelse, og den Selvraadighedsaand, der i Aarene 1650 havde vist sig paa saa mange Steder hos den norske Almue, og som maaske ogsaa for en Del kan have faaet ny Næring ved de svenske Opfordringer til at reise sig mod Danmark, der under Krigen vare udsprede i Norge, traadte ogsaa her aabent for Dagen³⁶). De mente, at deres Lidelser nu skulde være endte, og opgave derfor sit gamle Fædreland uden nogen Skrupler; men da det følgende Aar var daarligt, da Fiskerierne sloge Feil, da Hagelen i Juli 1658 ødelagde Aarets Grøde i Vedø Prestegjeld, da Høsten slog Feil paa Inderøen, da Fattigdommen tiltog over det hele Lehn, og de tillige mærkede, at de ogsaa efter Overgangen til det svenske Herredømme maatte finde sig i de samme Byrder som før, bleve de atter særdeles norsksindede og hylkede igjen med villigt Sind Kong Frederik. Endnu i Juni Maaned drog Peder Vibe omkring i sit gamle Lehn, og man tager neppe Feil i at antage, at han ved denne Leilighed med Klogskab har benyttet enhver Anledning til at vende Bøndernes gamle Misfornøielse mod det nye Herredømme, Bestræbelser, som snart skulde vise sin Frugt.

Til at træffe de fornødne Anstalter i Henseende til Grænsernes Regulering udnævntes ved Kgl. Missive af 14 Marts 1658 Peder Vibe, Jørgen Bjelke og Preben von Ahnen³⁷). Da Jørgen Bjelke var reist sydover og ikke vendte tilbage til Norge før langt paa Sommeren, vare de to andre igjen alene. Peder Vibe ønskede sig fritagen for dette Hverv og foreslog i sit Sted Reinhold von Hoven eller Christopher Frederik von Gersdorf, men betænkte sig og tog sin Ansøgning tilbage.

Fris's Bestyrelse af Kirkeregnskaberne; utrykt Brev til Gersdorf i det danske Geheimearchiv, Throndhjem 15 November 1656. — Den 12 Juni fik Chirurgus Schmidt udbetalt sit Tilgodehavende af Anders Christopherssøn (Throndhjems Lehns Regnskaber 1657 — 1658 i Rigsarchivet).

³⁶) Se Peder Vibes Memorial af 10 April, trykt mellem Bilagene efter Originalen i Norske Indlæg for 1658 i Rigsarchivet. Opfordringer til Nordmændene om at gjøre Oprør findes i Saga I, 41—47.

³⁷) Dette Missive findes trykt mellem Bilagene.

Inden denne kunde være kommet til Kjøbenhavn, var der ogsaa paa Nyt udstedt en Instruction til ham om, at han endelig ikke maatte afstaa Mere, end Fredstractatens Ord strengt tilholdt³⁸⁾. Det, hvorom man kunde være i Tvivl, var, hvorvidt Romdals Lehn og de seculariserede Klostre Rein og Bakke, som havde været særskilte Forlehninger, skulde forstaaes som indbefattede i Udtrykkene: domus et præfectura Thronheimensis.

Til at underhandle med de norske Commissairer var fra svensk Side udnævnt Landshøvdingen i Dalarna, Friherre Lorentz Creutz, som ankom til Throndhjem den tiende Mai, hvorpaa Throndhjems By og Kongsgaard strax bleve ham overdragne af Peder Vibe. Men da Talen kom paa Grænserne, og Creutz med fuld Ret paastod, at ogsaa Romsdalen som et „underliggende Lehn“ under Throndhjem nødvendigvis maatte høre med blandt de afstaaede Landskaber, vilde Peder Vibe ikke indrømme dette; da Creutz derpaa opfordrede ham til snarest muligt at faa den Sag bragt paa det Rene, undskyldte han sig med Preben von Ahnens og Jørgen Bjelkes Fraværelse. Da den første af disse kom til Throndhjem, drog Creutz først med ham i Slutningen af Mai til Grænserne mellem Helgeland og Namdalen, og da han efter at have fastsat disse vendte tilbage, fandt han de to Commissairer lige uvillige til at afstaa Romsdalen; ja selv ved Overdragelsen af Throndhjems Lehn i egentlig Forstand blev der gjort mange Udflugter, forat de Svenske skulde faa saa Lidet som muligt. Peder Vibe forlod for en Tid Throndhjem og indsatte Reinhold von Hoven som sin Stedfortræder ved Grænsereguleringen. Imidlertid trængte Creutz med Iver paa, at Romsdalen skulde „cederes,“ og omsider maatte man fra norsk Side tiltrods for alle de Formaliteter ved Forlehningsmaaden, hvorunder man

---

³⁸⁾ Kgl. Missive til Peder Vibe, Kjøbenhavn 11 April 1658, trykt mellem Bilagene. — Angaaende de Ulemper, som vilde følge af Jørgen Bjelkes Afreise, beklagede Peder Vibe sig i det i Note 34 omtalte Brev til J. Gersdorf (af 10 April), hvormed han oversendte sin Ansøgning, der var stilet: au Roy.

kunde skyde sig ind, give efter for de svenske Fordringer. Romsdalen skulde overlades til Sverige med det øvrige Throndhjems Lehn, hvorimod Søndmøre skulde vedblive at være en norsk Provins; det seculariserede Klostergoods skulde ogsaa blive svensk, og hvad de Dele af dette angik, som laa i Nordland eller Finmarken, tog Creutz det Forbehold, at Carl Gustaf skulde bestemme, hvad derved var at gjøre. Grænserne mellem Romsdalen og Søndmøre bestemtes efter et Tingsvidne af 27 April 1658, som findes trykt i Strøms Beskrivelse over Søndmøre I, 6—7. I det herom af Preben von Ahnen under 28 Juni udstedte Document siger han, at han har udstedt det i Jørgen Bjelkes Fravær paa egne og Reinhold von Hovens Vegne, og at den Sidste var Fuldmægtig for Peder Vibe ved denne Leilighed. Det Kgl. Missive, hvorved det blev befalet Peder Vibe at indrømme de Svenske deres Fordringer, lyder saaledes:

Fr. 3. V. G. t. Eftersom Vi komme i Erfaring, at de Svenske Ministri ei haver villet antage de af Dig gjorte Argumenter om Romsdal at være et separeret Lehn fra Throndhjem, da paa det al vider Vidløftighed kan forekommes, haver Du uden videre Ophold samme Lehn ved sine tilbørlige Grænser paa vider Vores naad. Ratification til bem^{te} Svenske Ministris at overlevere, saa at Alting dermed kan til Ende komme. etc: Hafn. 19 Junij 1658.

Det stod nu kun tilbage at fastsætte Grænserne mellem Akershus og Throndhjems Lehn, og ved Kgl. Missive af 26 Juni fik Peder Vibe, Oberst Georg von Reichwein og Reinhold von Hoven Befaling til, naar de Svenske maatte forlange det, at træffe Aftale om disse. Men dette var allerede skeet, inden Missivet kan være kommet frem til Throndhjem, thi efter at have fastsat Grænserne mellem Romsdalen og Søndmøre, havde Creutz i de sidste Dage af Juni og de første af Juli Maaned havt Møder med Preben von Ahnen og Reinhold von Hoven ved Grænsen paa Dovre og fastsat denne³⁹⁾. Heller ikke nu

³⁹⁾ Mellem Bilagene findes i norsk Oversættelse Creutz's to Erklæringer om Grænserne trykte efter de af Preben von Ahnen bekræftede Copier i Rigsarchivet (Grænsereguleringen Pakke 18, Volumen XLVIII). Samme-steds Copie af Preben von Ahnens Brev af 28 Juni.

havde Peder Vibe kunnet afholde sig fra Forsøg paa at fravende Sverige, hvad det tilkom, idet han paastod, at Røros Kobberverk hørte til Akershus Lehn. Det blev ham imidlertid umuligt at skaffe Beviser.

Saaledes var Norges Rige kløvet. Thrøndelagen var en Provins af Sverige, og naar Staden Thronhjems Borgere nu kom til Nordland, skulde de behandles som andre Fremmede; den høie svenske Toldtarif berøvede dem ogsaa, hvad de ellers havde kunnet faa beholde af Nordlandshandelen, idet alle Jægter nu gik lige til Bergen ⁴⁰).

Peder Vibe havde allerede 15 Mai faaet Tilladelse til at begive sig til Danmark; saasnart Alt var ordnet, og han ikke længere havde Udsigter til at bevare Noget af det Afstaaede for Norge, drog han sydover. Hans Sygdom maa være bleven forværret ved hans sidste Omflakken inden Lehnet, og ikke længe efter sin Ankomst til Danmark afgik han ved Døden.

Creutz forblev som midlertidig Commissarius i Thronhjem, indtil den egentlige Gouverneur, Claes Stjernsköld, ankom. I denne sin Styrelsestid paabød han en saakaldet To Rigsdaler Skat, der skulde betragtes som et Afdrag paa den Skat, som Kongen af Sverige maatte komme til at paalægge; heraf blev der ifølge de endnu bevarede Qvitteringer, som ere vedlagte Thronhjems Lehns Regnskaber, indbetalt følgende Summer: af Fogden i Namdalen, Lars Erikssøn, 300 Rdl. den 28 August 1658; af Fogden paa Inderøen, Lage Hanssøn, 933 $\frac{3}{4}$ Rdl. den 17 Juli og 165 $\frac{1}{2}$ den 4 September; af Fogden i Selbo, Rasmus Jenssøn, 167 Rdl. 17 Øre „Sylffuer M^{tt}“ den 20 August, af Fogden i Strinden, Søren Anderssøn, 484 Rdl. 6 Øre den 11 December og senere 150 Rdl.; af Fogden i Romsdalen, Ivar Jenssøn (Bantzbild), 233 Rdl. den 18 Juli og 720 den 18 August; af Fogden i Guldalen, Svend Larssøn, 600 Rdl.

---

⁴⁰) Kgl. Missive til Preben von Ahnen, Kjøbenhavn 2 Juli 1658, at Thronhjems Borgere ikke mere end andre Fremmede maatte handle paa Nordland, men at dog de og Jæmterne, hvis de maatte ønske det, skulde have Tilladelse til at nedsætte sig der. Ved et andet Kgl. Missive af samme Dag fik Preben von Ahnen Tilladelse til at reise til Danmark til Foraaret i et magtpaaliggende Ærinde.

den 22 August; af Fogden i Orkedalen, Jakob Rasmussøn, 630 Rdl. den 23 August; af Fogden i Nordmøre, Jakob Jenssøn, 1560 Rdl. 17 August, foruden hvad han leverede til den forestaaende Udrustning, og endelig af Fogden i Fosen, Eilert Casperssøn, 240 $\frac{1}{4}$ Rdl. 5 Skill. Desforuden havde Creutz den 19 Juni befalet Fogden i Stjørdalen at levere Major Adolf Frederik Taube 600 Rdl. af de Penge, han skulde have i Byen, til Garnisonens Underholdning, for hvilke Taube gav sin Qvittering nogle Dage efter⁴¹⁾). Skattens Indkrævning havde sine Vanskeligheder; saaledes sagde Rømsdølerne rent ud Nei og vilde ikke betale nogen Skat, før den blev inddreven med militair Magt.

Denne Misfornøielse vilde dog kun have været forbigaaende, hvis ikke Creutz dertil havde føiet en ny og uden Sammenligning værre Byrde. Han lod nemlig udskrive henimod 2000 Mand, som fordeltes i 2 Regimenter under Obersterne Henrik Fleming og Erik Munck. I August brøde disse op og marscherede over Fjeldene til Sverige, den samme Vei, hvor Aaret i Forveien den seierrige norske Hær havde marscheret netop i de samme Dage. Krigen var imidlertid atter brudt ud, inden de vare komne afsted, og Jørgen Bjelke gjorde Alt, hvad han kunde for at forhindre deres Afmarsch; som han selv siger, „blev da affærdiget alle fornødne Ordres og particulaire Skrivelser til de Bønder og Prester, jeg kunde betro i Thronhjems Lehn og Jæmteland, at give hemnelig Kundskab til de 3000 (sic) som vare udskrevne af Baron Creutz, at divertere.“ Rømningen skede ogsaa i stor Maalestok, saa at kun 1300 kom frem. Af disse bleve de 1000 senere sendte til Lifland og saa neppe Norge igjen. En saa streng Udskrivning i et

⁴¹⁾ Qvitteringerne ere dels undertegnede af Stjernskøld, dels af den „Suen-sche tholder“ Johan Anderson. Ifølge Stjernskølds Qvittering af 15 August havde Creutz ogsaa ladet kjøbe to Laxenot af Peder Vibe for 40 Rdl. De skulde bruges til „kongelig Tjeneste“. Saavidt sees, ere Pengene betalte baade i dansk og svensk Mynt. — Mellem Bilagene findes trykt en Erklæring fra samme Johan Anderson, dateret Thronhjem 11 August 1658, om noget Tiendekobber, hvilken er vedlagt Thronhjems Lehns Regnskaber for 1657—1658.

District, som havde maattet taale en lignende det foregaaende Aar, maatte vække ikke liden Forbitrelse og bidrage til at vække Lyst hos Bønderne til atter at komme under norsk Herredømme.

Creutz forlod Throndhjem den 26 August, 15 Dage efterat Stjernskold var ankommen søværts. Det var hans Hensigt at begive sig til Dalerne gennem Akershus Lehn, altsaa over Røros og det Øverste af Østerdalen; men underveis blev han fangen og ført til Christiania, hvor han holdtes i et mildt og hæderligt Fangenskab og behandlede med megen Forekommenhed af Statholderen. Ifølge en svensk Beretning skal man i Norge have næret Frygt for, at Dalekarlene skulde sætte sig i Bevægelse for at befri sin almindelig elskede Landshøvding. Creutz's Fangenskab varede til Juni 1659, da han udvexledes mod Sigvard Urne, hvorpaa han senest i October atter var tilbage i sit Lehn⁴²).

⁴²) Der har hidtil været meget faa Oplysninger om Creutz's Fangenskab; Wester har (pag. 6—7) samlet, hvad der tilforn har været bekjendt; — hertil kan nu føies Følgende fra Rigsarchivets Samlinger. Den 21 Marts 1659 udstedtes følgende Kgl. Missive til Nils Trolle: Fr. 3. V. s. G. t. Eftersom Fienden af Os er begjærendes Landshøvding Creutz imod Os Elskelig Hr. Sivert Urne at ville løs have, saa bede Vi Eder og naad. ville, at I Eder om hans Person erklærer, og paa hvad Maade han er bleven fangen, og samme Eders Erklæring med Forderligste udi Vores Cancelli nedsender. Dermed etc: Den 29 udstedtes et nyt Kgl. Missive til Nils Trolle, der lyder saaledes: [Fr. 3. V. s. G. t.] Eftersom Vi komme i Erfaring, at den Landshøvding Creutz skal være en civil og ikke en militair Betjente og den Engelske Resident besvogret, da haver Vi naad. bevilget, at han imod Os Elskl. Sivert Urne etc: maa løslades. Derefter I Eder kan vide at rette. Bef. etc: Ifølge Kgl. Missive af 2 Juni samme Aar skulde Nils Trolle løslade Creutz og sende ham til den svenske Grænse, da Sigvard Urne allerede var frigiven. — I den ovenfor omtalte Indberetning fra Jørgen Bjelke af 2 Mai 1667 i det danske Geheimearchiv heder det, at „forne svenske Commissarius Baron Creutz blev fangen i Østerdalen paa hans Reise fra Throndhjem til Sverige, som nylig tilforn havde faaen Statholders Reisepas at reise fri gennem bem^{te} Østerdalen, og fordi han med Posten havde skreven sin Konge til, at han havde udskrevet i Throndhjems Lehn 3000 (sic) Soldater, og naar han kom til Sverige, da vilde han skaffe 1000 gode Knegte af Bergslagsfolket, hvilke Breve Statholder og jeg interciperede, hvor-

Den Styrke, hvormed Throndhjem skulde besættes og de store omkringliggende Districter holdes i Tømme, var høist ubetydelig, især naar man betænker Byens aabne Beliggenhed og store Udstrækning. De svenske Soldater, som efterhaanden vare ankomne fra Begyndelsen af Mai og udover Sommeren, udgjorde tilsammen ikke mere end 600 Mand; desuden var der udsendt forskjellige mindre Partier til enkelte Steder, saasom en Trop paa 50 Ryttere og et Compagni Fodfolk til Romsdalen og 40 Mand til Valdersund. Maaske ere disse samtlige at medregne i den angivne Styrke, som derved bliver forholdsvis endnu mindre. I Juli Maaned havde en Afdeling tydske Ryttere, 50 Mand stærk, tilbudt Creutz sin Tjeneste og vare foreløbig blevene indkvarterede paa Landet; hvis deres Tilbud er bleven antaget, ere de rimeligvis sendte til Sverige, ligesom det var Bestemmelsen med Oberst Plantings paa samme Tid ventede svenske Ryttere, saasnart Sommeren var forbi. De paa Throndhjems Gaard værende Kanoner med Tilbehør vare bortførte af Nordmændene, og der maatte saaledes skaffes ny Bestykning og Ammunition fra Sverige. I en, efter hvad det synes, paalidelig Opgave siges, at der i Alt fandtes i Throndhjem 4 trepundige og 2 firpundige Metalstykker, hvortil man havde 329 trepundige og 240 firpundige Kugler samt 2 halve Tønder Krud; af Musketkugler fandtes der 8486. Af Befæstninger var der ligesom nu en Vold paa det smaleste Sted mellem Fjorden og Nidelven; hertil føiede Stjærnskøld senere en Del Blokhuse og begyndte at opføre Pallisader omkring Byen. Befæstningsarbejderne lededes af Ingenieuren Clarinan. Derimod havde Creutz ikke udført Noget af, hvad han havde foreslaaet til Befæstningen af de omliggende Høider, hvorfra Byen aldeles beherskes.

---

fore mig strax faldt ind om dette forbem^{te} Reisepas og gjorde strax Gissing, at Oberst Reichwein kunde komme saa tidlig til Østerdalen og finde Baron der, som og skede efter min skriftlig Ordre imod Statholderens og Oberst Reichweins egen Forhaabning." Hvis ikke Creutz altsaa har givet sig ualmindelig god Tid, maa Reichwein være ilet i Forveien for sin Hovedstyrke, udtrykkelig i den Hensigt at arrestere ham.

Claes Stjernskøld, der som Gouverneur skulde styre baade Thronhjems Lehn, Jæmteland og Herjedalen var en meget høitstaaende Mand i Sverige, Friherre til Stjerneborg og Generalcommissair for Krigsvæsenet, optoges nogle Aar efter i Rigsraadet og døde i 1676. Han modtog den første September paa sin Konges Vegne Hylding af Staden og Lehnet, hvorpaa 360 Personer med megen Høitidelighed bleve beværteede paa Kongsgaarden. De øvrige høiere svenske Embedsmænd i Thronhjem vare Superintendenten Henning Schütte (adlet 1668 under Navnet Schütthelm) der senere blev Biskop i Calmar, Landsdommeren (eller, efter norsk Talebrug, Lagmanden) Georg Stjernhjelm, Secretairen Tørnskøld samt Præsidenten Nils Burenskøld. De lavere Embedsmænd, Fogder og Sorensskrivere samt Prester, vedbleve at indehave sine tidligere Stillinger, og hvad ialfald en af de høiere angaar, havde man fra Først af ønsket at beholde den tidligere norske Indehaver; det var nemlig meget imod Creutz's Ønske, at Biskop Bredal nedlagde sin Post, ja selv efter dette havde han til hans Efterfølger foreslaaet en indfødt Nordmand, som vist vilde have havt megen Udsigt for sig, hvis ikke Schütte allerede havde modtaget sin Udnævnelse. Den tidligere Lagmand, Nils Paulsson, fik ogsaa en ny Ansættelse under den nye Regjering, idet han blev Commissarius over Kirkernes Indkomst, men gav i den Stilling Stjernskøld rigelig Anledning til Misfornøielse. Der viser sig i flere af disse Foranstaltninger en mærkelig og vistnok vel beregnet Agtelse for det Bestaaende, som efter en Tid neppe vilde have undladt at vinde Thrøndernes Hjerter for det svenske Herredømme, hvis dette havde kunnet overleve de første Aar, og der er ligesaa lidet noget Tegn til, at den svenske Regjering vilde have vist mindre Kraft her end i Skaane, hvor det gjaldt om at lede sine nye Undersaatters Sind i svensk Retning; der er tvertimod al Rimelighed for, at Thrønderne inden meget kort Tid vilde være blevne ligesaa gode Svensker som Skaaningerne blev. Men saa skulde ikke ske, thi Krigen var atter brudt ud, endnu før den svenske Bestyrelse i Thronhjem var fuldt organiseret, og skulde snart true med at berøve Sverige alle dets nyhervervede Lande.

Der havde neppe nogensinde hverken i Danmark og Norge eller i Sverige været megen Tillid til Varigheden af Roeskildefreden. Jørgen Bjelke kunde selv ni Aar efter skrive til Kongen, at han ved sin Ankomst til Danmark havde „paa E. K. M. naadigste Behag ei aftakket mine underhavende Officerer, mens forbødet dennem at tage Tjeneste under de Svenske, af Aarsag, at de fleste og fornemste vare bofast i Throndhjems Lehn og kunde derfor bedst i sin Tid hjælpe til at indtage forskr^{te} Lehne igjen, om til Ruptur kom.“ Han siger udtrykkelig, at han havde advaret om den forestaaende Krig, „som Andre ei vel formodede;“ ogsaa Nils Trolle havde sendt lignende Advarsler om Vaaren 1658.

Man havde dog neppe ventet et saa snarligt Udbrud af den nye Krig. For Norges Vedkommende havde man paabegyndt Bygningen af Krigsskibe; to Fregatter vare satte paa Stabelen foruden nogle Skjærbaade, og naar disse vare færdige, skulde der atter bygges nogle Skuder ved den samme „engelske Skibsbygmester“⁴³⁾. Da Carl Gustaf anden Gang stod paa Sjælland, maatte man imidlertid lægge mere Kraft i sine Forholdsregler og benytte alle de Midler, som der for Øieblikket kunde raades over i Norge, som i Danmark.

Allerede den 8 August udgik et Kongeligt Missive til Nils Trolle og Jørgen Bjelke, der nu befandt sig søndenfelds og 28 Juli var udnævnt til Generallieutenant, at de skulde opmane og samle Landfolket i Norge og ellers holde Alt i Orden, om Fienden skulde tentere Noget. Denne Befaling fornyedes ved et Kgl. Missive af 1 September, at de Samme i denne Tid maatte søge at gjøre sit Bedste og at gjøre Fienden al mulig Afbræk; hvad Penge de maatte optage paa sin egen Credit, skulde siden fuldt ud betales.

Som en Følge af disse Befalinger opfordrede Nils Trolle og Jørgen Bjelke Undersaatterne i Norge til frivillige Contributioner og udstedte Opraab til Indbyggerne eller, som det heder, „Stænderne“ i de til Sverige afstaaede Lehn, Thrond-

---

⁴³⁾ Kgl. Missive til Nils Trolle, 23 Juli i Kongebreve, Indb. Saml. VI i Rigsarchivet. Skuderne skulde bygges efter en hosføiet Tegning.

hjem og Baahus, at de skulde reise sig mod sin nye Regjering og strax sende sine Deputerede enten til Jørgen Bjelke eller til Preben von Ahnen og Reinhold von Hoven „ved den nordenfjeldske Armee“ for derom at tractere med disse. En særskilt Opfordring rettedes til Romsdølerne ⁴⁴).

Til at være Øverstbefalende over de søndenfjeldske Tropper, som skulde gjenerobre Throndhjem, havde Jørgen Bjelke udseet den før nævnte Georg von Reichwein, der nu var Generalmajor, og ved denne Leilighed skulde indlægge sig megen Berømmelse som en særdeles dygtig Anfører. Hans Tropper udgjorde i Alt 1000 Mand, hvoraf de fleste marscherede gennem Østerdalen: her delte de sig, idet Nogle gik over Kvikne, medens Reichwein selv tog Veien over Røros, hvor Jørgen Bjelke i Forveien havde indledet „fortrolig Correspondents“ med „Doctor Ergens“ (sic). En Afdeling drog gennem Gudbrandsdalen, hvis Bønder, aldeles modsat de lunkne Thrøndere, reiste sig og fulgte med til Throndhjem, hvor de gjorde Tjeneste paa egen Bekostning under sine egne „Bondecapitainer.“ Lederen af denne Bøndernes Reisning var Fogden i Gudbrandsdalen, Jørgen Philipssøn, som senere til Belønning fik Told- og Tiendefrihed for Jernverket paa Lesja, hvori han var Medeier med Jochum Irgens. Foruden ham fik mindst to af Bondecapitainerne lignende Belønninger; Hans Paulssen paa Tolstad i Vaage, der tillige havde udmærket sig som en dygtig Speider, fik efter sin Ansøgning den Kronens Gaard, hvorpaa han boede, fri for Skat og Landskyld og var endnu mange Aar senere (1687) „Bonde Capitaine over Almuen i Nordre Gudbrandsdalen.“ Christen Nilssøn paa Bø i Gausdal, som havde været Anfører for „nogle hundrede Mand af Al-

---

⁴⁴) Mellem Bilagene findes trykt et Opraab fra Nils Trolle og Jørgen Bjelke til Bratsberg Lehns Indbyggere om fornyet Ydelse af Skat, dateret Akershus 25 Aug. 1658, efter en attesteret Copi, vedlagt det nordenfjeldske Commissariatsregnskab for 1658—1661. Saadanne have sikkerlig været udstedte til det hele Rige. Nils Trolles, Jens Bjelkes og Jørgen Bjelkes Opraab til Thrønderne og Baahuslehningerne, dateret 29 September, er trykt i Saga I, 58 flg. Opfordringen til Romsdølerne findes i Handl. rör. Skand. hist. XXX, 241 flg.

muen,“ fik sin Gaard skattefri for sin og Hustrus Levetid. Bøndernes Styrke angives i en Beretning til henved 1000 Mand, men har neppe udgjort stort over 500⁴⁵⁾.

I Forening med de gudbrandsdalske Bønder udgjorde det Reichweinske Corps saaledes mindst 1500 Mand, hvilket Antal ogsaa opgaves af de svenske Speidere. De svenske Afdelinger, som paa forskjellige Steder forsøgte at gjøre Modstand, maatte opgive denne og trække sig tilbage; i Opdal, hvis Indbyggere ogsaa i et Antal af flere hundrede sluttede sig til de fremrykkende norske Tropper, bleve tre Compagnier svenske Ryttere slagne og maatte ile til Throndhjem. Den 25 September var Reichweins Fortropper to Mile fra Byen og den 1 October leirede han sig paa Stenbjerget⁴⁶⁾. I Forveien havde han udsendt Fogden i Østerdalen, den senere Lagmand paa Oplandene, Jens Jakobssøn Bang, der ligesom Manderup Schønnebøl ogsaa var Capitaine, for at afskjære den svenske Garnison i Throndhjem fra Communication med Sverige.

Allerede den 28 September var en Bergenhusisk Troppestyrke paa henimod 2000 Mand ankommen søværts til Lade under Anførsel af Ludvig Rosenkrands og Reinhold von Hoven.

Udrustningen var dreven med megen Iver af Rosenkrands og Ove Bjelke, til hvilken sidste Jørgen Bjelke havde skrevet „om, hvordan han skulde samle de nordlandske Officerer og de andre med Soldaterne i Bergenhus Lehn til de Svenske i Throndhjems Lehn og By at attaqvere derfra tilvands og

---

⁴⁵⁾ Disse Oplysninger om Gudbrandsdølerne skyldes især Hr. Rigsarchivar Birkeland, som har samlet dem af de gudbrandsdalske Fogedregnskaber og Cancelliindlæggene i Rigsarchivet. Halvdelen af Vaage og helo Lesja havde tidligere været fritagne for Udskrivning „for Bergwerchis och Fjeldenes Schyldt;“ (Skrivelse fra Nils Trolle til Reichwein, Akershus 4 April 1667, i Krigsprotokollen for det Akershusiske Regiment i det danske Geheimearchiv; Hr. Cand. jur. O. Lundhs Afskrift i Rigsarchivet.)

⁴⁶⁾ Som Officerer ved Reichweins Corps nævnes Majorerne Paul Michelet og Henning Koch, Capitainerne Georg v. Reichwein (den Yngre), Georg Kriebell, Johan Urne og Jacob Michelet, Capitainelieutenant Jørgen Günther, som førte Livcompagniet, og Lieutenant Thor Nilssøn Solberg (ved Dragonerne). —

persvadere Borgerskabet og de Contoriske at bevise deres Troskab og Skyldighed til deres egen Interesse og Bedste med Defensions Skibe at udrede og skaffe Klæder og Proviant.“ Ogsaa Preben von Ahnen maa have deltaget i dette Tog⁴⁷).

Throndhjem var saaledes indesluttet paa alle Sider af en betydelig Overmagt. Tiltrods herfor og uagtet kun henved Halvdelen af hans Tropper paa Grund af de mange Sygdomme var i kampfærdig Stand, og han desuden led Mangel paa Ammunition og Proviant, besluttede Stjernskøld dog at optage den ulige Kamp i Haabet om snart at faa den belovede Undsætning, som skulde komme fra Sverige under Oberst Drakenberg. Men denne blev paa Grænsen dreven tilbage af Major Eilerik Visborg, der saaledes maa have forenet sig med Jens Bang. Som Stjernskøld udtrykte sig, vilde han før lade sig udhungre i den Grad, at han maatte koge Suppe paa sine Skindbuxer, før han vilde opgive Staden. Hvad der i Hast kunde skaffes tilveie inden Throndhjem af Proviant, Penge og Ammunition, var ikke meget; med stor Møie fik Stjernskøld afpresset Borgerne en Del Krud, og som Forskud paa Forpagtningssafgiften af Reinskloster modtog han af Borgermesteren, Lars Bastianssøn, 439 Rdl. Alle Borgere, endog de Geist-

---

⁴⁷) Ved de Bergenhusiske Tropper nævnes følgende Officerer, hvoraf de Fleste utvivlsomt have været Norske eller Danske: Major Eilerik Visborg, Capitainerne Niclas Balle fra Hardanger, Paul Bjerk fra Indre Sogn, Christian Nilssøn Holberg fra Søndfjord, Seier Christenssøn fra Nordfjord og Johan Christenssøn fra Søndmøre. Til disse kom senere Oberstlieutenant Jacob Due, Major Iver Skjoldborg og Capitainerne Wessel Tipping og Jørgen Knag. Til disse Troppers Transport havde man Skjærbaadene Oxen, Søormen, Blaabukken, Løven, Bjørnen, Hjorten, Renen og Graabukken, en Galliot, som man kjøbte for 400 Rdl., samt en Del mindre Skuder; (de svenske Beretninger angive i Alt 30 eller 40). Desforuden var der fragtet to armerede Skibe, et hollandsk, „Adam og Eva,“ for 1400 Gylden maanedlig, og et bergensk, „Samson,“ for 1300 Gylden maanedlig. — Til Transport fra Søen til Leiren ved Lade indkjøbtes 6 Heste for 68 Rdl. — En Throndhjems Skude, som kom med Rug fra Malmø, blev i October opsendt til Beleiringen; af dennes Besætning lod Lehnsherren i Stavanger, Henrik Below, Nogle arrestere som mistænkelige. — „Betalt, som Capitaine

lige og Presteenkerne, blev plagede med Indqvartering⁴⁸⁾. Allerede i de første Dage af Beleiringen var Mangelen saa stor, at de fleste Rytterheste maatte jages ud af Byen for ei at fortære Fouragen.

Efterat Throndhjem var indesluttet paa alle Kanter og Baklandets Huse vare afbrændte af Svenskerne, opkastede Nordmændene Batterier rundt om Byen, ligefra Ilevolden og til Baklandet ligeoverfor Bratøren, hvorhos de satte Kanoner iland paa Munkholmen, især for at beskyde det svenske Orlogsskib „Lammet,“ som ogsaa blev beskudt fra de norske Orlogsskibe, der havde fulgt Reinhold von Hoven. Stjernskøld forsvarede sig som en tapper Kriger og holdt sig i over to Maaneder tiltrods for den Mængde Kugler, som kastedes ind over Byen fra de norske Batterier. Borgerskabet knurrede og anmodede Gouverneuren om at opgive det unyttige Forsvar, men han vilde ikke høre derpaa, skjønt han var sig vel bevidst, hvor lidet han kunde stole paa deres Troskab. Tværtimod foretog han om Morgenen den 17 October et Udfald mod de norske Stillinger, hvorved han tilføiede fire Compagnier stor Skade, og vendte tilbage med 46 Fanger og 2 tagne Kanoner; et af de norske Compagnier havde over Halvdelen af sine Folk saarede. Udfaldet gjentoges atter den 19de. Men dette

---

Christian Nilssøn havde udlagt til Øl for sine Soldater mellem Bergen og Throndhjem, 40 Rdl.“ — Til forskjellige Tider angives Compagniernes Størrelse meget forskjellig; saaledes varierer Johan Christenssøns Compagni mellem 270 og 198 Mand. Ved Paul Bjerks omtales „24 Mand, som fra samme Compagni vare afrømte og udi Leiren blev anholdne.“ — Samtlige disse Notitser ere hentede fra Commissariatsregnskabet 1658—1661. — At Preben von Ahnen ogsaa ialfald en Tid var tilstede ved Throndhjems Beleiring, sees af Saga I, 65 og Handl. rör. Skand. hist. XXVIII, 148. I Saga (I, 86) omtales, at han i 1658 skal have gjort et Tog til Jæmteland, hvilket rimeligvis beror paa en Misforstaaelse.

⁴⁸⁾ Stjernskølds Qvittering til Borgermester Lars Bastianssøn, dat. 4 Oct. 1658, findes trykt mellem Bilagene efter Originalen i den historisk-chronologiske Samling i Rigsarchivet. — Stjernskølds Brev i Anledning af Indqvarteringen til Biskop Schütte af 6 October findes ogsaa trykt mellem Bilagene efter Originalen, der er vedlagt de Throndhjemsk Lehnregnskaber for 1658—1659.

Held kunde ikke nytte meget, saalænge Jæmtølandspasserne vare besatte af Nordmændene, og den ventede Undsætning fra Sverige derved hindredes fra at komme frem. De norske Tropper vare vistnok for en stor Del samlede i al Hast, mange af dem vare blot Bønder og rustede med, hvad de havde kunnet opdrive af „Hellebarder og Bøndergevær“, og af de Øvrige havde kun Faa deltaget i et Felttog; men deres Overmagt var saa stor, at de kunde sidde ganske rolig i sine Batterier og vente paa den Dag, da Stjernsköld var udlungret. En paatænkt Storm, hvortil der var kommet sammen mellem 5 og 600 af Lehnets Almue, som nu viste sig særdeles norsk-sindet, blev opgivet, da et saadant Foretagende visselig har forekommet de norske Anførere betænkeligt for det Tilfælde, at Svenskerne skulde vinde en liden Fordel i Kampen, hvilket kunde afstedkomme Forvirring blandt deres uøvede Skarer, hvorpaa det Hele let kunde ende med et Nederlag i Stedet for en Seier. Kun paa denne Maade er det forklarligt, at en By med Thronhjems Beliggenhed kunde holdes saalænge med en Besætning paa 600 Mand, hvoraf en Mængde Syge, mod 3000, naar der tilmed var en saadan Mangel paa Kugler, at Svenskerne maatte være glade ved at kunne opgrave de indskudte norske og bruge dem. Den Ros, som tilkommer den tapre Stjernsköld og hans Folk, formindskes ikke derfor. Først i Slutningen af November begyndte han at tænke paa Overgivelse; men endnu trak det en Tid ud med denne⁴⁹.)

Efter en Del Underhandlinger afsluttedes den endelige Capitulation den 11 December mellem Reichwein og Stjernsköld. Ifølge denne skulde de svenske Soldater have fri Afmarch med fuld militair Honneur og under Beskyttelse af norske Tropper have fri Befordring og Qvarter indtil den svenske Grænse. Til Betaling af den Gjæld paa 5500 Rdl.,

---

⁴⁹) I Handl. rör. Skand. hist. XXX findes en Række Breve fra Stjernsköld til Carl Gustaf, hvori det mellem Bilagene trykte Brev af 30 September egentlig havde havt sin Plads. Det blev imidlertid opsnappet og bragt til Kjøbenhavn, hvor det blev dechifreret. Afskrift paa det Store Kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn. (Ny Kgl. Samling 639 fol.)

som var stiftet hos Throndhjems Borgere paa den svenske Krones Vegne, skulde disse beholde „Lammet,“ det ovenfor nævnte svenske Orlogsskib ⁵⁰).

Den 17 December forlod Stjernsköld med sine friske Soldater Throndhjem under Eskorte af 6 norske Compagnier Fodfolk og 2 Compagnier Dragoner; desforuden stod ved Afmarschen 2500 norske Soldater i Gevær for ham. Marschen gik over Singsaas, Holtaalen og Aalen. Paa Gaarden Hof ved Aalens Kirke overnattede Stjernsköld med sine høie Officerer samt Biskop Schütte; paa Løberg og Almaas laa de svenske Soldater to Nætter ⁵¹).

Uagtet et fornyet Indfald i Thrøndelagen flere Gange var paatænkt i Sverige, kom det dog aldrig til Udførelse. De norske Tropper kunde saaledes trygt marschere mod Syd, hvor deres Nærværelse var høist fornøden. Allerede i de første Dage af det nye Aar var Reichwein paa Tilbage-marschen til Christiania, og senere paa Aaret fulgte Bergenhusingerne efter. I det Throndhjemskke, hvor der fremdeles holdtes stærk Vagt ved alle Passer fra Snaasen og til Stjørdalen, har der saaledes fra nu af sandsynligvis kun ligget Soldater, som vare udskrevne inden Lehnets selv, af hvilke der stadig nævnes Dragoner fra Sundalen. — I Anledning af Throndhjems og Bornholms lykkelige Befrielse blev det ved Kgl. Missive af 2 Marts 1659 paalagt Biskop Hans Svane at afholde en Takkefest i alle Kjøbenhavns Kirker ⁵²).

Til midlertidig Lehnsherre over Throndhjems Gaard og Lehn var Bergens og Gulathings Lagmand Hans Hanssøn, som tidligere havde været Slotsskriver paa Bergenhus, allerede beskikket ved Statholderens Bestalling af 18 December 1658. De gamle Embedsmænd fik tildels sine Poster tilbage; An-

⁵⁰) Capitulationen findes trykt i Saga 1, 86 og Handl. rör. Skand. hist. XXX, 267 flg.

⁵¹) Den 13 Januar laa der endnu 81 svenske Syge igjen i Throndhjem, hvoraf 2 Prædikanter og 2 Mønsterskrivere. Bilag til Commissariatsregnskabet for Hæren nordenfjelds 1658—1661.

⁵²) Dette Brev findes trykt mellem Bilagene efter Sjællandske Tegnelser XXXV, fol. 81—82 i det danske Geheimearchiv.

ders Christopherssøn fik saaledes ved det aabne Brev af 22 Februar 1659 fornyet Bevilling til nu som tilforn at være Stiftsskriver i Throndhjem⁵³). Biskop Erik Bredal var allerede i September 1659 vendt tilbage til sin gamle Stiftsstad, men fik først sin formelige Udnævnelse til atter at være „Superintendent over al Throndhjems Stift“ ved det aabne Brev af 9 Januar 1660. Længe inden Lehnets ved Kjøbenhavnerfreden igjen formelig overdroges Norges Rige (regno Norvagiae), var saaledes Alt bragt i den gamle Orden; det Eneste, hvorpaa der kunde mærkes, at Noget var foregaaet, maatte være de sønderskudte Huse i Throndhjem og de udsugede Bønders ruinerede Forfatning⁵⁴).

Saa vel Svensker som Nordmænd, dog mest de Sidste,

⁵³) Formodentlig er han med det Samme ogsaa atter bleven Gaard- og Slotsskriver, uagtet ingen formelig Udnævnelse har været at finde i Rigsarchivet. Ved Kgl. aabent Brev af 17 Marts 1660 blev det, indtil en Lehnsherre blev udnævnt, tilladt Raadmand i Throndhjem Hans Jonssøn at oppebære Byens Kirketiende mod at gjøre Stiftsskriveren Regnskab derfor. — Derimod fik ikke Lagmanden Nils Paulssøn (ansat 9 August 1653, tidligere Norges Riges Skriver), som ogsaa havde faaet en Ansættelse af de Svenske, sin tidligere Stilling igjen, hvilken under Occupationen indchavdes af Stjernhjem; i 1661 kaldes han „forrige Lagmand.“ Fogden i Romsdalen Ivar Jenssøn (Bandtzbild) havde faaet Løfte paa Lagmandsstolen (21 Nov. 1658), saasomt Throndhjem var gjenerobret, men dette tilbagekaldtes 12 Juli 1659. Hans Mortenssøn Wesling († 1676) blev derefter udnævnt, og herom underrettedes Nils Trolle 21 Marts 1660. (Disse Oplysninger skyldes den haandskrevne Embedscalender i Rigsarchivet, et Arbejde, hvorved Rigsarchivar Lange har indlagt sig store Fortjenester).

⁵⁴) Ved Godhed af Hr. Professor Malmstrøm har jeg fra Hr. Universitetsbibliothekar Styffe erholdt en Udskrift af Upsala Universitets „Inskriftnings-Matrikul“ over de Thrønderske Studenter, som indskreves dersteds — nemlig: 1658, den 6 November, Johannes Bernhardi Brunsmannus, Nitrosiensis; 1658, December, Olaus Petri Adolphinus, Nidrosiensis; 1659, Juni, Laurentius Johannis Dall, Norvegus, og Andreas Johannis Dall, Norvegus. — I samme Tidsrum indskreves 2 Romsdøler ved Kjøbenhavns Universitet nemlig: Fredericus Georgii Grytenius og Mathias Richardi Romsdaliensis (den 3 Mai 1658). (Ifølge Hr. E. Sars's Afskrift af Kjøbenhavns Universitets Matrikul for de norske Studenter's Vedkommende, som findes i Rigsarchivet.)

havde faret frem paa en ødelæggende Maade. Flere af Stadens Huse vare nedrevne, andre vare tændte i Brand af Beleirernes gloende Kugler. Paa Gaardene nærmest Byen, blandt Andet paa Munkvold, var Alt ødelagt, som paa nogen Maade kunde ødelægges, Løst og Fast.

Rundt om i Lehnet laa Gaardene øde; Regnskaberne vrinkle af Tingsvidner om, at det var Bønderne umuligt at udrede Skatter og Landskyld. Da Peder Vibes sidste Regnskabsaar var forbi den 1 Mai ved Afstaaelsen af Lehnet, paalagdes der vistnok for det Første ingen ny Skat af den svenske Styrelse; men vi have dog seet, at Creutz lod opkræve en Afgift, der skulde betragtes som et Forskud paa de Skatter, som senere maatte blive paalagte⁵⁵). Ifølge sin egen Qvittering af 15 December 1658 havde Stjernskøld af denne Afgift i Alt oppebaaret 6526 Rdl. Hertil kom de Summer, han havde laant af Throndhjems Borgere, men selv dette blev ei stort; da Staden var bleven indesluttet, var det en Umulighed for ham at faa flere Penge fra Lehnet. Ved Hyldingen havde Lehnets Stænder paa Stjernskølds Anmodning gaaet ind paa at betale de samme Skatter, som i 1657 (i nästförledne feigd emellan Swergie och Danmarck), foruden „the Ordinarie uthskylder,“ men til at indkræve disse blev der ikke Tid, ligesaa lidt som til efter Kongens Befaling at paabyde en ny Sølvskat. Saasart Lehnet var bleven besat af de norske Tropper, lod Ludvig Rosenkrands strax Skatterne opkræve efter de gamle Regler, som om Roeskildefreden aldrig havde været til. Ifølge de Throndhjemse Lehnregnskaber for 1658—1659 modtog han fra October til Januar af Fogderne i Namdalen, Stjørdalen, Guldalen, Nordmøre, Romsdalen og Fosen tilsammen 7156 Rdl. Selv udbetalte han i Januar 2266 Rdl. til Hans Hanssøn. Da Regnskabsaaaret var ude, gav Commissarius Mechelborg 1 Mai 1659 sin Qvittering, at han til

---

⁵⁵) I en Ansøgning af 26 Oct. 1659 fra Henrik Møller til Secretairen (Erik Krag), der findes trykt mellem Bilagene efter Originalen i Norske Indlæg i Rigsarchivet, tales om en Del Penge, som vare oppebaarne i Throndhjem paa Grev Wrangels Vegne paa Kongen af Sveriges Designation.

forskjellige Tider havde modtaget af Hans Hanssøn 43,600 Rdl. af Lehnets Indtægter; Statholderen havde nemlig ved en Skrivelse af 18 Januar 1659, som er vedlagt Lehnsregnskaberne og trykt mellem Bilagene, paalagt denne at betale Commissairen, hvad der maatte indkomme i den nu for 1658 som tilforn paabudne 6 Rigsdalerssskat, — og fremdeles at oppebære Odelssskat, Geistlighedens 12 Rigsdalerssskat o s. v. samt de andre extraordinaire Contributioner fra 1657. De af Svenskerne oppebaarne Penge bleve fradragne i Skatten, saa at Bønderne dog slap for at betale dem to Gange; ligesaa afkortedes, hvad Bønderne havde betalt i Penge og in natura til de indquarterede Soldater. Udpaa Høsten 1658 havde Statholderen foruden de øvrige Udlæg ogsaa paabudt en Proviantcontribution paa fire Daler af hver fuld Gaard. Iberegnet Skatterne og hvad de Svenske havde oppebaaret, udgjorde Throndhjems Lehns Indtægter fra 1 Mai 1658 til 1 Mai 1659 75,573 Rdl. hvilket rimeligvis kun angiver, hvad der indkom i rede Penge til Lehnsherren og Commissairen, uden at de afkortede Summer ere indbefattede deri; naar hertil lægges, hvad Svenskerne havde oppebaaret, og hvad der var udredet in natura, kommer den Sum, der blev udbetalt af Throndhjems Lehn i 1658—1659, til fuldkommen at staa ved Siden af, hvad der blev betalt i det foregaaende Regnskabsaar⁵⁶).

---

⁵⁶) Man kan ogsaa tænke sig, at de ovenfor nævnte 43,600 ikke have været medtagne i de 75,500 og saaledes man adderes til disse (altsaa i Alt over 118,000 Rdl. foruden Naturalpræstationer). Dette synes dog lidet rimeligt. — I den historisk-chronologiske Samling i Rigsarchivet findes en Række særdeles interessante Oplysninger om den nordenfjeldske Almues Udlæg i disse Aar, hvoraf kan sees, at ved Nytaarstid 1660 laa der 11 Dragoner i Singsaas, 26 i Sogndal og 28 i Støren. Orkedølerne havde om Høsten 1658 udredet in natura 156 Voger Brød 75 Voger Kjød, 21 Voger Smør, 24 Voger Ost og 228 Rdl. i rede Penge, i Alt til en Værdi af 563½ Rdl., som skulde afkortes i den af Statholderen paabudne Fire Dalers Proviantcontribution. I Meldalen var samtidig udgivet 48 Voger Brød, 16 Voger Kjød, 9 Voger Ost, 2 Voger Flesk, 2 Pund fersk Lax foruden noget tørret Lax samt 315 Rdl. i rede Penge, i Alt til en Værdi af 424 Rdl. I Rennebu var samtidig udgivet 193 Voger Brød, 85 Voger Kjød, 28 Voger Ost, 15

Freden i Kjøbenhavn sluttedes den 27 Mai 1660, og næste Dag underrettedes Nils Trolle derom⁵⁷). For Throndhjems Vedkommende var dette dog kun en formel Bekræftelse af det allerede factisk Bestaaende. Vistnok havde de svenske Underhandlere foruden at bevare Throndhjem for sit Land ogsaa søgt at erhverve Nordland; ja Stjernsköld havde endnu, medens han var i Norge, foreslaaet for Kongen, at han aldrig maatte slutte Fred, uden at Søndmøre og Landet i Øst for Fæmundsjøen ogsaa afstodes til Sverige. Men ingen af disse Forordringer bleve drevne igjennem, og Norge fik saaledes ved Kjøbenhavnerfreden den territoriale Udstrækning, som det siden har havt.

Paa samme Tid, som Sverige havde bestræbt sig for atter at faa Throndhjem tilbage, havde ogsaa en anden europæisk Magt gjort et lignende Forsøg. Den nederlandske Republik havde kastet sine Øine paa de norske Kyster med deres Befolkning af fødte Sømænd og rige Fiskerier, som vare vel kjendte i de forenede Provinser paa Grund af den livlige Handelsforbindelse, hvori disse stode med Norge. Men til baade Norges og Sveriges Held fik Englænderne Underretning om denne Plan, der vilde have tilføiet deres Handel et haardt

---

Voger Smør, 1 Pund Flesk, 2 Pund Lax, 46 Rdl. i rede Penge, i Alt til en Værdi af 410 Rdl. I Orkedalen havde der i 19 Uger været indquarteret 12 sundalske Dragoner, til hvilke der var udgivet 166 Rdl. — i Meldalen havde der i lige lang Tid ligget 15, til hvilke var udgivet 190 Rdl., hvorhos der ogsaa fra Rennebu var betalt til disse 54 Rdl. I Skatten for 1659 fik Bønderne i Verdalen for 61 Soldaters Indquartering Afkortning af 91 Rdl., Bønderne i Frostøen 390 Rdl., og for 598 Voger Hø til Dragonerne ved Stene Pas afkortedes dem 21 Rdl. I Selbu laa der en Tid om Vaaren 1660 30 Dragoner og i Stjørdalen 27 fra Sundalen. Om Høsten 1658 leveredes der af Bønderne i Stjørdalen 93 Voger Brød og 43 Voger Sul. — Om de Skatter, Stjernsköld fik bevilget af de thrønderske Stænder, se Handl. rör. Skand. hist. XXX, 237 flg. Man har altsaa her et hidtil upaaagtet Exempel paa en svensk provincial Stænderforsamling med bevilligende Myndighed. Om den ovfr. nævnte Sølvskat ibidem XXX, 253.

⁵⁷) Kgl. Missive til Nils Trolle, Kjøbenhavn 28 Mai 1660, mellem Kongebreve i Rigsarchivet, Indb. Saml. VII. Han maa strax stanse alle Fiendtligheder, men holde alle Grænser, Fæstninger og Skanser vel besatte og lægge Soldatesken i Qvarter indtil paa videre Anordning.

Stød, og af Skinsyge mod Nederlandene anstrængte de sig for at tilintetgjøre den, hvilket ogsaa lykkedes ⁵⁸).

⁶⁸) Skrivelse fra den svenske Gesandt i Haag, Coijet, til Kongen af Sverige, trykt i norsk Oversættelse i Saga I, 117 — 120. Iblant Baron Friesendorfs Samlinger i det De la Gardieske Archiv paa Universitetsbibliotheket i Lund findes et Document betitlet „The Interest of ye English in ye Zound, as affaires now stand, written ye 16 of May An. 1660,“ skreven med en samtidig engelsk Haand, og rimeligvis affattet af den bekjendte Philip Meadow selv. Heri forekommer Følgende:

But chiefly it concernes ye English to consider, that ye Hollanders doe very much labour to get Drontheim in Norway & the Island of Bornholm in ye middle of ye Baltic sea into their Hands: by wch they would not onely get ye Materialls for Shipping into their hands and improve Drontheime, so as to make it lyke Holland besides ye securing of ye Greenland & the rest of the Northern trade to themselves; & on contrary make ye English Trade in those parts more hazardous and chargable, but alsoe would bee able to keepe their Fleets in Drontheim and Bornholme, where they might lie at catch for all, that trade either into the North or into ye Baltic Sea & thereby hinder ye conjunction of England & Sweden, though these two Kingdoms had never so much ncede of it: all which the English are much concerned to hinder & to reduce the Toll in ye zound to what it was anciently, wch was but a Rosenoble p. Mast: there being no Reason, that Men should bee made to pay meerly for passing through A Streight, where they come into no Haven, nor breake bulke, for by the same reason England might make all shippes pay, that passe between Calais and Dover, which yet was never attempted.

If the English should suffer ye Hollanders to become Masters of Drontheim, there would thereby accrue to the Hollanders an incredible strength at sea, seeing that Province alone by ye occasion of ye great Fishing, that is upon that coast, is able to set forth in a short time some thousands of seamen, whereof ye English have to their coste had the prooffe in ye war between ye Hollanders and them, at which time they had onely ye King of Denmarks leave to leavy seamen there: and then wee may easily guesse, what is to be expected, if ye Hollanders should come to bee wholly Masters there and make it the Staple of ye Northern Trade, because of its convenient situation for ye Fishing and Land Trade.

Not to speake of ye necessity, that all ye shippes, which trade to Greeneland or northwards or into ye Baltick Sea, will bee put to, there not beeing place for them to anchor in, except where the (sic) Hollanders by these means will bee Masters.

(Friesendorf var paa den Tid svensk Gesandt i London).

B I L A G.

I. (Jfr. Note 11 og 21.)

Allerunderdanigste Underretning om nogen Diversion at gjøre fra Nordlanden.

Først befindes, at Folkene er uexcerede og haver aldeles ingen Officerer der, Geværet og hos Mange hel slet, og med Krud og Lod ringe forseet.

Dernæst befindes Passerne fra Helgeland og Saltens Fogderi, hvor beqvemmost skal være at komme til og fra Sverige, med Elver og Moradser saa gjennembrudt, at ikke let er at komme der over uden om Vinteren og Sommeren, naar Elverne er mindst.

Det Tredie, at Fjeldet er temmelig langt over, ved 3 Dags Reise, førend man kommer til de Steder, som Grænseskifte holdes at være, saa der er aldeles ingen Huse og ringe Græs til at underholde Hester med, uden ved det Svenske Sølvbjerg er 2 eller 3 Hytter til deres Bergfolk.

Fra bemeldte Hytter eller Grænseskifte skal endda være 2 Dags Reise mesten Fjeld, hvor ingen Gaarder er, til „Nyestaen“, hvor deres Smeltehytter staar og en liden Kjøbstad funderes. Deromkring skal være nogen ringe Gaarder og Bomænd, mens mest Finner, som holder Rensdyr, hvilke bruges til deres Verk at opføre „Selte Wedenn“ (?) og Proviantet og fører Ertzen neder igjen.

Landet skal være armt, saa at Bergmesteren lader kjøbe undertiden til Slagte og Fisk „boedet“ tørt og saltet i Nordlanden, hvilket de Svenske Finner og Lapper undertiden gjør og sælger Rensdyr, Renshuder, Fjær, Dyncovor og noget ringe Pelteri til og paa Markender, som aarligen de tvende Sinde om Johannis og Michaelis Tider der haver været vant at holde; dog i forleden Høst haver aldeles ingen Markende været holdt.

Og efter de Beretninger og Relationer, jeg haver, er der ringe at hente i Sverige uden at ruinere deres Verk og den nye funderede By og dermed at gaa tilbage, thi at begive sig for dybt i Landet, eragtes hverken raadeligt eller gavnligt.

Dersom nu saadan Indgang skede, saa er ikke paa at tvivle, at de jo igjen skulde rotte deres Finner og Lapper med Landfolket tilsammen at gjøre Indfald enten paa en eller anden Sted igjen og ruinere Landet, saavidt udi en Hast ske kunde, og dermed gaa tilbage dem selv til ringe Profit.

Derfor haver min underdanigste Forslag været, at noget Gevær, Krud og Lod og nogen Officerer maatte ordineres til Landet, Grænserne og Passerne at forsyne og dermed at holde dem i Sverige allart, ligesom de Indfald havde at forvente, ellers de Folk, som i Nordlanden skulde udskrives, at de Udskrevne gav nogen Penge, saavidt tilveiebringes kunde, blive til Landsens Defension, efter gamle udgangne „be-naadingst“ Breve og Kongelige Bevillinger bruge deres Næring, saa Kronen kunde faa sin Rettighed og Skat, Kjøbstæderne at blive ved deres Handel og Kongelige May: og Kronen at trække sin Told. Ellers er Frederik Urne, som og Noget om Landsens Tilstand bevidst, item Henrik Thott, som haver været paa Grænserne ved deres Sølvbergverk der, desligeste Borgermester Jens Fris fra Throndhjem her, som og derom kunde gjøre Underretning.

Actum Kjøbenhavn den 18 Aprilis Anno 1657.

Kongl: May^{ts}

Allerunderdanigste

Tjener

(Navnet mangler. Udenpaa staar: „Preben von Ahn beretning om offuerfald offuer grendtzen, och andet des wedkommende.“)

II. (Jfr. Note 11 og 21.)

Secretairen Velb: Erik Krag tjenstvilligen ombedes, at jeg maatte faa Kongl: May^{tt} nogen naadigste Svar.

Om mig efter forrige underdanigste Forslag til Nordlandens Grænsers Vagt og Forsvar maa bevilges et Compagni Officerer og enten Hans Kongl: May^{tt} dem vil lade forordne, eller om jeg skal hverve dem, og af hvad Middel de skulde hverves og underholdes.

Desligeste, hvor jeg skal bekomme noget godt Gevær, saasom Snaphaner til Hjælp, item Krud og Lod, Bandelerer og noget Sidegevær.

Dernæst, om Hans May^{tt} naadigsten vil bevilge nogen Stykker og Falkenetter samt halve Piker til Skjøttebaadenes Fornødenhed, saa vel som 8 eller 10 af gode Soldater fra det Throndhjemiske Folk, som kunde tjene til Constabler.

Hvem som skal have over alt Nordlanden med Militien, Udskrivning, Klagemaal og deslige at forrette. En Befaling til Lagmanden, Manderup Pederssøn Schønnebøl efter Ordre at have Tilsyn og Opsigt med Grænsevagten og „Ved Vetterne“ vel at forsynes og holdes vedlige. Desligeste med Strand og Havnevagterne.

Om man og fra Norge skulde gaa over Grænserne i Sverige og der gjøre dem Afbræk og Skade.

Hvorledes med de svenske Lapper forholdes skal, som gemenligen pleier at ligge paa Klipperne over Grænsen i Nordlanden. Hvad heller de skal tracteres som Fiender, om Noget paakom, eller de maa bevilges at blive der.

De, som kommer fra Sverige og Jæmteland, om de i Nordlanden vel maa annammes og uden Forhindring af Presterne bevilges til Alters Brug.

Actum Kjøbenhavn den 11 Maj An. 1657.

Tjenestepligtig

Preben von

Ahnen.

III. (Jfr. Note 9.)

Eftersom her behøves til baade Ryttere, Dragoner og Stykker en stor Andel Hester, og de, som allerede paabudet er, ganske Intet forslaar, Hvorfore Vi underdanigst haver paa Ko: Ma: Vegne været foraaarsaget, endnu fremdeles at anmode Almuen om endnu en Hest af hver Sogn til des nødtørftig Behov. Hvorfor hermed paa Ko: Ma: Vegne befales og for Vores Personer venligen ombedes Lehnsmændene at gjøre den Anordning, at Føgderne endnu hver i sit Fogderi over forrige en god tjenlig Hest af hver Sogn, være sig Hovedsogn eller Annex, lader annamme, og naar og hvor paabydes, fremskaffe, paa det vores kjære Fædreneland kan sættes udi saadan Positur, at den kan imod Fienden bestaa udi al Forefaldenhed, saa at hver muligst kan sidde med Hustru og Børn uskjændt og ufordærvet. Vi ville formode, at Ingen, som er en redelig Patriot og elsker sit Fædreneland tilbørligen, sig herudi vægrer eller imodsiger, efterdi det til intet Andet end Hans Ko: Ma: og Rigens Tjeneste og Forsvar er anseet, som Enhver er tilforpligtet af yderste Formue at tilhjelpe.

Actum Akershus den 28 Maj 1657.

Nils Trolle.

Jens Bjelke.

Iver Krabbe.

IV. (Jfr. Side 23 og Note 39.)

Den Stormægtigste, Høibaarne Fyrstes og Herres, Herr Carl Gustafs, Sveriges, Gothers og Venders Konges o. s. v. tro, pligtig

Tjener, Jeg Lorentz Creutz, Friherre til Casaritz, Herre til Savolax og Abborfors, Landshøvding udover Øster og Vester Dalerne, Store Kopparbergs, Vesterbergslagens, „Nöös och Söthras lähn,“ saa og udi Rigsgens General Bergs Collegio Assessor, samt ved nærværende Tid Fuldmægtig Kongl. Commissarius udover Throndhjem og dets underliggende Lehn i Norge, Gjør vitterligt, at saasom den Feide og Krig, som begge Majestæterne, de nordiske Konger og Potentaterne (sic) imellem forleden Aar optændtes, i dette Aar igjennem Guds Velsignelse og naadige Bistand er stillet, og en god Udgang derpaa formedelst oprettede evigvarende Fred gjort vorden, hvorigjennem Høistbemt^e Hans Kgl. Majestæt, min allernaadigste Konge og Herre, samt Hans Kongl. May^{ts} Successorer og Sveriges Krone af Hans Kongl. May^{tt} udi Danmark og Danmarks Krone er iblandt andre Provinser Throndhjem med dets underliggende Lehn cederet vordet at incorporeres i Sveriges Krone til cvindelig Tid, som den 6 Articul udi bemt^e oprettede Pacter indeholder, hvilke Lehn at modtage og vedkjendes Hans Kongl. May^{tt} af Sverige allernaadigst mig anfortroet og i Commission givet haver, derhos paa det al Aarsag til Kiv og Misforstaaelse maa forekommes, naadigst anbefalet tilligemed den Stormægtige, Høibaarne Fyrstes og Herres, Herr Frederik den Tredies, Danmarks, Norges, Gothers og Venders Konges o. s. v. Hans Kongl. May^{ts} tilforordnede H. Commissarier at besigtige, adskille og justere alle Grænser mellem bemt^e Throndhjems og dets hosgrænsende Lehn, Hans Kongl. May^{tt} udi Danmark tilhørende, hvorfor Hans Kongl. May^{ts} naadige Villie „till et vnderdanigt föllie“ er dette iverksat og effectueret vordet saaledes, at jeg med Hans Kongl. May^{tt} af Danmarks forordnede Commissario, den Ædle og Velbyrdig Preben von Ahnen til Fosnæs, Lehnsherre over Nordlandene, saasom tillige fuldmægtiget udaf Ædle og Velbyrdig Peder Vibe til Gjerdrup paa Grænsen mellem Nordlandene og Throndhjems Lehn, som er Namdals og Helgelands Fogderier, den 28 Mai indeværende Aar og udi begge Fogdernes over bemt^e Namdal og Helgeland, saa og Sorenskrivernes og Lagrettesmændenes Nærværelse saaledes Grænsen afskilt og sluttet, at „Rågangen“ skal herefter være og begyndes ved store Havsbredden og gaa ind op udi Bjergene og videre indtil det Sted, Sveriges Grænser den imodtager, nemlig ifra „Swortbohr,“ som er den yderste Klippe i Havet til Skiftingskjær (?) derifra til Gimsen og Helgelands Flæs, og videre „at Gimlingen,“ men siden igjennem Rynaasfjorden „til den orth åhn eller Binden på den Södre Sidhan öfwan Mossås (Vatsaas?) Kyrkia och gård eller ögar ändas, och åhn emottager,“ paa begge Sider bemt^e Aa Namdal alt tilhører, derifra til et Fjeld, Flaa fjeldet kaldet, og saa sidst derifra norderst ind udi Fjeldene til den svenske Grænse, hvor den antræffes kan, saa at den søndre Siden om bemt^e Fjeld kommer

Namdalen og den nordre Nordlandene til. Dette saaledes efter Hans Kongl. May^{tt} til Sverige min allernaadigste Konge og Herres givne Fuldmagt af mig samt ovenbent^e Hans Kongl. May^{tt} af Danmarks Commissario sluttet og afskedet være vidner jeg med egen Haand og Signet.

Datum „Winnesundh“ den ovenskne 28 Majj Aar 1658.

(L. S.)

Lorentz Creutz.

V. (Jfr. Note 19.)

Høy Ehreter Hr. Rigens Hofmester,
Gunstig Patron.

Jeg skikker herhos Copi af den Rulle, som sal. Oberster Mansfelds Svoger, der skal være her Major over det nye Regiment, mig haver tilstilt paa de Officerer, som han haver werbet og hidført, hvoraf H. K. M. kan se, at de meste deraf ere Fransoser og Hollænder, hvis Commando vores norske Soldater ikke vel skulde forstaa, hvorfor jeg mener, at hver Compagni, naar det er delt, maa forsees med halvt af de gamle og halvt af de nye Officerer. Hvorpaa Jørgen Bjelke giver vel den Ordre, som tjenlig kan være, naar han hidkommer, og er hans Presence her nu høiligen fornøden. Dersom H. K. M. haver ikke forordnet en anden Oberster udi Sal. Mansfelds Sted, da beder jeg, at Hr. Rigens Hofmester vilde hjælpe Reinholt v. Hoven til samme Charge, som er Oberster Gersdorffs Obersterlieutenant. Han er Hr. Rigens Hofmester vel bekjendt, en gammel Soldat, Hans K. M. Undersaat, haver qvitteret sit Gods paa Øsel og meriterer bent^e Charge saavel som nogen Anden. Jeg haver ingen Menneske herom tilskrevet uden alene til Hr. Rigens Hofmester, ei heller haver han bedet mig herom, mens jeg haver dette gjort mere i Anseende af H. K. M. Tjeneste end af det Svogerskab, vi ere udi, hvorpaa jeg forsikrer Hr. Rigens Hofmester ved min Ære og Redelighed, hvorføre jeg ikke tvivler paa, at Hr. R. H. gjør herudi, hvad tjenligt kan være endog for min ringe Forbøns Skyld. Majoren under Oberster Gersdorff er en Danske, haver fra Barndom tjent for en Soldat i Holland og derfra hid forskrevet og befordret til bent^e Charge, den han nu udi nogle Aar haver betjent.

Dersom Reinholt v. Hoven bliver Oberster, da tvivler jeg ikke paa, at Hr. R. Hofm. jo befordre hannem til Obl. Charge og den ældste Capitaine Johan Christenssøn (som er fød udi Jæmteland, den Tid Landet var under Danmark, hvis Fader indtog fra de Svenske

bem^{te} Land under Kronen igjen) til Majorens Plads. Sker dette, da vil jeg forsikre, at H. K. M. skal have stor Tjeneste af deres Befordring. Mig er vel tilskrevet, at Jørgen Bjelke skulde have bem^{te} Regiment og være tillige General Commissarius og dirigere Krigsvæsenet. Mens han skal befinde, at den ene Charge skal falde hannem saa besværlig, at han skal nok have at gjøre med den at forrette, at han ikke vel skal kunne forestaa dem begge; dog vil jeg submittere mit ringe iudicium under andre deres, som det bedre forstaar end jeg. Jeg haver tilskrevet Marsilius om noget Gewer, som vi her høiligen behøver, men jeg faar ingen ret Resolution fra hannem. Vilde Hr. R. Hofm. umage sig at tale med hannem og accordere med hannem derom, da kom det vel til en Ende. Naar Hr. R. Hofm. haver overseet hosfølgende Rulle, da vilde han lade Secretairen den tilstille, at han kan vise H. K. M. den, om fornøden gjøres; thi jeg haver ikke havt Tid at lade den endnu en Gang udcopiere, ei heller at tilskrive Hr. R. H. videre denne Gang. Vil derfor hermed beslutte, befalendes Hannem med hans ganske Huus udi Guds mægtige og naadige Beskjærmelse og forbliver altid

Hr. Rigens Hofmesters

for-obligirter och willigster

Tjener

Peder Vibe.

Trondhjems Gaard
d. 20 Juni 1657.

VI. (Jfr. Side 24 og Note 39.)

Den Stormægtigste, Høibaarne Fyrstes og Herres, Herr Carl Gustafs, Sveriges, Gothers og Venders Konges o. s. v. tro, pligtig Tjener, Jeg Lorentz Creutz, Friherre til Casaritz, Herre til Savolax og Abborfors, Landshøvding udover Øster- og Vester-Dalarne, Store Kopparbergs, Vesterbergslagens, „Nöös och Söthras lähn“, saa og udi Rigens General Bergs Collegio Assessor, samt ved nærværende Tid Fuldmægtig Kongl. Commissarius udover Throndhjem og dets underliggende Lehn i Norge, Gjør vitterligt, at saasom den Feide og Krig, som begge Majestæterne, de nordiske Konger og Potentaterne imellem forleden Aar optændtes, i dette Aar igjennem Guds Velsignelse og naadige Bistand er stillet, og en god Udgang derpaa formedelst oprettede evigvarende Fred gjort vorden, hvorigjennem Høistbem^{te} Hans Kongl. Majestæt, min allernaadigste Konge og Herre, samt Hans Kongl. May^{ts} Successorer og Sveriges Krone af Hans Kongl. May^{tt} udi Danmark og Danmarks Krone er iblandt andre Provinser Throndhjem med dets underliggende Lehn cederet vordet at incorporeres Sveriges Krone til evindelig Tid, som

den 6 Articul udi bem^{te} oprettede Pacter indeholder, hvilke Lehn at modtage og vedkjendes Hans Kongl. May^{tt} af Sverige allernaadigst mig anfortroet og i Commission givet haver, derhos paa det al Aarsag til Kiv og Misforstaaelse maa forekommes, naadigst anbefalet tilligemed den Stormægtige, Høibaarne Fyrstes og Herres, Herr Frederik den Tredies, Danmarks, Norges, Gothers og Venders Konges o. s. v. Hans Kgl. May^{ts} tilforordnede H. Commissarier at besigtige, adskille og justere alle Grænser mellem bem^{te} Throndhjems og dets hosgrænsende Lehn, Hans Kongl. May^{tt} udi Danmark tilhørende, hvorfor Hans Kongl. May^{ts} naadige Villie „til et vnderdanigt føllie“ er dette iverksat og effectueret vordet saaledes, at jeg med Hans Kongl. May^{tt} af Danmarks forordnede Commissarier, den Ædle og Velbyrdige Preben von Ahnen til Fosnæs, Lehnsherre over Nordlandene, samt Oberstlieutenanten, Ædle og Velbyrdige Reinhold von Hoven til „Køyce“, udaf Velb. Peder Vibe fuldmægtiget, paa Grænsen mellem Orkedals og Gudbrandsdals Fogderier, beliggende udi Throndhjems og Akershus Lehn den 29 Juni ved Hjærkins Kors udi begge Fogdernes af ovenanførte Fogderier, samt Sorenskrivernes og Lagrettesmændenes Nærværelse saaledes Grænsen lagt og afskilt, at „Rågangen“ bliver ifra „Öhrestuuw“ og gaar til „Gietebergh“, saa derifra i Øst til Hjærkins Kors, som staar paa Dovrefjeld, derifra til „Rohelhøgen“ (Rottesjøhø?), siden i Øst til Finshøen og saa i Nord til „Orkelshøgh“, hvor Østerdalens Fogderi imodtager; — den 1 Juli udi Indsæt, nærværende Fogderne over Orkedals og Østerdals Fogderier, samt Sorenskriverne og Lagrettesmændene, blev saaledes sluttet om „Skilnaden“ at gaa ifra „lille Orkelshøgh“ udi „Haastadh“, derifra til Selgebrystet, derifra udi Holtbækken og i Holtbækvadet og saa i Kongsvarden paa Risenaaen, der Guldals Fogderi vedtager; — den 5 Juli desligest ved Røros og samme Dag paa „Reffesberget“ udi Fogdernes af Guldalen i Throndhjems og Østerdalen i Akershus Lehn med begge Siders Sorenskrivers og Lagrettesmænds Nærværelse bleve efterskrevne Raar antagne og godkjendte: nemlig ifra Kongsvarden, der Orkedals Fogderi endes, og Guldalen imodtager, til høieste Spids udi „Foreldhøgen“, „dheden uthi Søder Rafnsbergh, dher Varder blef opreyst“, og saa sidst udi Fæmunds „Kløfven“, det er udi Nordenden af Søen Fæmunden, dog saa at Kleven bliver Raa, som tilforn været haver, der Varden findes være opsat. Dette saaledes efter Hans Kongl. May^t til Sverige min allernaadigste Konge og Herres givne Fuldmagt af mig samt ovenbem^{te} Hans Kongl. May^{tt} af Danmarks Commissarier sluttet og afskedet være vidner jeg med egen Haand og Signet.

Datum Røros den 5 Julij 1658.

(L. S.)

Lorentz Creutz.

VII. (Jfr. Side 11 og Note 14.)

Vi efterskrevne Peder Vibe til Gjerdrup, Kongl. May. Befalingsmand over Throndhjems Lehn og Jørgen Bjelke til Hovinsholm, General Krigs Commissarius nordenfjelds udi Norge og høistbemt^e Hans Kongl. May. Befalingsmand over Bratsberg Lehn, Gjøre vitterligt, at eftersom de forordnede Skjærbaade her i Throndhjems Lehn (som i Feide Tide „V-forbigierlig“ ere fornøden) behøver god Tilsyn, at de ikke ved afværgende Skade skulle fordærves, eller deres Redskab modvillig forkommes, heller i andre Maade tilføies nogen Feil, mens langt mer holdes med god Skik og Orden vedlige, at man desbedre kan vide dennem i en Il at søge, naar Fornødenhed det udfordrer.

Til hvilket at forrette vi hermed haver antagen og bestillet Thomas Larssøn (som tilforn dermed her (?) havt Tilsyn) at han over forsk^{ne} Baader, tilhørende Redskab og Gods samt Folkene og deslige, som en Capitaine eller Tilsynsmand skal have flittig Indseende, at Alting dermed rigtig og vel tilgaar, med Flid bestilles og skaffes i god Bevaring, samt være i Beredskab uden Mangel, naar paaafordres, ligesom han agter at ville forsvare og bekjendt være, og dersom Kongl. May. nogen Skade i saa Maade blev tilføiet formedelst Thomas Larssøns Uagtsomhed, Forsømmelse eller „V-fligtigheds“ Skyld, da han derfor at stande til Rette og gjøre god Regnskab og Leverants, naar paaafordres.

For hvilken hans Tjeneste hannem maanedligen skal gives og betales ti Rigsdaler, at angaa fra den 1 Junij næstforleden og saaledes continue, imedens han i samme Bestilling behøves og upaaklagelig forestaar.

Hvad Folk til samme Baader belanger, da skal dertil antages en god, skikkelig og tro Styrmand, der paa Saadant haver Forstand, som og med Baadernes Redskab skal have flittig Varetægt og god Tilsyn, at Intet deraf unødvendig fordærves eller vorder forrykt for hans Forsømmelse Skyld; han skal tilmed selv fare og seile med en af Baaderne, naar hannem vorder befalet og ansagt. Hvorfore hannem skal gives hver Maaned i Løn, imeden hans Tjeneste behøves, fire Rigsdaler.

Mens naar to, tre eller flere Baader til Proviant at fremføre skal bruges eller til anden Tjeneste Militien angaaende udfare og ikke af den ene Styrmand kan forrettes da skal til hver Reise hyres sær Styrmand for billig Betaling, og Baaderne af de Vedkommende med fri Foringsskab og dygtig Rorsfolk forsynes, saa hastig, som Reisen udfordrer, at ingen Forsømmelse eller Ophold paa nogen Side skal ske eller foraarsage Straf over den Skyldige. Dette (?) til Bekræftelse under vore Signeter og egne Hænder.

Actum Throndhjem den 25 Augusti 1657.

Peder Vibe.

mpp.

Jørgen Bjelke.

mpp.

VIII. (Jfr. Side 22 og Note 37.)

(Til Peder Vibe, Preben von Ahnen og Jørgen Bjelke.)

Fr. 3. V. G. t. Eftersom udi den seneste mellem os og Hans Kjærlighed, Kongen udi Sverige opretted Fredsfordrag iblandt Andet er bleven sluttet og forafskedet, at med det Første skulde forordnes visse Mænd paa baade Sider, to eller tre Fuldmægtige, som kunde besigte, adskille og justere alle Grænser, Skjel og Trætter imellem de aftrædte og indrømmede og derhosliggende beholdne Lehne, paa det al Kiv og Misforstand desbedre kan forekommes og enhver nyde, hvis han er berettiget til; Da bede Vi Eder og naad. ville, saa og herved Fuldmagt giver, at naar I af de Svenske derom bliver advaret, I da Eder med dennem om Tiden forener, naar Saadant beqvemmeligst ske kan og siden tillige med dennem, som af Hans Kjærlighed dertil vorder deputeret, møder paa Grænserne imellem for^{ne} Thronhjems Lehn og de af Os til Hans Kjærlighed aftrædte og der sammesteds Os beholdne Lehne og efter deres Underretning, som deromkring boendes ere, gjøre og udviser et rigtigt Grænseskjel tillands og vands mellem bemelte aftrædte og igjen Os beholdne Lehne paa det, derover al Misforstand kan hindres og forekommes og Enhver nyde det, som han er berettiget til. Dermed etc.

Hafn: den 14 Martij 1658.

IX. (Jfr. Side 22 og Note 36.)

Underdanigste Memorial.

Udi Eders Kongl. May^{ts} naadigste Missive, dateret den 10 Martij befales mig at indqvartere det udskrevne Bondefolk med deres Officerer, indtil Vandet bliver aabent, at Eders Kongl. May^{tt} da vil give videre Ordre, hvorledes dermed skal forholdes, og at jeg derom skal conferere med Hr. Statholder; nu haver jeg først idag den 10 Aprilis bekommet Eders Ko. Ma. forbet^e naad. Ordre og rester ikkun 20 Dage til 1mo Maj, at Lehnet skal overleveres til Svensken, som ikke skal tilgive, at bet^e Folk eller Soldater bliver udført af Landet til andre Steder, som ikke ere under Sveriges Jurisdiction: dertilmed er bet^e Krigsfolk ikke endnu udkommet af Jæmteland, og skal man ikke paa disse Tider kunne tvinge dennem at gaa af Lehnet paa en anden Sted at tjene, uden de det ville gjøre godvilligen, eftersom Bonden agter nu ingen Befalning, mens slaar sig fra al Tjeneste og Lydighed, formedelst Eders Kongl. Ma. Regjering over dennem varer nu saa stakket. En Del af

Soldaterne er allerede licenteret fra deres Fane efter forrige naad. Ordre; ved derfor ikke, hvorledes jeg denne Eders Ko. Ma. naad. Befaling kan efterkomme, dog skal jeg derom conferere med Hr. Statholder, mens jeg kan ikke bekomme Svar paa mit Brev førend den 24 eller 25 Aprilis og da reterer ikkun fem eller sex Dage, indtil Lehnet skal overgives, og frygter jeg for, at de skulle meget mindre parere min Befaling, efterdi de det nu ikke ville gjøre. Jeg skal dog interim arbejde paa at overkomme alt det Eders Ko: Ma: mig befalet haver, det Meste, som paa disse Tider har været muligt.

Thronhjems Gaard
10 Aprilis 1658.

Peder Vibe.
mpp.

X. (Jfr. Side 23 og Note 38.)

(Til Peder Vibe.)

[Fr. 3. V. G. t.] Paa tvende af Dine fremskikkede Memorialer er Vores naad. Villie, som efterfølger, nemlig, at Du haver tilligemed Thronhjems Lehm og Gaard til de Svenske at overlevere, hvis Jordebøger, Adkomstbreve og andre Documenter om Grænserne efter Fredsfordraget findes (?) og Inventarii Kvæg maa Du det høieste muligt er, sælge og til Penge gjøre; med hvis Stykker og Admunition, som enten udi Frøsø Skanse eller i Thronhjem findes, haver Du Dig efter Fredstractaten at forholde og det paa en beleilig Sted i Forvaring hensætte, indtil det ved Skihe derfra kan afhentes. Men hvis Proviand, som enten der eller andensteds til Armeens Fornødenhed indkjøbt findes, haver Du det dyreste muligt er, at afhænde; med Romsdalen saavel som Reins og Bakke Klosters Lehne og des Grænser haver Du at have tilbørlig Consideration ved Grænsernes Afsigelse efter forrige naad. Befaling og Fuldmagt, saa at ei videre afstaaes end efter Fredsfordragets Indhold; paa det Gods, som udi Nordlandene (sic) og hører til Bispestolen og Kannikerne udi Thronhjem hidindtil fulgt haver, ville Vi Os i Fremtiden videre resolve; imidlertid ere Vi ikke tilsinds at lade Noget deraf følge de Prester eller Kanniker, som kommer under den Svenske Jurisdiction. Det gevorbnø Folk og Ryttere og Dragoner haver Du efter rigtig Afregning og derpaa givne Restseddel at aftakke, saa at de sig kan henbegive, hvor dennem lyster. Hvis Træ Mobilier og Inventarium og Andet, som der Os tilhørig findes og til at flytte udygtig er, maa Du til at brænde forbruge, om det ei kan i Penge gjøres. Med Restantzen der udi Lehnet haver Du Dig efter Fredsfordraget at forholde; hvis Jernstykker og anden Admunition, som Borgerskabet der udi Byen

tilhører, maa de beholde, om de det ei godvilligen til Os ville afstaa. Kirkeregnskaberne der udi Lehnnet ere Vi naad. tilfreds at maa forhøres efter Vores forrige naad. Befaling af Slotsskriveren Anders Christopherssøn, uanseet at forrige Stiftsskriver Jens Fris sine forrige ikke clareret haver, saa at bet^e Anders Christopherssøn dennem derefter kan formere og slutte. Derefter Du Dig kan vide at rette. Bef. etc.

Hafu: 11 Aprilis 1658.

XI. (Jfr. Side 22.)

Venlig Hilsen forsendt med Gud, Vor Herre.

Kjære Anders Christopherssøn, jeg forglemte igaar at give Eder skriftlige Resolution om Garnisons udi Throndhjems Mønsterskrivers*) og Balbierens „Abbetalung“ samt nogle andre Underofficerers „Forstreichung“ paa deres Restseddeler. Gjører vel og anmelder Commissariesskriveren den mundtlig Afsked, jeg tog med Eder derom, og lader mig med Posten vide, hvad derudi bliver forrettet, saa skal jeg Saadant Commissariesskriverens Regnskab med egen Haand paaskrive og efter Løfte levere Hr. Cantsler bet^e Regnskab af mig underskrevet. Jeg kan ingen ret Kundskab her bekomme om det Korn, som er leveret til Løkkeverket, hvorfor jeg beder, I vilde endnu udcopiere det Regnskab, som I haver forfattet om hvis Selis Marseils (sic) af mig haver bekommet, som I mig udi Orkedals Prestegaard leverer, og bet^e Korn derpaa skrive, siden sende mig det med Posten. Hilser Eders Kjæreste paa mine Vegne saavel som Karen Olsdatter og siger hende megen Tak for den Umag, hun haver havt i mit Hus. Jeg skal altid igjen findes taknemlig. Gud spare og bevare Eder allesammen.

Meldals Prestegaard 24 Junij 1658.

Peder Vibe.

inpp.

Mit Folk er her udi det samme Gemyt, som udi Throndhjem, hvorfor Statholders Brev om Kirkernes Korn er (?) ikke blevet her opsøgt (sic); skal Eder dog tilsendes med det Første. Lader mig vide og sender mig et Concept af den Fuldmagt, Erik Krag skal give „Boije“ Peterssøn og Nils Ebbessøn om „Lehre Saug.“

---

*) Mønsterskriver i Throndhjem var Hans Ebbessøn Holst.

XII. (Jfr. Note 41.)

Jag undertecknad bekjenner hermed att hafva upburit af S. Anders Christopherson Licenten af 14 Skep^z 8 Lis^z Gårkopper efter den svenske Tollordningen, men eftersåsom öfversten Hr. Reinholdt von Hagen anhåller, att be^e kopper måtte fri passera, efter det är Kongl: Mayts af Danmarks tionde kopper, och efter man sådant utan special ordre icke efterlåta kan, hvorföre belofvar jag hermed, att när Kongl: Mayts: vår allernådigste konnungs og herres af Sverige Ordre framvisas, att samme kopper må fri passera, skole penningerne igen restitueras. Detta till visse med egen hand underskrifvit.

Datum Thronhjem den 11 Augusti Anno 1658.

Johan Anderson.

XIII. (Jfr. Note 44.)

Eftersom man nödvendigen er forarsaget til fælles Fædrelands Beskjærmelse at afverge og gjøre de Svenske Modstand, om de noget Indfald her udi Landet agter at gjøre, som vel er at formode, efterdi de imod al Tro og Love, Brev og Segl uforskyldt haver paaført Hans Ko: Ma: og hans Lands Undersaatter Krig paa Ny igjen til at fordærve og ødelægge Lande og Riger, som han paa adskillige Steder øver og begaar; til hvilken Modstand, som imod hannem agter (sic) at gjøres, ikke alene behøves Folk, mens endog Heste til Ryttere, Dragoner og Artilleriet, saasom med Stykker og Ammunition tilfelts at føre; derfor paa høistbe^e Hans Kongl: Maytt: Vegne anmoder vi Hans kjære Undersaatter, som bygge og bo her udi Norges Rige, særdeles dennem udi Bratsbergs Lehn, at de vil komme Hans Ko: Ma: og Riget foruden anden paabuden Skatter til Hjælp, at give af hver fuld Gaard En Rixdl., halve og øde Gaarde à l'advenant til at indkjøbe dygtige Heste, som til Armeens Behov fornøden gjøres, paa det at man des før kan faa oprettet, hvis til Militien behøves, og Almuen derimod forskaanes for den store Besværing med deres Heste at fremføre frem og tilbage, saasom udi forleden Aar skede, og undertiden første og anden Gang efter lang Vei ikke blev annammet, hvilke forskrevne Penge til samme Hesters Indkjøb nu straxen og ufeilbarligen inden Michaeli førstkommende til Lehnsherren der sammesteds eller hans Fuldmægtiger skal erlægges og clareres uden Ophold, og eftersom denne Paalæg, saavel anden Paabud ikke kan tilstrække den Omkostning, som til Krigens Fornødenhed, særdeles med Krigsfolkets Underholdning,

Lønning og Andet paagaar, derfor aarsaget (sic) vi ligervis paa atter høistbete Hans Kongl: Ma: Vegne at befale, alle Odelsmænd skal udi dette, ligesom i næste forleden Aar, skatte den halve Indkomst af alle de Odelsgaarde og Jorder, de selv besidder og bruger foruden de andre, de kan have, som Andre besidder og bruger og sædvanligen skatter af ingen undtagende, hvilken Skat de med anden tilforne paabøden Odelskat til de bestemte Tider haver at erlægge og clare; formoder, at Ingen, som sin naadigste Konge og Herre, samt deres Fæderneland jo vel mener, sig herimod fortrøcher, betænkende, at saadanne Udgifter, som i disse Tider nødvendigen paabydes, til deres egen Beskjærmelse vorder anlagt; vi for vores Personer, naar herefter Gud os Fred og Rolighed vil forlehn, til Forlindring i Steden for, hvis de nu saa godvilligen udgive, skal vide hos vores naadige Konge og Herre Enhver igjen til det Bedste at betænke og befordre. Derefter Alle og Enhver sig kan vide at rette.

Akershus den 25 Augusti 1658.

Nils Trolle.

Jørgen Bjelke.

Rigtig Copie af Originalen kjendes jeg underskrevet

Peder Jenssøn.

mpp.

XIV. (Jfr. Note 49.)

Stormäktigste konung, allernådigste herre!

Eders Kongl. May^{tt} berättade jag underdånigst af 26 hujus om fiendens örlogsskepp och jagter, som der var her i neijden; samme jagter ungefär 30 till talet, besatte med soldater, gingo här i förgår mot aftonen ute på fjorden förbi staden, och som berättas en del mot Stördalen, som löper åt Merakerfjället, och en del åt Verdalen uppå åt „Siuefjeldet,“ med hvilke et dansk Örlogsskepp fölgde. De andre tvenne fiendens örlogsskepp, af hvilke det störste förer 36 stycken, kryssade här i går hela dagen ute på fjorden, lossandes åtskilliga gånger deras stycken på Eders Kongl: May^{ts} härliggjande skepp „Lambet,“ dock utan någon synnerlig effect, allenaste en gång eller tre träffat skeppet, och så som de icke tordes komma så när, att man dem vist med våra stycken kunde räcka, emedan „Lambet“ låg så till, att det kunde ock någerlunda secunderas af blockhusen, låt jag intet svara dem, på det man icke unödigt förskjuter ammunitionen. Dessa fiendtliga skepp hafva idag ligget allt stilla her på reddan. Hvar ellers tillståndet är här uti guarnisonen, det hafver Eders Kongl. May^{tt} jag (?) för detta underdånigst

notificerat. Öfverste lieutenant Drakenberg är intet ankommen, och skal nu „U-suorligen“ kunna bringa sig igenom, med mindre han hafver fotfolk hos sig, hvilket på denne orten högnödigt är för de trånge vägar, berg, klippor och strömmar, som här alt för många äro och passeras skal. Nu nödigt denne beskaffenhet, så synes fuller bäst vara, dock under Eders Kongl: May^{ts} allerundånigste (sic) correction, om E. Kongl: May^{tt} allernådigt behager, låta sjöleds secunderas denna orten med två eller tre Örlogsskepp och två tusen knektar och nödiga munitio; så hoppas man, att fienden skulle göras dören så trång att komma tillbaka igen, att han icke skulle hafva stort att rosa af det „Gross“ och „hor mycket värre hela landet hafver skapat,“ eftersom präster och fogder på landet äro slet intet att tro. I det öfriga Eders Kongl: May^{tt} under den Högstes o. s. v. Eders Kongl: May^{ts}.

underd. troppliktige tjenare i döden

Cl. Stjernsköld.

Throndhjem den 30 September 1658.

Postscriptum. Skeppen liggja vid den holmen, jag för detta hafver Eders Kongl: May^t „ombetroet“ att försvara den, och draga stycken i land. Kann altså icke annat se utan de dermed vilja skjuta på skeppet, att få det i sänk, där de ellers hafva så svåra stycken. Recommenderar på det underdånigste denna min utskickade som en god soldat och här i landet vel bekjant. Eders Kongl: May^{tt} behagade bevisa honom någon nåde. Sist beder Eders Kongl: May^{tt} allerunderdånigst jag, och i djupaste ödmjukhet ville allernådigt låta vara mig och mina fattiga barn i all kongl. ynnest och nåd befalet.

XV. (Jfr. Side 33 og Note 48.)

Såsom jag vid detta sakernes tilstånd och närvarandes belägring hafver till Kongl: May^{ts} här varande Guarnisons uppehälle och denne stadsens defension måst sökja alle utvägar att förskaffa penning och andre nödtörftige medel och för den skuld hos Herr Borgmästaren Lars Bastianson vänligen anhållt, att han på den afgift, som bör erläggjas uppå Reins Klosters förpagtning, den han med Herr Landshöfding, Vålborne Herr Lorentz Creutz slutit hafver, ville gjöra till Kongl: May^{tt} Vår Allernådigtste Konungs och Herres tjenst någon försträckning; altså hafver han efter sin underdånige trohets plikt emot Hans Kongl: May^{tt} låtit uppå denna min anmodan följa uti rede penningar och persedler Fyrahundrade trettio nio Rdrl., hvilka

fördenskull Herr Borgmästaren härmed qvitteras; med försäkring, att de skole honom uti ofvanbemt^e sin afgift blifva goda gjorda och af-räcknade. Till visso med egen hand underskrifvit och vanlige signet bekreftat.

Datum Throndhjem den 4 Octobris 1658.

Cl. Stjernsköld.

(L. S.)

XVI. (Jfr. Side 33—34 og Note 48.)

Ärvördige Herr Biskop,
Högtärade gode vän.

Ehuruväl man för inqvarterning gjärna skulle vilja skona de gode män af det andelige ståndet, likväl, emedan man vid dette sakernas tilstånd nödgas att sökja hos de Geistlige här uti staden, tillika med präste enkjorne, som i detta året någon inkomst hafva att upbära, det de ville af inqvarternings lasten något sig uppåtaga, länder till Eders Ärov^{het} min vänliga begäran, att Eders Ärov^{het} behagede med god maner dem därtill disponera och beqväma. Och på det sådant icke må dem lända til något præjudits, vill härmed på Hans Kongl: May^{tz} min allernådigste konnungs och herres vägnar jag dem hafva försäkrat, att det, de uti detta fallet vid närvarandes belägring med någon lindrig inqvarternings uppåttagande godvilligen göra, skal framdeles icke blifva dragit deras välfångne privilegier till något men eller afsacknad. Detta jag vänligen icke hafver kunnat o. s. v. o. s. v.

Throndhjem den 6 Octobris 1658.

Cl. Stjernsköld.

XVII. (Jfr. Side 39.)

Næst al Velstands Ønske og Velvilligheds Erbydelse til alt Godt.

Kjære Herr Lagmand, gode Ven, tilskikkes Eder herhos rigtig Copia af Kongl: May^{tz} nægl: Skattebrev, her til Lehnet udi forleden Sommer er opskikket, med Befaling nu af mig paa Ko: Ma: Vegne, hvorledes Skatten derefter udi Throndhjems og underliggende Lehne for næste forleden Aar skal lægges, nemlig sex Rigsdr. af hver fuld Gaard, halve og øde Gaarde à l'advenant. Hvilke I efter samme Skattebrevs Maade, saaledes som Gaardene og Jordene deroppe i Lehnet

sædvanligen lægges, haver at oppebære, og hvis Undersaatterne deraf til de Svenske (førend Beleiringen for Throndhjem skede) kan have udgivet, det skal dennem derudi kortes, saavidt Fogderne med rigtig Bevis kan afbevise, hvormed dog god Indseende vil haves, at ingen Underslæb derunder sker, og dennem saa til Krigs Commissarius, den, som nu er eller herefter kommende vorder, indtil videre Ordre imod rigtig Bevis leverer, eftersom de til Armeens Underholdning deroppe og intet Andet destineret er. Saaledes haver I og at lade oppebære alle ordinari og extraordinari Skatter af Geistlige og Verdslige derudi Lehnet, først ordinari, ligesom in Anno 1657, da og Krigstid var, som mig saaledes berett er at være givet, nemlig af Throndhjems By ni hundrede Rigsdaler, af Capitulet sammesteds fire hundrede og 14 Rigsdaler og hver af Presterne i Byen og paa Landet tolv Rigsdaler, den Rige at hjælpe den Fattige, derforuden anden extraordinari Contributioner, saasom med Rostjeneste og dets Underholdning, item Odelsskat og alt Odelsgoods baade af de Gaarde, de selv besidder, saavelsom andre, de eiende ere, ligesom udi forbet^e Aar 1657 udgaves efter de Skattebreve og Befalinger, da derom udstedt var, hvilke Contributioner I tilligemed forrige til Krigs Commissarien haver imod rigtig Qvittering at lade levere, og dersom Noget herudi kunde være stridig imod de Skatter, 1657 paabudet var (den 6 Dalers Skat undtagen), da ville I med Første lade mig det vide, at det betiden kan blive remedet. Gud aller^m befalet.

Af Akershus den 18 Januarij Anno 1659.

Nils Trolle.

^mpp.

Udskrift:

Ærlig, Vis og Velfornemme Mand Hans Hanssøn, Kongl: May^{ttz} Befalingsmand over Throndhjem og Lagmand udi Bergen, min gode Ven, dette venligen

Throndhjem.

XVIII. (Jfr. Side 36 og Note 52.)

D. Hans Svane om Taksigelse for Borringholm og Throndhjem.

F. 3. V. s. G. t. Vi bede Eder og naad: ville, at I gjøre den Anordning, at af alle Prædikestolene paa Fredag førstkommendes her udi Staden vorder gjort Taksigelse for, at Borringholm, saavelsom Throndhjems Lehn, igjen er udi Vores Devotion kommen, med Formaning,

at den barmhjertige Gud Vores retfærdige Vaaben fremdeles ville vel-
signe, dermed etc.

Hafⁿ 2 Martij 59.

XIX. (Jfr. Note 55.)

Gunstige Velb: Hr. Secreterer.

Eftersom jeg med Smerte haver maattet fornemme den store Skade, som de Svenske haver tilføiet mig paa Hjortholms Mølle, Sæbygaard og andensteds med Materialier, Manufactur Verke og Mobiliers Bortførsel til store Summers Importance, saa haver jeg allerunderdanigst anholdt hos Hans Ko: May^{tt} om Hans May^{tt}s naadigste Donation paa hvis Penge min Tjener Jørgen Brandt paa Greve Wrangels Vegne udi Throndhjem haver oppebaaren paa den Svenske Konges Assignment, og beder gode Hr. Secreterer mig derpaa Hans Ko: May^{tt}s naadigste Donationsbrev vilde forskaffe; efterdi Kongen af Sverige er saa meget „liberaell“ til at bortforære „mit anderes Godtz“ til store Summer til hans Betjente, staar dette ikke ubilligen Hans Ko: May^{tt}s vores aller-naadigste Herre og Konnung fri, at favorisere sine Tjenere udi lige Maade, helst dennem, som saa stor og fast usigelig Skade tilføiet er. Jeg altid forbliver

Gode Herr Secreterers

Beredvilligste Tjener

Henrik Müller.

Hafnæ d. 26 Octobris Ao. 1659.

XX. (Jfr. Side 17 og Note 29.)

Høiædle, Velbaarne Herr Statholder og General.

Herudi sender jeg rigtig Copie under min Haand af Herr Carl „Sparss“ Brev til mig angaaende den Told, som af Jæmterne efter naadigste Befaling fordres. Hans Excell: erindrer vel, at Præsidenten paa Byens Vegne overgav en Memorial nu senesten i Christiania, hvorudi iblandt Andet var den 10nde Post dette anrørende; af samme Post sender jeg herhos en Copie med mit Betænkende i margine skrevet, som jeg efter Hans Excell: egen Begjæring gav i Christiania og Eders Excell: selv med samtykkede. Nu beder jeg Hans Excell: tjenstvilligens (?) at han med sit pensiori judicio vilde trutinere og erlange min aller-naad: Herre og Konges egen naadigste Resolution.

I den Krig, hans Excell: Herr Hannibal Sehested førte, da jeg var Krigscommissarius, blev Jæmteland indtagen, og beviste Jæmterne vældigen største Troskab til Landets Reoccupation, mens ved Fredens Tractater bleve de siden til Svenskon. overgivne, det Jæmterne med største Vemodighed beklagede.

Anden Gang blev Jæmteland indtagen af min kjære Broder Jørgen Bjelke, da General Krigs Commissarius, hvem samme Jæmter og paa min allernaad: Here og Konges Vegne stor Tjeneste beviste for at komme til Høistb^{te} Hans Kongl: May^{tt} igjen; blev dog siden strax ved Fredens Tractater igjen overgivet, det de ogsaa vemodigen beklager. *Tempora mutantur, intelligenti pauca.*

Ellers lader General Toldforvalter og Præsident i Bergen, Herman Gaarman sin ydmyge, skyldige Tjeneste formelde og derhos begjærer, at jeg vilde lade Hans Excell: Herr Statholder vide, at efterat han hos min Fuldmægtig en Copie af for^{næ} Herr Carl „Sparss“ Brev bekom, havde han den til Skatkammeret nedersendt med hans Betænkende derhos, om Hans Kongl: May^{tt} vil have Told, at det da Kongl: May^{tt's} egen Undersaatter, som med Jæmterne handler, den kunde paalægges; mens jeg formoder ved Hans Excell: gode Intercession, at Kongl: May^{tt's} egen Undersaatter og herfor bliver fri; vil man Alt vel overveie, saa bytter Kongl: May^{tt's} Undersaatter deres Fiskevare med Jæmterne og bekommer igjen Korn og Jernvarer til deres Huses Fornødenhed etc.

Thronhjems Kongsgaard d. 2 Martij 1667

(Navnet mangler; — det maa nødvendigvis være: Ove Bjelke.)

Udenpaa staar skrevet:

Copie af min Skrivelse til Hans Excell: Herr Statholder med Copie af Hr. Carl Sparres Brev om Told af Jæmterne her udi Norge.

Bilagene ere trykte i chronologisk Orden; dog ere IV og VI ved en Feiltagelse indkomne paa et urigtigt Sted, da det første skulde have sin Plads mellem X og XI og det andet mellem XI og XII.

Side 39, Linie 19 og 20 f. o. udgaa Ordene: hvad Svenskerne havde oppebaaret, og

Kort Fremstilling af Skolens Historie siden dens Oprettelse.

Det er iaar 25 Aar siden „Nissens Latin- og Realskole“ begyndte sin Virksomhed. Vi have i den Anledning fundet det passende at give en kort Fremstilling af dens Historie i dette Tidsrum, ledsaget af en Fortegnelse over de Disciple, som ere dimitterede til Universitetet og Krigsskolen. Denne Fremstilling er væsentlig kun et Uddrag af Skolens, i Aarenes Løb udgivne Programmer og indeholder saaledes intet Nyt, men da disse ere tilgængelige for de Færreste, have vi troet, at en saadan historisk Oversigt kunde have sin Interesse for Mange og navnlig Skolens tidligere Disciple.

Den Omstændighed, at denne Skole var den første og en Tidlang den eneste i sit Slags her i Landet, at den oprettedes netop paa et Tidspunkt, da Spørgsmaalet om den hensigtsmæssigste Ordning af det høiere Skolevæsen levende beskjæftigede Gemytterne, og baseredes paa Principer, der tildels skarpt bestredes af talentfulde Skolemænd, giver vel ogsaa dens Virksomhed og Udvikling i de første Aar en mere almindelig Interesse.

I en Indbydelse af 28de Februar 1843, indrykket i Morgenbladet for 2den Marts s. A., bebude Cand. philos. O. J. Broch og Stud. philol. O. H. Nissen „Oprettelsen af et Undervisningsinstitut, baseret paa nyere og mere anerkjendte Grundsætninger“, hvilket formenes at være et til Tidens Krav svarende Foretagende, baade fordi det almindelig anerkjendes, at Undervisningsvæsenet tiltrænger en Reform, og fordi man i mange Stykker er enig om, hvori denne bør bestaa. „Vort Institut“, heder det i Indbydelsen, „skal indbefatte baade en Realskole og en Latinskole. I de 3 nederste Klasser, Elementærklasserne, er Undervisningen fælles for dem, der siden skulle gaa over til Latinklasserne, og for dem, der skulle gaa over til Realklasserne. Til at gennemgaa disse 3 Klasser udfor-

dres 3 Aar. Ved Opflyttelsen fra øverste Elementarklasse gaar Eleven over, enten til 1ste Realklasse eller til 1ste Latinklasse. Fra denne sidste avanceres videre saaledes, at Kursuset i de 4 Latinklasser tilendebringes i 4 Aar, hvorefter Eleven dimitteres til Universitetet. Enhver Elev, som gaar over til 1ste Realklasse, vil efter et etaarigt Kursus i denne, dersom han er bestemt til Militær, gaa over til den militære Klasse *A*, hvorfra han efter et halvaarigt Kursus enten kan dimitteres til Krigsskolens nederste Klasse eller gaa over til den militære Klasse *B*. Efter 1 Aars Kursus her vil han kunne dimitteres til Krigsskolens 2den Klasse. Saasnt der melder sig et tilstækkeligt Antal Elever, der ønske en høiere militær Forberedelse, vil der blive oprettet nok en militær Klasse, hvorfra dimitteres til Krigsskolens 3die Klasse....“ De Elever, der skulle uddannes for Handelsstanden, ville fra 1ste Realklasse gaa over til Handelsklassen.“

Det Væsentligste, hvori den paatænkte Skoles Plan adskilte sig fra det i Datidens Skoler Bestaaende, var, at den skulde omfatte baade en lærd Skole og en Realskole, som, udspringende af en fælles Forskole, skulde gaa jævnsides med hinanden. Derhos antydedes Sandsynligheden af en forandret Basis for Sprogundervisningen, hvorom nedenfor. Normalalderen for Indtrædelsen i 1ste Elementærklasse var 10 Aar.

Ifølge denne Indbydelse anmeldtes 33 Elever til Optagelse med hvilket Antal Skolen begyndte sin Virksomhed 4de August 1843. De vare fordelt i de 3 Elementærklasser og i 1ste Latinklasse. Antallet forøgedes imidlertid i Aarets Løb, nemlig ved Forberedelsesklassens Oprettelse, saaledes at Skolen ved 1ste Skoleaars Ende allerede tællede 78 Elever, fordelt i 5 Klasser.

Mangehaande Vanskeligheder maatte imidlertid den nye Skole have at kjæmpe med, ikke blot økonomiske paa Grund af det ringe Antal Elever, hvormed den begyndte, men ogsaa andre, hvoraf foruden det mindre hensigtsmæssige Lokale især maa nævnes det forskjellige Dannelsesgrundlag hos de optagne Disciple. Desuagtet voxede den hurtig, og heri tør man vel

se et Bevis, baade for at Bestyrere og Lærere forstode at indgyde Tillid og viste sig sin Opgave voxen, og at de Principer, hvorpaa Skolen byggedes, fandt Anklang blandt Almenheden. At Bestyrerne havde forstaaet at skaffe sig dygtig Bistand, vil man let overbevise sig om ved at gjennemse Fortegnelsen over Skolens første Lærere. Man vil her finde Mænd, som allerede dengang, skjønt unge og kun kjendte i en engere Kreds, dog betragtedes som særdeles lovende, Noget, som senere har vist sig begrundet. Vi skulle her kun nævne Prof. J. P. Broch, Rektor Gelmuyden, Rektor Müller, senere afdøde Amanuensis Mart. Nissen, Prof. R. Tønder Nissen, Eilert Sundt, Pastor H. U. Sverdrup, Prof. Schübeler m. Fl.

Som ovenfor nævnt, var der i Undervisningsplanen, saaledes som den foreligger i Indbydelsen, et overmaade væsentligt Punkt, med Hensyn til hvilket Indbyderne forbeholdt sig frie Hænder, det var Spørgsmaalet om, hvorvidt Latin burde optages som Undervisningsfag allerede i 1ste Elementærklasse og saaledes danne Grundlaget for Sprogundervisningen, og i det Hele Forholdet mellem dette Sprog samt Tydsk og Norsk i de to nederste Klasser. Den dengang samlede Undervisningskommission havde i sit oprindelige Forslag, udgivet i Aarene 1841—43, foreslaaet, at Latinen skulde optages i den lærde Skoles nederste Klasse, der tilligemed de to følgende toaarige Klasser vare fælles for denne og for den høiere Borgerskole, samtidig med den første egentlige grammatiske Undervisning i Norsk, medens Undervisningen i Tydsk først skulde indtræde i 2den Klasse. Om en saadan Ordnings Hensigtsmæssighed var der imidlertid reist adskillig Tvivl, saaledes i Danmark af Prof. Madvig, Dr. Bojesen, Lektor Tregder m. Fl., der fandt det naturligere at basere Sprogundervisningen paa de levende Sprog. Til denne Anskuelse heldede ogsaa Indbyderne, men det var først efter Hr. Nissens Ophold i Udlandet i Sommeren 1843, at Spørgsmaalet for Skolens Vedkommende fik sin Afgjørelse. Inden Skolen begyndte sin Virksomhed, var man nemlig bleven enig om den Ordning, at af Sprogene skulde blot Modersmaalet og Tydsk læres i 1ste Elementærklasse, medens Latin

først skulde indtræde i 2den Klasse*). Det Princip, at Undervisningen i de levende Sprog bør begynde før de døde, blev imidlertid ikke strax befulgt for Franskens Vedkommende, navnlig fordi det syntes betænkeligt for en ny Skole at stille sig i altfor stor Opposition til det Bestaaende, og det saa meget mere, som den maatte paaregne fra forskjellige og forskjelligartede forberedende Skoler at modtage Disciple, hvis Dannelse allerede var paabegyndt efter andre Grundsætninger. Denne sidste Omstændighed viste imidlertid strax Ønskeligheden af, at Skolen havde sine egne Forberedelsesklasser, og som Følge deraf besluttedes Oprettelsen af 3 saadanne, hvoraf en med 2 Afdelinger traadte i Virksomhed fra Nytaar 1844; den deltes i October s. A. i Iste og 2den Forberedelsesklasse, og den 3die oprettedes ved 2det Skoleaars Begyndelse, August 1844. Skolens Elevantal var da 93, ved dets Slutning 159.

Oprettelsen af disse Forberedelsesklasser, hvorved Mellemklasserne for en stor Del kom til at rekrutteres med Disciple, hvis Dannelse var grundlagt efter de nye Principer om Sprogundervisningen, formindskede i væsentlig Grad Betænkelighederne ved fuldstændig at gennemføre disse i Skolens Ordning. Da de fremdeles syntes at vinde mere og mere Anerkjendelse i Opinionen, hvilket syntes at fremgaa saavel af Skolens raske Tilvæxt som af Indstillingen til Lov om de lærde Skoler af det i 1845 samlede Storthings Kirkekomite, der enstemmig optog det nye System med dets Konsekventser, samt deraf at 3 af Danmarks vigtigste Skoler i Aaret 1845 ifølge kongelig Resolution omdannedes i denne Aand, besluttede Bestyrelsen at gennemføre Systemet i dets hele Udstrækning, saa meget mere som den troede allerede at have haft Erfaring om dets Gavnlighed. En ny Undervisningsplan, hvis betydeligere Af-

*) Sine Anskuelser vedrørende dette Punkt har den ene af Bestyrerne, Hr. Nissen udviklet i „Bemærkninger ved nogle Punkter i Undervisningskommissionens Lovudkast“ og „I Anledning af Hr. Rektor F. M. Bugges Svar paa foregaaende Bemærkninger“. (Aftrykt i Skolens Program for 1845.)

vigelser fra den oprindelige skriver sig fra den fuldstændige Optagelse af det nye System, blev derfor udarbejdet og diskuteret i et Læremøde den 1ste Marts 1846. Ifølge denne bestaar Skolen af 3 Hovedafdelinger, Fællesafdelingen med 6 opadstigende Klasser med en Undervisning lige hensigtsmæssig for de Disciple, der skulle gaa den studerende Vei, som for dem, der ere bestemte til andre Stillinger, Latinafdelingen med 5 Klasser og Realafdelingen med 3 à 4 Klasser, alle med etaarigt Kursus. Med Hensyn til Realafdelingen er at bemærke, at efter den da gjældende Plan for Krigsskolen skulde Dimissionen til denne finde Sted efter de 3 første Maaneders Kursus i 3die Realklasse. Benævnelsen „Elementær- og Forberedelsesklasse“ afskaffedes altsaa, ligesom Benævnelsen „Militær- og Handelsklasse“ allerede tidligere var forandret til „Realklasse,“ da hine Benævnelser syntes mindre adækvate for disse Klasser, da de ogsaa passende forberedte for andre Livsstillinger end den militære og Handelsstanden.

Med det opadstigende Klasseantal, som findes angivet i Undervisningsplanen af 1846, har da Skolen siden virket. Dog skal bemærkes, at indtil Udgangen af Skoleaaret 1854—1855 var der kun 3 opadstigende Realklasser. I Programmet for 1855 tales der om en paatænkt Udvidelse af Skolen i polytechnisk Retning. Tanken derom var forøvrigt ikke ny hos Skolens daværende Bestyrelse, men forløbig opgivet, da Regjeringen havde ladet udarbejde en Plan til en saadan Anstalt i stor Stil; Stortinget i 1854 nægtede imidlertid den i det Øiemed forlangte Bevilling, og i den Anledning optog Bestyrelsen den tidligere fattede Plan, da Ønskeligheden af en saadan Indretning formentes indlysende. Da den imidlertid troede, at der som Grundlag for en polytechnisk Afdeling udfordredes en Realskole, der meddelte en fuldstændigere Realdannelse end de da bestaaende Realskoler vare beregnede paa at meddele, besluttede den Oprettelsen af en høiere Realklasse, „der skulde have den dobbelte Opgave saavel at forberede for den polytechniske Afdeling som at meddele de Elever, der umiddelbart fra Skolen vilde gaa over i det praktiske Liv, en

temmelig fuldstændig Realdannelse.“ Denne saakaldte 3die Realklasse α kom imidlertid kun til at virke i første Halvaar af Skoleaaret 18 $\frac{5}{6}$ og med forholdsvis faa Elever. Haabet om „at den rimeligvis igjen i den nærmeste Fremtid vil træde i Virksomhed“ er ikke gaaet i Opfyldelse. Derimod oprettedes i 1858 en 4de Realklasse, der siden altid har eksisteret. Dette havde sin Grund i den samme Aar vedtagne Plan for Krigsskolen. Ved Udarbeidelsen af denne var det nemlig en af de ledende Grundsætninger, at Fordringerne ved Krigsskolens Optagelsesexamen skulde falde aldeles sammen med, hvad man antog der burde opstilles som Maal for den almindelige Realskole. Som Følge deraf skjærpedes Fordringerne i de Fag, som tidligere havde været Gjenstand for Prøve ved Optagelsesexamen og krævedes endvidere Engelsk, Naturhistorie, Naturlære, Tegning og Gymnastik.

Hvad Undervisningsfagene angaar, da har disse i Fælles- og Latinklasserne den hele Tid været de samme som nu, om end med noget forskjellig Udstrækning, foranlediget enten ved forandrede Krav til Examen artium og Krigsskolen eller af rent methodiske Hensyn. Dog maa bemærkes, at Sangundervisningen, hvis Indførelse i Skolen ligefra dens Oprettelse var paatænkt, først tog sin Begyndelse i Januar 1847, og at Engelsk senere er indført som valgfrit Fag ved Siden af Hebraisk i de to øverste Latinklasser.

Regelmæssig Gymnastikundervisning har fundet Sted ligesiden Skolens Oprettelse dog saaledes, at Badning med Svømning træder i Stedet i Sommermaanederne; men først i 1845 gjordes Forsøg med Vaabenøvelser. Hensigten var at anvende 2 Timer daglig i 2 à 3 Uger i August og September til at øve de ældre Disciple i Exercitie; da det imidlertid snart viste sig, at Formiddagsundervisningen led ved Eftermiddagsexercitien, besluttedes at anvende en Uge udelukkende til disse Øvelser, og dette er skeet siden 1847. Øvelserne, hvori blot Latin- og Realafdelingens Elever deltagte, drives med fuldt Alvor og virke uden Tvivl særdeles gavnlige baade til Elevernes legemlige Udvikling og til at vænne dem til Orden og Punktlighed,

ligesom ogsaa den derigjennem erhvervede Færdighed i Vaabenbrug senere kan komme dem tilgode. Samtlige exercerende Disciple forsynes med Geværer af Skolen.

Da Vaabenøvelser i Skolerne imidlertid dengang var noget ganske ukjendt, mødte Bestyrelsen i Begyndelsen Modstand hos mange Forældre, saa at den havde adskillige Vanskeligheder med at faa dem ordentlig i Gang. Nu har heldigvis Opfatningen ganske forandret sig.

Af Vanskeligheder, hvormed Skolen i sin første Tid havde at kjæmpe, er nævnt mindre hensigtsmæssigt Lokale. Den holdtes i de første Aar i Bygmester Malthes Gaard i Theatergaden. Efterhaanden som Elevantallet voxede, blev det vanskeligere og vanskeligere at tilfredsstille de Krav i sanitær Henseende, der med Rette stilles til et Skolelokale, ligesom ogsaa Inspektionen i høi Grad besværliggjordes. I Erkjendelsen heraf søgte Bestyrelsen at tilveiebringe de fornødne Midler til Opførelsen af en særskilt Skolebygning. Dette lykkedes ogsaa, og efter Arkitekt Nebelongs Tegning opførtes i Rosenkrantzgaden den nuværende Skolebygning, der blev tagen i Brug i Oktober 1847. Denne Bygning, der vel maa siges fremdeles at tilfredsstille alle billige Krav, har 3 Etager med 30 større og mindre ventilerede Værelser. Oprindeligt var kun de to Etager bestemte til Skolebrug, og den 3die indrettet til Beboelse for Bestyreren; men efterhaanden som Skolen udvidede sig, maatte ogsaa Værelser i 3die Etage og tilsidst hele Bygningen tages til Skolebrug, ja i et Par Aar var det endog nødvendigt at leie nogle Værelser ude i Byen for de laveste Fællesklasser. Nu er dette ikke længere nødvendigt; men samtlige Værelser benyttes dog i Skolens Tjeneste. I en Bagbygning er en meget rummelig Gymnastiksal samt Pedelbolig; det kan her bemærkes, at Indførelsen af Friminutter 8 Minuter mellem hver Time foruden Frikvarteret, skriver sig fra den Tid, da den nye Skolebygning blev tagen i Brug. — Alle Lærere vare enige om denne Forandrings heldige Indflydelse paa Eleverne med Hensyn til Opmærksomhed og Kvikhed i Læsetimerne. — Skoletiden var først fra

8—1, medens Sang og Gymnastikundervisningen fik Timen 1—2; men ved Begyndelsen af Skoleaaret 59—60 blev Undervisningstiden fra 9—2 og for Sang og Gymnastik 2—3. Væsentlig fordi denne sidste Time faldt ubekvem i mange Henseender, er der imidlertid i de sidste Aar igjen foretaget en Forandring, hvorom nærmere i Skoleefterretningerne for de sidste 2 Aar.

Hvad Undervisningsmetoden angaar, saa kan her ikke være Stedet til detailleret at fremsætte denne. Den har i Hovedsagen været den samme gennem hele Skolens Virksomhed, og vi skulle derfor henvise dem, der ønske at gjøre sig bekendt hermed, til Skolens Programmer for 1845 og 1846 og forøvrigt indskrænke os til at hidsætte nogle Ytringer derom af Progr. for 1846. „Vi ville fremhæve tvende Grundsætninger som de, der gaa gennem den hele Undervisning. Den første er, at Undervisningen skal være saa anskuelig som muligt og altsaa sky enhver abstrakt, definerende og kompendiøs Fremstilling, og den anden, at man saavidt muligt skal lade Barnet opfatte gennem Øret og ikke ved Øiets Hjælp alt det Kundskabsstof, ved hvis Opfattelse Øiet, naar det dertil benyttes, blot staar i Ørets Tjeneste, eller med andre Ord, at alt det Kundskabsstof, som bibringes det ene Indikid ved det andets Meddelelse, skal meddeles Barnet gennem det naturlige Meddelelsesmiddel, Lyden, og ikke gennem Lydens Tegn, Skriften.“ — Efterat det derpaa, navnlig for de 4 nederste Fællesklassers Vedkommende, er givet nogle Vink for Metoden i de specielle Fag, heder det videre:

„En Følge af de Metoder, som ovenfor ere skildrede, er det, at Børnene i de laveste Klasser kun faa lidet Arbejde hjemme (i nederste Klasse gives i Regelen intet Hjemmearbejde). Hvorvel vi anse dette for et Gode i den Alder, da jævnlig Bevægelse i fri Luft og legemlig Sysselsættelse er den første Betingelse for Velvære og Udvikling, vil det dog maaske ansees for en Mangol i deres Øine, som ved Skolens Hjælp ønske at fritages for det nødvendige større Tilsyn med Børnene, naar de ere hjemme og intet paalagt Arbejde have.

Skolen hverken kan eller vil imidlertid indlade sig paa at være et Middel til at holde Børnene i en unaturlig Tvang, der kun leder til at betage dem Munterhed og Livsfriskhed og og til, istedetfor at vække og nære, at udsukke enhver Gnist af Kjærlighed til Skolen og Undervisningen, som dog er det eneste Middel til at gjøre Barnesjælen til en modtagelig Jordbund for Undervisningens Sæd. Vi mene naturligviis, at Barnet ikke blot mere sikkert og grundigt, men ogsaa ligesaa hurtigt skal naa Maalet ved vor Fremgangsmaade som ved en modsat, hvor man overlægger det med Hjemmearbejde.“ —

I Anledning af denne sidste Passus vil man vistnok opkaste det Spørgsmaal, om Skolen da ogsaa virkelig har opnaaet, at Eleverne aldrig ere blevne overlæssede med Hjemmearbejde. Vi kunne her ikke indlade os paa en udførligere Behandling af dette Spørgsmaal; men saa meget tro vi at turde sige, at dette for Fællesklassernes Vedkommende aldrig har været Tilfælde; at derimod Hjemmearbejdet for Elever af Mellemlklasserne og enkelte af de høiere Klasser undertiden har været og kanske fremdeles er større end ønskeligt kunde være, tør vi ikke vove at benægte uden dog her at indlade os paa at søge Grundene dertil. Men fremhæves bør det dog, at man ligefra Skolens Begyndelse har været opmærksom paa denne Fare og paa forskjellig Maade søgt at modarbejde den, navnlig ved at paalægge Lærerne paa det nøiagtigste at gjen-nemarbejde de givne Pensa med Eleverne paa Skolen, samt ved at paalægge Eleverne i de Klasser, hvori der kunde være mest Tale om for meget Arbejde, nøiagtig at optegne den Tid, de have brugt til Forberedelse hjemme, for derefter at kunne træffe de fornødne Forholdsregler. Det er vistnok saa, at disse Opgaver ikke kunne tillægges nogen absolut Paalidelighed; det kan forudsættes, at enkelte Elever have opgivet kortere eller længere Tid, end de virkelig have brugt, men med personligt Kjendskab til vedkommende Elever og med Forældres Bistand kan man visselig i de allerfleste Tilfælde danne sig en temmelig sikker Formening om, hvorvidt Opgaverne ere paa-lidelige eller ikke.

Det kunde her være Stedet at omtale et Forsøg til en forandret Ordning af Undervisningen i de to øverste Latin-klasser, som gjordes i Skoleaaret 185 $\frac{0}{1}$. Det heder derom i Skolens Program for 1853: „Denne (forandrede Ordning) bestod hovedsagelig deri, at Fællesundervisningen for den væsentligste Deel ophørte og den daglige Examination som en Følge deraf bortfaldt. Disciplene gennemgik i 8 Timer daglig sine Pensa paa Skolen under Lærernes Tilsyn og Veiledning. Hjemmearbejde gaves i Regelen ikke uden skriftligt; Examination anvendtes kun nu og da mest som en Kontrol med Disciplenes Flid og Nøiagtighed. Hver enkelt Discipel kunde saaledes, uhindret af de andre, skride frem saa raskt, som hans Evner og Forkundskaber tillode ham; Discipelen maatte arbejde sig frem ved sine egne Kræfter uden andre Hjælpemidler end dem, som Skolen selv rakte ham, og Skolen havde det i sin Magt at afpasse disse efter hver Enkelts større eller mindre Trang. Man troede derfor ved denne Indretning at skulle lede de Disciple, der stode det Tidspunkt nær, da de skulde afgaa til Universitetet, til et friere og mere selvstændigt Studium og derigjennem fremkalde en større Aandsmodenhed hos dem. Man var vistnok ikke uopmærksom paa, at det levende Ord ved en saadan Ordning af Undervisningen maatte træde saagodtsom aldeles i Baggrunden; men medens denne Betænkelighed efter de Anskuelser, som Skolen stedse har vedkjendt sig og udtalt, vilde være i og for sig tilstrækkelig til aldrig at indføre et saadant System i de lavere Klasser, troede man dog ikke at burde tillægge den en saa afgjørende Vægt, hvor Talen var om de ældste Disciple, der maatte antages allerede at være temmelig langt fremskredne i sin Udvikling og at have vundet et ikke lidet Herredømme over det skrevne Ord, saa at de kunde opfatte og tilegne sig det paa en levende Maade. Den Erfaring, man gjorde i de Maaneder denne Læreplan fulgtes, syntes ogsaa at vise, at den var skikket til at opfylde sin Hensigt og fremme Skolens sande Formaal. Naar Skolens Bestyrelse desuagtet i Løbet af Aaret troede at burde vende tilbage til det Gamle, havde dette

hovedsagelig sin Grund deri, at Flerheden af Disciplene kun skrede langsomt frem, langsommere end det var nødvendigt, naar de i den fastsatte Tid, uden at overlæsses med Arbeide, skulde faa det hele Kvantum, som fordres ved Examen artium, gennemgaaet og indprentet paa en saadan Maade, at Examens Fordringer kunde tilfredsstilles.

Af væsentligere Forandringer, som efterhaanden ere foretagne i Undervisningsplanen, ville vi her nævne Afskaffelse af Halvaarsexamen, som endnu bestaar ved de offentlige Skoler. Dette fandt Sted allerede omkring Aaret 1850, da Bestyrelsen fandt, „at de Par Ugers Tid, som derved indsparedes, kunde anvendes paa en hensigtsmæssigere Maade end til Afholdelsen af en Examen, der som saadan har liden eller ingen Betydning.“ Den væsentligste Nytte ved Halvaarsexamen er Repetitionen; men denne er ingenlunde bortfaldt med Examen; „derimod har Skolen ved den trufne Foranstaltning faaet friere Hænder til i Aarets Løb, efterhaanden som et større Afsnit er gennemgaaet, at foretage en jævnligere Repetition.“

Ifølge den tidligere omtalte Grundsætning for Maaden, hvorpaa Kundskabsstoffet skal tilegnes, bør den saakaldte Lydmethode anvendes ved den første Undervisning. Dette kunde imidlertid ikke ske fra Skolens første Tid, væsentlig fordi Massen af Disciple i Iste Fællesklasse ikke indtraadte ved Skoleaarets Begyndelse, men nu og da i Aarets Løb og da gjerne allerede var i Besiddelse af de første Begyndelsesgrunde. Denne Hindring fjernedes imidlertid i Aarenes Løb mere og mere og i Skoleaaret 185 $\frac{5}{8}$ kunde Lydmethoden gennemføres og med et tilfredsstillende Resultat. I Programmet for 1856 findes en detailleret Fremstilling af Læseundervisningen i Iste Fællesklasse efter denne Methode, der altid senere har været practiseret. I et Par Aar, da paa Grund af den store Tilstrømning af Elever var Iste Fællesklasse delt i 2 Afdelinger, anvendtes Lydmethoden i den ene og den gamle Stavemethode med enkelte Afændringer i den anden, for gennem Sammenligning at kunne komme til et bestemt Resultat om, hvilken var at foretrække. Man fandt, at Lydmethoden vandt Prisen.

Skolen har i de forløbne 25 Aar flere Gange skiftet Bestyrelse. Af dens Stiftere fratraadte Hr. Prof. O. J. Broch allerede i 1847 Bestyrelsen, som nu førtes af Hr. Nissen alene indtil ved Begyndelsen af Aaret 1852 nuværende Professor R. Tønder Nissen blev Medbestyrer og 17de April s. A. Enebestyrer, da Hr. H. Nissen overtog den i Kirke- og Undervisningsdepartementet oprettede Konsulentpost for Undervisningsvæsenet. Hr. R. Tønder Nissen udnævntes i Vaaren 1854 til Lektor i Theologi og overdrog derfor i Juli s. A. Bestyrelsen til Kand. theol. W. Kleist Gedde, Lærer ved Skolen fra Januar 1845. Grunden til, at Hr. H. Nissen ikke ved denne Leilighed igjen traadte tilbage i sin tidligere Stilling, var, at han af Departementet var bleven opfordret til at forblive i sin Consulentpost, om hvis Ordning i Overensstemmelse med Regjeringens for Stortinget fremsatte Forslag og Stortingets sig dertil sluttende Bevilling Departementet agtede at indgaa med underdanigst Indstilling. Da denne Indstilling imidlertid ikke blev bifaldt, ansøgte og erholdt Hr. Nissen Afsked og overtog igjen Skolens Bestyrelse i Forening med Hr. Gedde. Ved Resolution af 14de Februar 1865 udnævntes Hr. Nissen til Expeditionschef for Skolevæsenets Anliggender under Kirke- og Undervisningsdepartementet, hvilket Embede han af Regjeringen havde modtaget Opfordring til at overtage. Denne nye Stilling gjorde det naturligvis umuligt for Hr. Nissen at deltage i Bestyrelsen, som derfor 1ste April s. A. blev overdragen til Hr. Gedde i Forening med Skolens nuværende Bestyrere, dog saaledes, at Hr. Nissen forbeholdt sig et Overtilsyn, noget, der næsten maatte falde af sig selv, da han fremdeles vedblev at være Skolens Eier. Dette Forhold forandredes imidlertid snart, da Hr. Schrøder fra 1ste Januar 1866 overtog Skolen som sin Eiendom, noget, hvormed Forældre og Foresatte modtog Underretning i Circulærskrivelse af 6te Decbr. 1865. Siden Hr. Geddes Udnævnelse til residende Kapellan til Stange Oktober f. A. har nærværende Programs Udgivere bestyret Skolen alene.

Med Hensyn til Skolens Stilling til det Offentlige hid-sættes følgende:

Under 8de Juli 1861 indgav Bestyrelsen et underdanigst Andragende til Hs. Majestæt om, „at det i Forordningen af 7de November 1809 § 104 bestemte Ansvar for Dimission til Examen artium ophæves for Bestyrerne af „Nissens Latin- og Realskole, saalænge som Skolen af Kongen eller den, han dertil bemyndiger, erkjendes at bringe sine Dimittender til fornøden Modenhed og med Forpligtelse for Skolens Bestyrere til at indgive Beretning til Kirke- og Undervisningsdepartementet angaaende Forandringer i Skolens Bestyrelse og angaaende væsentligere Forandringer i Skolens Plan og Timefordelingstabel, forsaavidt de angaa Skolens Latinklasser og dens to øverste Fællesklasser.“

Andragendet var fremkaldt derved, at Lov af 12te Oktober 1857 indeholdende Forandringer i de for Examen artium og lærde Skoler gjældende Bestemmelser indeholder den Bestemmelse, at „det i Forordning af 7de Novbr. 1809 § 104 bestemte Strafansvar for Dimission til Ex. artium ophaves for Bestyrerne af de offentlige lærde Skoler og af saadanne private Skoler, i hvilke Undervisningen udstrækker sig over de samme Lærefag og ligesaavidt som i de fuldstændige offentlige lærde Skoler, forsaavidt og saalænge som deslige Skoler af Kongen eller den, han dertil bemyndiger, erkjendes at bringe sine Dimittender til fornøden Modenhed.“ At „Nissens Latin- og Realskole“ maatte henhøre til den i denne Lov omtalte Klasse af private Skoler, formentes at fremgaa af Skolens Organisationplan og Timefordelingstabel i Forbindelse med Resultatet af Skolens Dimission til Universitetet i de 3 sidste Aar. —

Paa dette Andragende modtoges følgende Svar:

Fra

Den kongelige norske Regjerings Departement
for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Under 28de Septbr. 1861 har det behaget H. M. Kongen at resolve:

1. At det i Skoleforordningen af 7de Novbr. 1809 § 104

bestemte Strafansvar for Dimission til Examen artium i Hænhold til Lov af 12te Oktober 1857 § 3 indtil Videre naadigst ophæves for Bestyrerne af Nissens Latin- og Realskole i Kristiania.

2. At Departementet for Kirke- og Undervisningsvæsenet naadigst bemyndiges til at paase det Fornødne med Hensyn til de i overmeldte Lovsted indeholdte nærmere Bestemmelser.

Ved at meddele Foranstaaende, skulde man anmode Bestyrelsen om at indberette til Departementet, naar der, forsaavidt Skolens Latinklasser og to øverste Fællesklasser angaar, maatte foretages nogen væsentlig Forandring i Skolens Plan og Timefordelingstabel, samt naar Forandring maatte finde Sted i Skolens Bestyrelse.

Kristiania den 8de Oktober 1861.

Riddervold.

B. Thurmann.

Til

Nissens Latin- og Realskoles Bestyrelse.

Sluttelig hidsættes Fortegnelse over Elevantallet i forskjellige Aar ved Begyndelsen og Slutningen af hvert Skoleaar. Det vil deraf sees, at dette i de senere Aar er ikke ubetydelig forringet, noget, der forøvrigt i flere Henseender maa betragtes som en Vinding for Skolen. Den væsentligste Aarsag til denne Forringelse er vel nærmest at søge i Oprettelsen af flere lignende Undervisningsanstalter, dels her i Byen og dels i andre Byer, hvorfra Søgningen i de senere Aar ikke er saa betydelig som tilforn.

Elevantallet ved Skoleaarenes Begyndelse og Ende.

Skoleaar.	Begyndelse.	Ende.	Skoleaar.	Begyndelse.	Ende.
1843—44 . .	33	78	1856—57 . .	459	417
1844—45 . .	93	159	1857—58 . .	500	461
1845—46 . .	221		1858—59 . .	516	486
1846—47 . .	256	245	1859—60 . .	524	497
1847—48 . .	255	242	1860—61 . .	559	525
1848—49 . .	276	271	1861—62 . .	594	573
1849—50 . .	306	285	1862—63 . .	670	663
1850—51 . .	306	301	1863—64 . .	672	610
1851—52 . .	308	288	1864—65 . .	562	520
1852—53 . .	310	302	1865—66 . .	506	504
1853—54 . .	327	321	1866—67 . .	473	462
1854—55 . .	378	360	1867—68 . .	455	443
1855—56 . .	414	404			

Da vi antage, det vil have sin Interesse for Mange, tilføie vi en Fortegnelse over de Disciple, der fra Skolen ere dimitterede til Universitetet og de, der ere optagne paa Krigsskolen.

Fortegnelse over de i Aarene 1847—1867 fra Skolen til Universitetet Dimitterede.

N a v n e .	K a r a k t e r e r .			N u v æ r e n d e S t i l l i n g .
	Ex. art.	2den Ex	Emb. Ex	
1847. Aschehoug, T.	2	2	th. 2	res. Kap. — Sandsvær.
Fabritius, H.	2	3	jr. 3	Sagfører — Ullensaker.
Keyser, L.	2	1	jr. 2	kgl. Fuldm. — Kr.ania.
Oppen, C.	2	2	jr. 2	Postmester — Kr.ania.
Wegener, I. L.	2	2	jr. 2	Handlende — Sarpsborg.
1848. Andersen, J. R.	2	2	jr. 2	Sagfører — Grue.
Buchholm, J. Fr.	2	2	th. 2	Skolebestyrer — Kr.ania.
Steenbuch, H. L.	2	2	jr. 2	Lensmand — Ullensaker.
1849. Gjertsen, F.	2	2	fil. 3	Skolebestyrer — Kr.ania.
Glørsen, P.	2	2	jr. 2	Ref. v. Byretten — Kr.ania.
Johnsen, A.	2	2	th. 2	Sgnpræst — Lille-Elvedalen.
Trønnæs, P.	2	3	jr. 3	Sagfører — Store-Elvedalen.
1850. Bay, C. N.	3	2	jr. 3	Sagfører — Hamar.
Harbitz, J.	3	3		Skibsreder — Tønsberg.
Holst, J. C.	2	1	md. 2	Læge — Drammen.
Riddervold, H.	2	2	jr. 2	Kgl. Fuldm. — Kr.ania.

N a v n e.	K a r a k t e r e r.			N u v æ r e n d e S t i l l i n g.
	Ex art.	2den Ex.	Emb. Ex.	
1850. Rolsted, N.	2	2	jr. 2	Sagfører — Skien.
Siewers, C. L.	2	3		Lærer — Amerika.
Schøyen, N.	2	2	jr. 2	Sagfører — Elverum.
Stabell, F.	2	2	md.3	Læge — Krania.
Thorvildsen, H.	2	2	th. 2	Semnlærer — Stordøen.
1851. Aall, N. A.	2	3	th. 3	Sognepræst — Næsseby.
Kjelstrup, V. C.	2	4	fil. 3	Adjunkt — Tromsø.
Kjøsterud, H.	2	2		Lærer v. Bskl. — Tønsberg.
Piro, A. C.	2	2	jr. 2	Kgl. Fuldm. — Krania.
Schou, A.	2	2	jr. 2	Kopist — Krania.
1852.* Blix, S. G.	2	3	rl. 3	Skolebestyrer — Sandefjord.
Onsum, I.	2	3	md.2	Reservelæge v. Gaustad.
Riddervold, J.	2	2	jr. 3	
Sandborg, H.	2	2	md.2	Reservelæge — Krania.
Steen, O. D.	1	1		
1853. Bang, A. A.	2	2	jr. 2	Kopist — Krania.
Breien, D. H.	2	3	jr. 2	Kopist — Krania.
Hartmann, S. F.	2	2	th. 2	pers. Kap. — Lier.
Heiberg, J. A.	2	2	md.2	Distriktslæge — Lofoten.
Nilsen, P. C.	2	1		Lærer v. Niss. Skl. — Krania.
Weltzin, P. G.	2	2	jr. 2	Sagfører — Stavanger.
Winsnæs, C. G.	2	2	th. 2	res. Kap. — Førde.
1854. Kolderup, V. F.	3	1		
Lund, J.	2	2	fil. 2	Timelærer — Drammen.
Sundby, M. F.	2	2	rl. 2	død som Lærer v. Aas Sem.
1855. Aas, P. N.	3	2	jr. 2	Kopist — Krania.
Andersen, T. A.	2	3		død i Mexico.
Aubert, L. M. B.	1	1	jr. 2	Professor juris — Krania.
Daac, A.	3	2	md.2	Læge — Kragerø.
Færden, M. J.	2	2	th. 2	p. Kap. — Vang, Hedemarken.
Hansen, A. E.	2	2	th. 2	Sognepræst — Jostedal.
Hansen, C. M.	2	2	jr. 2	Advokat — Krania.
Heidenreich, P. N.	3	3	jr. 3	Sagfører — Flekkefjord.
Horn, H.	2	2	jr. 2	Kopist — Krania.
Jensen, A. B.	2	2	fil. 2	Adjunkt — Arendal.
Magelsen, C.	3	2	th. 2	Sognepræst — Skjervø.
Munch, E.	2			Lieutenant.
Scheel, A. C.	2	2	md.2	Læge — Krania.
Schweigaard, C. H.	1	1	jr. 2	Advokat — Krania.
Stabel, F. V.	2	3	md.3	Bylæge — Bergen.
1856. Brun, J. N.	3	2	th. 2	pers. Kap. — Krania.
Bøhn, I. P.	2	1	th. 2	
Guldberg, A. S.	2	1	rl. 2	Lærer v. Krigsskl. — Krania.
Halvorsen, C.	3	3	jr. 3	Sagførerfuldmægtig.
Koch, S.	2	2	th. 3	pers. Kap. — Frosten.

* I dette Aar rejiceredes en af Dimittenderne for norsk Udarbeidelse. I den mod Skolens Bestyrer for mislig Dimission anlagte Sag blev denne ved Høiesteret frifunden for Ansvar, da Retten efter de oplyste Omstændigheder betragtede det som et utilregneligt Uheld.

N a v n e.	K a r a k t e r e r			N u v æ r e n d e S t i l l i n g.
	Ex. art.	2den Ex.	Emb. Ex.	
1856. Larsen, C.	2	1	md.2	Læge — Tromsø.
Lie, T. V.	2	2	jr. 2	Sagfører — Ringerike.
Lind, J. J. B.	3	3	jr. 3	Sagførerfuldm. — Kr.ania.
Tostrup, A.	3	3	jr. 3	Sagfører — Hadeland.
Ødegaard, J.	3	3		død som Student.
1857. Borge, J.	2	2	md.2	Læge — Hallingdal.
Broch, Th.	1	1	rl. 2	Overlærer — Skien.
Heiberg, Fr.	2	2	jr. 2	Sorenskriverfuldm. — Kr.ania.
Larsen, A.	2	2	jr. 2	Grosserer — Kragerø.
1858. Christoffersen, C. A.	2	2	th.3	Stiftskapl. — Tromsø.
Hansen, A. F. C.	1	1	th. 2	Lærer v. Krigsskl. — Kr.ania.
Heiberg, T. E. B.	2	2	jr. 2	Advokat — Kr.ania.
Hoch, J. F.	2	2	md.2	Læge — Kr.ania.
Hvoslef, N. C. V. L.	3	2	jr. 2	Kopist — Kr.ania.
Ingier, H. C. A.	2	1	th. 2	pers. Kap. — Skedsmo.
Mathisen, A.	2	3	th. 3	Forst. f. Blindeinst. — Kr.ania.
Mohn, A. H.	3	1	jr. 2	Sorenskriftdm. — Bergens S.
Bing, D.	2	1	jr. 2	Sagfører — Drammen.
Saxe, O. A. L.	3	3	th. 2	Seminarlærer — Hamar.
Scheel, A. V. R.	2	1	jr. 2	Kopist — Kr.ania.
1859. Bassø, L. A.	2	1	th. 2	pers. Kap. — Solum.
Berner, C. C.	2	2		
Hvoslef, J. C.	2	2		
Lie, M. S.	2	1	rl. 2	
Lunde, C. H.	3	3	th. 3	Præst — Cardiff.
Motzfeldt, E.	2	1	jr. 2	Sagfører — Kr.ania.
Riddervold, J.	2	1	th. 2	
Schmidt, B.	2	2	ph. 2	L. v. Aars & Voss's Skl. — Kr.
1860. Aubert, O. J.	2	1	jr. 2	Sorenskriverfuldmægtig.
Brandt, N. A.	2	2		
Bruun, A. A. C.	2	2	jr. 2	Amtsfuldmægtig — Hamar.
Gjersøe, J.	2	2		
Heiberg, J. M.	2	2	md.2	Læge — Kr.ania.
Jensen, J. O. H.	2	2	th. 2	Lærer v. Aars & Voss's Skole.
Juell, N. H. A.	2	2	jr. 2	Sagfører — Kr.ania.
Lund, A.	2	1	md.2	Læge — Kr.ania.
Lund, O.	2	1	th. 2	Seminarlærer — Asker.
1861. Andersen, O. S.	3	2	jr. 2	Amtsfuldm. — Arendal.
Collett, R.	2	3		
Conradi, A.	2	2	jr. 2	Sorenskriverfuldm. — Hamar.
Egeberg, C. E.	2	2		
Jansen, J. J.	2	2		
Lyche, C. O.	2	2		
Rasch, A. D.	2	2	jr. 3	Sagfører — Kr.ania.
Schjøth, H. K.	2	1	ph. 2	Lærer v. Aars & Voss's Skole.
Wiesener, G. V. H.	2	1	ph. 2	
Woxen, A. M.	3	1		
1862. Andersen, J. C. S.	2	2		
Christiansen, J. F. N.	3	2	jr. 3	
Finne, G. G. D.	3	3		
Fougner, J.	2	2	jr. 2	Sagførerfuldm. — Kr.ania.

N a v n e.	K a r a k t e r e r.			N u v æ r e n d e S t i l l i n g.
	Ex. art.	2den Ex.	Emb Ex.	
1862. Hansen, D. E. G.	2	1	jr. 2	Sorenskriverfuldm. — Hamar. Do. — Elverum.
Mørch, O.	3	3	jr. 2	
Rynning, J. E.	2	2	jr. 3	
Rørholdt, A. A.	2	2		
Schøien, V. M.	2	2		
Storm, G.	2	1	ph. 2	
Werring, E. S.	3	3		Paa et Handelsktr. — Kr.sand.
Winther, H. Th. A.	2	1		
1863. Collett, O.	2	2		
Ellingsen, C. J.	2	2	jr. 3	
Erichsen, H. E.	3	2		
Frantze, J.	3	2		
Heyerdahl, L. Z.	2	2		
Holmsen, T. J. A.	2	2		død som Student.
Lund, A. M. O.	2	2	jr. 3	
Schøyen, O. B.	3	2		
Wetlesen, E.	2	2		
1864. Aars, N.	2	2		
Andersen, A.	2	2		
Aubert, J. H. V. A.	2	1		
Blich, P. F.	2	2		
Brun, C.	2	1		
Burchardt, J. M.	2	2		
Dedekam, H. E.	3	2		
Egeberg, T. C.	2	2		
Gram, G. V.	2	2		
Heiberg, C. J.	2	2		
Henrichsen, S. S.	2	2		
Kildal, C. V.	3	2		
Strøm, B. C. R.	2	2		
Sverdrup, J. L. R.	2	1		
Wetlesen, H. J.	2	2		
Woxen, C. G. M.	2	2		
Wulfsberg, N. G. J.	2	2		
1865. Arnesen, C. J.	2	1		
Dunker, B.	3	2		
Fischer, C. J.	2	1		
Grosch, H. A.	3	1		
Gullichsen, C. P. H.	2	2		
Harboe, N. F.	2	2		
Hoff, H. N.	3	2		
Holmsen, C. C. J.	3			
Hvoslef, J.	2	2		
L'Orsa, A. J.	2	2		
Lous, C. H.	2	1		
Lund, O. V.	1	1		
Petersen, S.	2	2		
Sverdrup, G.	2	1		
Wergeland, H.	3	2		
Østvold, H. C. I.	3	2		
1866. Asche, H. H. F.	2	2		

N a v n e.	K a r a k t e r e r.			N u v æ r e n d e S t i l l i n g.
	Ex. art.	2den Ex.	Emb. Ex.	
1866. Aubert, C. F. G.	3	2		
Beichmann, C. B. M.	3	2		
Berg, N. H. R.	2	2		
Bull, G. J.	3	1		
Diriks, C. A.	2	2		
Færden, E. M.	2	2		
Hassel, E. A.	2	2		
Høyer, V. F.	3	2		
Johannesen, A. T.	2	2		
Kildal, B.	2	2		
Larsen, T. C.	2	2		
Monrad, O. P.	2	2		
Nissen, J. H.	2	2		
Olsen, J. F.	2	3		
Roll, J. N.	2	2		
Steenstrup, H.	3	2		
Unger, C. A. C.	2	2		
Wichstrøm, N. J. A.	3			
1867. Dahl, J. A.	2			
Engelhardt, Th. v. W.	2			
Flock, L. G. B.	2			
Galtung, J. F. U.	2			
Harboe, L. M.	2			
Holst, S. P.	3			
Hval, A.	2			
Jensen, J.	2			
Lunde, O. C. B.	3			
Riis, E. B.	2			
Rode, C. H. J.	3			
Seip, C.	2			
Unger, A. A. F.	4			
Wetlesen, E. A.	2			

**Fortegnelse over de af Skolens Elever, der i Aarene 1844—1867
ere optagne paa Krigsskolen.**

N a v n e.	N u v æ r e n d e S t i l l i n g.	A n m æ r k n i n g.
1844. Dahler, J.	Kapt. i Infanteriet.	
Segelcke, L.	Pr.lieut. i Ingeniørbrig.	
1845. Borkenstein, C.	Kapt. i Infanteriet.	
Handberg, P.	Do. i Artilleriet.	
Hansen, L.	Do. Do.	
Hjorth, A. D. S.	Do. i Infanteriet.	
Lorck, L.	. . . . .	Død.
Meinieh, O.	Civilingeniør.	Tog Afsked som Kadet.
Michelet, G.	Kapt. i Artilleriet.	
Wedge, H.	Do. i Infanteriet.	
1846. Aas, N.	Pr.lieut. i Do.	
Apenæs, C. A.	. . . . .	Tog Afsked som Kadet.

	Navne.	Nuværende Stilling.	Anmærkning.		
1846.	Bang, A. T. F.	Kapt. i Infanteriet.			
	Brandt, C. C. H. (opt. i 3die Kl.)	Sek.lieut. i Ingeniørbrig.			
	Castberg, T. D. (opt. i 2den Kl.)	Kapt. i Infanteriet.			
	Dahl, C. J.	Do. Do.			
	Larsen, F. L.	Do. Do.			
	Motzfeldt, P. I.	. . . . .	Død som Kadet.		
	Ramm, N. A.	Kapt. i Infanteriet.			
	Riber, J. N.	. . . . .	T. Afsk. s. Kadet. Død.		
	Sang, J. C.	Kapt. i Infanteriet.			
	Staib, C. F. M. (opt. i 2den Kl.)	Do. i Generalstaben.			
	Theiste, C. E. H.	Civilingeniør.			
	1847.	Berg, P. F. G. (opt. i 2den Kl.)	Pr.lieut. i Kavalleriet.		Tog Afsked som Kadet.
		Henriksen, F. A.	Kapt. i Infanteriet.		
		Johnsen, G. D. B.	. . . . .	T. Afsk. s. Kadet. Død.	
Lund, E.		Kapt. i Infanteriet.			
Meidell, T. H. F.		Do. Do.			
Nissen, J. H. K.		Landmand.		Tog Afsked som Kadet.	
Nørregaard, H. J.		Kapt. i Artilleriet.			
Ræder, H. J. T. V.		Do. i Generalstaben.			
1848.		Friis, R. J. F.	Do. i Infanteriet.		
		Gjerdrum, P. A.	Fabrikbestyrer.	Do.	Do.
	Heiberg, H.	Landmand.	Do.	Do.	
	Hertzberg, J. N.	Kapt. i Infanteriet.			
	Krefting, C. O. (opt. i 2den Kl.)	Do. Do.			
	Landmark, A. B.	. . . . .	Do.	Do.	
	Nielsen, J.	. . . . .	Do.	Do.	
	Rosenquist, H. H.	Kapt. i Infanteriet.			
	Seiersted, F. C.	Do. i Generalstaben.			
	Smith, C.	Do. i Infanteriet.			
1849.	Bang, T. B.	Do. i Generalstaben.			
	Berg, H. U.	Pr.lieut. i Infanteriet.			
	Erichsen, I. (opt. i 2den Kl.)	Do. Do.			
	Fasting, G. F. (opt. i 2den Kl.)	Kapt. i Infanteriet.			
	Frølich, Th. C. B. (opt. i 2den Kl.)	Do. i Artilleriet.			
	Grøntvedt, R.	Do. i Infanteriet.			
	Hjelm, C. H.	Do. Do.			
	Middelfart, P.	. . . . .	Har t. Afsk. s. Pr.lieut.		
	Schnitler, D. T. J.	Pr.lieut. i Generalstaben.			
	Sommerschild, Th. J.	Kapt. i Infanteriet.			
1850.	Thrap, M.	Do. Do.			
	Arentz, M. H.	Pr.lieut. i Artilleriet.			
	Grüner, H. C. H.	Do. i Infanteriet.			
	Heyerdahl, H.	Do. Artilleriet.			
	Hille, V. L.	Kapt. i Infanteriet.			
	Michelet, H. C. F.	Pr.lieut. i Kavalleriet.			

N a v n e.	Nuværende Stilling.	Anmærkning.
1850. Stabell, M. C.	Kapt. i Infanteriet.	
Thome, L. D. H.	Pr.lieut. i Artilleriet.	
1851. Anker, C. J.	Do. i Infanteriet.	
Bentzen, L.	Do. Do.	
Borchgrevink, H. J.	Do. Do.	
Dahl, J. J.	Kapt. Do.	
(opt. i 2den Kl.)		
Finne, E. G.	Do. Do.	
Gjerstad, J. E.	Pr.lieut. i Artilleriet.	
Grimsgaard, T. E.	Do. Infanteriet.	
Haffner, J. F. W.	Do. Generalstaben.	
Heyerdahl, C. E.	Sek.lieut. i Ingeniørbrig.	
Melbye, J. G.	Pr.lieut. i Infanteriet.	Adj. v. Landkadetk.
Michelet, J. V.	Do. Do.	
Schon, C. D.	Do. Do.	
Sejersted, H. C.	Kapt. Do.	
Stang, B. H. M. M.	Do. Do.	
Wollebæk, E. P.	Pr.lieut. Do.	
Øvergaard, A. B.	Do. Do.	
1852. Aubert, H. A. F.	. . . . .	Har t. Afsk. s. Pr.lieut.
Beichmann, J.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
Isaachsen, O.	Maler.	
Lindboe, W.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
Nyquist, O.	Kapt. i Generalstaben.	
Poppe, C. F.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
Prydz, E.	Do. Do.	
Schrumpf, A.	. . . . .	preuss. Husarofficer.
Stillesen, J.	Kapt. i Infanteriet.	
Stub, W.	Pr.lieut. Do.	
Thaulow, A.	Do. Do.	
1853. Bjørnsen, S. C. L.	Do. Do.	
Bøhn, L. C.	Do. Artilleriet.	
Fougner, O. A.	Sek.lieut. i Ingeniørbrig.	
Hals, N.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
Jacobsen, J.	Do. Do.	
Jørgensen, S.	Sproglærer.	T. Afsk. s. Kadet.
Knudsen W.	Pr.lieut. i Kavalleriet.	
Krag, O. H. J.	Do. Artilleriet.	
Lund, H.	Do. Infanteriet.	
Schjøtz, A.	Kaptein Do.	
Stabell, E.	Pr.lieut. Do.	
1854. Andersen, A. M.	Do. Do.	
Brun, S. M.	Sek.lieut. i Artilleriet.	
Galtung, O.	Pr.lieut. Do.	
Gløersen, H. A.	Do. Do.	
Holtermann, M.	. . . . .	Død som Kadet.
Ihlen, O.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
Kahrs, C. V.	Do. Do.	
Lenschow, A.	Do. Do.	
Michelet, S. O. V.	Do. Do.	
Schjøth, A. C.	. . . . .	Død s. Sek.lieut. i Inf.
Steen, H.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
Sørensen, W.	Do. Do.	

N a v n e.		Nuværende Stilling.	Anmærkning.
1854.	Widerberg, N. M.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
1855.	Bendeke, I. F.	Do. Do.	
	Bernhoft, C.	Do. Do.	
	Borchgrevink, H. F. L.	Do. Do.	
	Duc, H. C.	Do. Do.	
	Gullowsen, I. A.	Do. Kavalleriet	
	Holtermann, O.	Do. Infanteriet.	
	Lorange, C. T.	Do. Do.	
	Müller, N.	Do. Kavalleriet.	
	Nicolaisen, W.	. . . . .	Død s. Sek.lieut. i Kav.
	Norgrenn, H.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
	Rynning, L.	Do. Do.	
	Salicath, L.	Sek.lieut. i Artilleriet.	
	Sylov, C.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
1856.	Arentz, C.	Do. Do.	
	Bjørnstad, I.	Do. Do.	
	Gaarder, A.	Do. Do.	
	Hagerup, H. S.	Do. Kavalleriet.	
	Iversen, F. V.	Sek.lieut. Do.	
	Klingenberg, T.	Do. Ingeniørbrig.	
	Pettersen, O. V.	Pr.lieut. i Infanteriet.	Insp.offic. v Krigssk.
	Rynning, L. F.	. . . . .	Tog Afsked som Kadet.
	Seiersted, I.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
	Thomsen, M. A.	Sek.lieut. i Artilleriet.	
	Wang, H. E.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
1857.	Blehr, A. T.	Do. Do.	
	Colban, E. A.	Do. Do.	
	Diesen, E. G.	Do. Do.	
	Hagelsteen, H. H. V.	Do. Do.	
	Hansen, C. A.	Sek.lieut. i Artilleriet.	
	Heyerdahl, G. M.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
	Joys, W. J.	Do. Do.	
	Lammers, P. B.	Do. Do.	
	Middelfart, E. A.	Do. Do.	
	Poppe, H. A.	Do. Do.	
	Schultz, T. C. P.	Sek.lieut. i Artilleriet.	
	Steen, C. J. J. A.	Do. Do.	
1859*	Bassø, H. C.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
	Bisgaard, R.	Do. Do.	
	Borchgrevink, C. C.	Sek.lieut. i Kavalleriet.	
	Boyesen, J. A.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
	Hansen, O.	Do. Do.	
	Harmens, G.	Do. Do.	
	Landmark, C. V. N.	. . . . .	Død som Kadet.
	Lange, H.	Pr.lieut. i Infanteriet.	
	Lund, J.	Do. Do.	
	Nannestad, F.	Do. Do.	
	Peters, A. H.	Do. Do.	
	Pladt, F. A. S.	Do. Do.	
	Riddervold, N.	. . . . .	Død som Kadet.

* Paa Grund af Forandringer i Krigsskolens Plan blev i 1858 ingen Elever dimitterede til Krigsskolen.

N a v n e.		Nuværende Stilling.		Anmærkning.	
1859.	Sibbern, V. A.	Pr.lieut. i	Infanteriet.		
	Stang, J. C. H.	Do.	Do.		
1860.	Amundsen, A. S.	Do.	Do.		
	Andersen, J.	Do.	Do.		
	Bonnevie, F.	Sek.lieut.	Do.		
	Broch, H. A.	Do.	Kavalleriet.		
	Fischer, H. E.	Pr.lieut. i	Infanteriet.		
	Henriksen, H. F. Z.	Do.	Do.		
	Huitfeldt, C. L.	Do.	Do.		
	Hygen, G. F. J.	Do.	Do.		
	Larsen, H.	Do.	Do.		
	Lunde, V. C.	Do.	Do.		
	Salvesen, J. J. C.	Do.	Do.		
	Wille, F.	Do.	Do.		
	1861.	Beichmann, N. U.	Sek.lieut.	Do.	
		Cramer, F. E.	Do.	Do.	
Døsen, H. O. L.		Pr.lieut.	Do.		
Engebreetsen, J. F.		Sek.lieut. i	Kavalleriet.		
Falsen, C. M.		Pr.lieut. i	Infanteriet.		
Graff, O.		Do.	Do.		
Guldberg, H. R.		Sek.lieut. i	Kavalleriet.		
Hansen, H. O.		Do.	Infanteriet.		
Hjelt, E.		Do.	Do.		
Holst, J. C.		Pr.lieut.	Do.		
Jacobsen, F.		Sek.lieut.	Do.		
Krefting, P. J.		Do.	Do.		
Linthoe, O.		Pr.lieut.	Do.		
Motzfeldt, A.		Do.	Do.		
Morgenstjerne, A.		Sek.lieut. i	Kavalleriet.		
Nielsen, H. L. B.		Do.	Infanteriet.		
Nissen, P. S.		Do.	Do.		
Olsen, V. O.				Død s. Sek.lieut. i Inf.	
Ring, P.		Sek.lieut. i	Kavalleriet.		
Schøyen, A. W.		Do.	Infanteriet.		
Sommerfeldt, H. A.	Do.	Do.			
Steffens, N. J.	Do.	Do.			
1862.	Aubert, J. L.	Pr.lieut.	Do.		
	Dahl, E. A.	Sek.lieut.	Do.		
	Gjestvang, H.	Do.	Do.		
	Hansen, H. B.	Do.	Do.		
	Hansen, H. R.	Do.	Do.		
	Hassel, S. S.	Do.	Kavalleriet.		
	Høitomt, J. C.	Do.	Infanteriet.		
	Johannesen, T. R. J.	Do.	Do.		
	Keilhau, H. V. D.	Do.	Do.		
	Kjelstrup, B. H.	. . . . .		Tog Afsked s. Kadet. Reserveofficier.	
	Lonnevig, V. E.	Pr.lieut. i	Infanteriet.		
	Munthe, H. A.	Sek.lieut.	Do.		
	Nielsen, J.	Do.	Do.		
	Nysom, H. H. T.	Do.	Do.		
Olsen, C. V.	Do.	Do.			
Paus, T. I.	Pr.lieut.	Do.			

N a v n e.	Nuværende Stilling.	Anmærkning.
1862. Petersen, J. P. M. Steenstrup, P. M.	Pr.lieut. i Infanteriet. Sek.lieut. Do.	
1863. Aas, Th. S. Balchen, A. A. Barstad, H. J. Falsen, C. Feiring, E. J. Heramb, G. Høyer, A. F. J. Ingebretsen, C. W. Maurer, A. J. Nielsen, O. I. A. Nielsen, P. Olsen, P. A. Rieck, A. Sauerzapf, R. R. Storm, F. C. E.	Do. Do. Do. Do. Do. Do. Do. Do. Do. Kavalleriet. Kadet. Sek.lieut. i Infanteriet. Do. Do. Do. Kavalleriet. Do. Do. Do. Infanteriet. Kadet. Sek.lieut. i Infanteriet. Do. Do. Do. Do.	Repetent v. Krigsskol.
1864. Aarnæs, J. A. Bergh, S. Diesen, G. F. Krohn, E. V. A. Olsen, K. C. A. Petersen, B. J. Rustad, H. L. Sending, V. Skougaard, J. C.	Kadet. Do. Do. Do. Do. Do. Do. Do. Do.	
1865. Hansen, J. Kolderup, A. P. E. Larsen, C. A.	Do. Do. Do.	
1866. Magnus, M. H. Bjursted, A. J. Dehli, B. Hansen, G. B. Hassel, L. A. M. Jensen, C. Knoff, T. H. Nissen, H. A. Ødegaard, V. C. M.	Do. Do. Do. Do. Do. Do. Do. Do. Do.	
1867. Dahl, H. Dedekam, S. M. Foss, C. M. Grimsgaard, M. C. Kristensen, C. A. Petersen, E. F. Prydz, Th. Waalder, H.	Do. Do. Do. Do. Do. Do. Do. Do. Do.	

Skoleefterretninger.

Skolens sidste Program udkom i Aaret 1866. Siden den Tid ere betydelige Forandringer foregaaede med Lærerpersonalet. For det første fratraadte Skolens mangeaarige Bestyrer, Hr. Cand. theol. W. Kleist Gedde ved sin Udnævnelse til res. Kapellan i Stange sin Stilling ved Skolen i Oktober f. A. Hr. Gedde var en af Skolens ældste Lærern, idet han ansattes i Januar 1845. I August 1854 overtog han Skolens Bestyrelse, først alene, siden i Forening med Hr. Nissen indtil dennes Udnævnelse til Expeditionschef i 1865, fra hvilken Tid han fik dette Programs Udgivere til Medbestyrere. I det lange Tidsrum af over 22 Aar virkede Hr. Gedde med utrættelig Iver og Nidkjærhed i Skolens Tjeneste, og store ere hans Fortjenester af denne i mange Retninger. I Anerkjendelse heraf vil derfor ogsaa hans Navn bevares i taknemmelig Erindring saavel af os, hans Medbestyrere, som af hans øvrige Medarbejdere, og mangfoldige ere hans Disciple, som med Erkjendtlighed tænke tilbage, saavel paa den vækkende Indflydelse, hans klare og aandfulde Undervisning udøvede paa dem, som paa den Varme og Interesse, hvormed han røgtede sit opdragende Kald, og den Kjærlighed, hvormed han i det hele omfattede dem.

Bestyrelsen har siden været ført alene af os, der ogsaa have delt hans Post som Inspektør ved Realafdelingen mellem os. Denne Afdelings stærkt aftagende Antal, hvorom nærmere siden, gjorde det overflødig for den at udnævne nogen særskilt Inspektør. — Ogsaa 2 andre af sine ældste Lærere har Skolen siden sidste Programs Udgivelse mistet. Professor Monrad, Lærer i Norsk i de to øverste Latinklasser siden Februar 1845, forlod denne sin Stilling ved Ugangen af Skoleaaret 1865—66. Bestyrelsen fik ved Skolefesten 1866 Anledning til i Forældres og Disciples Nærværelse at udtale for Professorens sin Tak for og Anerkjendelse af hans lange fortjenstfulde Virken ved Skolen, og vi føle en Trang til at gjentage den her, i Bevidstheden om, at vi tale i en talrig Discipelskares Navn,

som er ham saare taknemlig for hans vækkende og frugtbringende Undervisning. Hans Post overtoges først af Cand. theol. Færden; men da ogsaa denne begavede og nidkjære Lærer ved sin Udnævnelse til pers. Kap. hos Stiftsprovst Winsnæs forlod Skolen ved Udgangen af Skoleaaret 1866—67, ansattes Hr. Cand. phil. Hartvig Lassen, der nu indehaver Posten, i hans Sted. Kaptein Rosenberg, der siden 1846 har ledet saavel den regelmæssige Gymnastikundervisning som de aarlige Vaabenøvelser, opgav paa Grund af forandret Embedsstilling sin Post ved Skolen i December f. A. Vi føle Trang til her at udtale vor Paaskjønnelse af Kaptein Rosenbergs Virksomhed i Skolens Tjeneste. Ved den Kraft og Bestemthed, forenet med Venlighed og Interesse, hvormed han altid optraadte ligeoverfor Disciplene, har han i overmaade høi Grad bidraget til blandt disse at fremme den Disciplin og Ordenssands, som er saa særdeles vigtig for Skolens heldige Virksomhed i det hele. De øvrige Lærere, der i Løbet af de 2 sidste Aar have fratraadt sin Stilling ved Skolen, ere: Trediepræst G. Hansen, Kand. i Theol. O. Saxe (Seminarielærer paa Hamar), F. Lie (Adjunkt i Drammen), Seminarist Pedersen (paa Grund af særegne Familieforholde udvandret til Amerika), Kand. i Theol. O. Hansen (ansat ved Realsk. i Thronhjøm), Kand. i Theol. J. W. Eriksen (ansat ved en Pigeskole i Kristiansand), Kand. mag. G. Landmark (Professor i Amerika). Vi udtale vor Tak til disse Mænd, der i længere eller kortere Tid med Nidkjærhed og Held have arbeidet med os, og ønske dem rig Velsignelse af deres Virken i deres nye Stillinger.

Om Lærerpersonalet.

Skolens Lærere ere for Tiden:

1. *J. Fr. Buchholm*, Kand. i Theol., Bestyrer siden April 1865, Inspektør for Fællesafdelingen og 1ste og 2den Realkl., Lærer i Norsk i 3die Realkl., 1ste og 3die Latinkl. *b*,

Religion i 4de Realkl. og 5te Latinkl., Tydsk i 3die Realkl. og 5te Latinkl. — 20 Timer ugentl. Lærer siden August 1854.

2. *H. Schröder*, Kand. mag., Bestyrer siden April 1865. Inspektør for Latinafdelingen og 3die og 4de Realkl. Lærer i Latin i 5te Latinkl. (3 Timer), Historie i 5te Latinkl., samt Fransk i 4de Realkl. — 9 Timer ugentl. — Lærer siden August 1859.

3. *Joh. D. Behrens*, Kand. filos., Lærer i Sang over hele Skolen. — 8 Timer ugentl. Lærer siden August 1846.

4. *H. Siewers*, Kand. filos., Lærer i Græsk i 2den Latinkl. *b*, Geografi i Latinafdelingen og 3die og 4de Realkl., Tydsk i 1ste, 2den, 3die og 4de Latinkl. — 33 Timer ugentl. — Lærer siden Septbr. 1848.

5. *P. Ebbell*, Kand. i Theol., Lærer i Historie i Realafdelingen, samt 5te og 6te Fælleskl., Geografi i 6te og 5te Fælleskl., samt 1ste og 2den Realkl. — 32 Timer ugentl., — Lærer siden August 1854. — Han er derhos Skolens Kasserer.

6. *H. Siebke*, Kand. med. og Konservator. — Lærer i Naturhistorie i Realafdelingen. — 8 Timer ugentl. — Lærer siden August 1856.

7. *J. L. Voss*, Premierlieutenant, Klasseforstander i 2den Realkl. og Lærer i Matematik i 1ste, 2den og 3die Realkl. samt i 1ste Latinkl. *a* og *b* og 2den Latinkl. *b*. — 32 Timer ugentl. Lærer siden Juni 1857.

8. *H. Ross*, Kand. i Theol., Lærer i Engelsk i 4de og 5te Latinkl. — 4 Timer ugentl. — Lærer siden August 1857.

9. *O. A. Johannesen*, Stud. theol., Klasselærer i 1ste Fælleskl. — 24 Timer ugentl. — Lærer siden August 1857.

10. *A. Sandberg*, Kand. mag., Lærer i Fransk i 6te Fælleskl., 1 Realkl., 1 Latinkl., 2den Latinkl. *a*, Skrivning i 5te og 6te Fælleskl. samt i Realafdelingen. — 22 Timer ugentl. — Lærer siden Septbr. 1857.

11. *P. Nielsen*, Realstuderende, Klasseforstander i 4de Realkl. og Lærer i Matematik i 2den Latinkl. *a*, 3die, 4de og 5te Latinkl. samt 4de Realkl., Naturlære i 3die og 4de Realkl. — 32 Timer ugentl. — Lærer siden Marts 1858.

12. *D. Arnesen*, Tegnelærer over hele Skolen. — 10 Timer ugentl. — Lærer siden Septbr. 1858.

13. *V. Garben*, Lærer i Fransk i 2den Latinkl. *b*, 3die, 4de og 5te Latinkl. samt 2den og 3die Realkl. — 18 Timer ugentl. — Lærer siden August 1859.

14. *C. J. Nielsen*, Stud. theol., Klasselærer i 2den Fælleskl. — 24 Timer ugentl. — Lærer siden August 1860.

15. *O. Thorkelsen*, Seminarist, Lærer i Regning i Fællesafdelingen. — 25 Timer ugentl. — Lærer siden August 1861.

16. *J. Beer*, Kand. i Theol., Klasseforstander i 1ste Realkl. og 6te Fælleskl. *b*, Lærer i Naturhistorie i Fællesafdelingen, Tydsk og Norsk i 6te Fælleskl. *b* og 1ste Realkl. — 26 Timer ugentl. — Lærer siden April 1862.

17. *J. F. Bruenech*, Stud. filol., Klasseforstander i 5te Latinkl. *b* og 1ste Latinkl. *a*, Lærer i Latin i 1ste Latinkl. *a* og 5te Latinkl. *b*, Græsk i 3die Latinkl. *b*, 4de og 5te Latinkl. *b*, Historie i 4de Latinkl. — 36 Timer ugentl. — Lærer siden Mai 1862.

18. *J. C. Landgraff*, Kand. mag., Klasseforstander og Lærer i Latin i 3die Latinkl. *a* og 5te Latinkl. *a*, Græsk i 5te Latinkl. *a*, Tydsk i 4de Realklasse. — 34 Timer ugentl. — Lærer siden August 1862.

19. *J. M. Lund*, resid. Kapell., Lærer i Religion i 3die Fælleskl., 4de, 5te og 6te Fælleskl. *a* — 9 Timer ugentl. — Lærer siden Januar 1863 og tidligere fra 1844—51.

20. *P. J. Olsen*, Seminarist, Lærer i Historie, Geografi og Skrivning i 3die og 4de Fælleskl. — 23 Timer ugentl. — Lærer siden August 1863.

21. *H. Horn*, Kand. jur., Lærer i Historie i 1ste, 2den og 3die Latinkl. — 14 Timer ugentl. — Lærer siden Oktober 1864.

22. *Blix*, Kand. i Theol., Lærer i Religion i 4de, 5te og 6te Fælleskl. *b*, i 1ste, 2den 3die og 4de Latinkl., 1ste, 2den og 3die Realkl., samt i Hebraisk i 4de Latinkl. — 16 Timer ugentl. — Lærer siden August 1866.

23. *J. Jørgensen*, Kand. i Theol., Klasseforstander i 5te Fælleskl. *b* og 6te Fælleskl. *a*, Lærer i Norsk og Tydsk i 5te Fælleskl. *b* og 6te Fælleskl. *a*, Norsk i 1ste, 2den og 3die Latinkl. *a*. — 26 Timer ugentl. — Lærer siden August 1866.

24. *S. Jørgensen*, Lærer i Engelsk i Realafdelingen. — 11 Timer ugentl. — Lærer siden August 1866.
25. *Kyhn*, Stud. theol., Klasseforstander i 3die Fælleskl. og 4de og 5te Fælleskl. *a*, Lærer i Norsk i 3die Fælleskl., i Norsk og Tydsk i 4de og 5te Fælleskl. *a*. — 30 Timer ugentl. — Lærer siden August 1866.
26. *Y. Nielsen*, Kand. mag., Klasseforstander i 2den Latinkl. *a* og 3die Latinkl. *a*, Lærer i Latin i 2den Latinkl. *a* og 3die Latinkl. *b*, Græsk i 2den *a* og 3 *a*. — 30 Timer ugentl. — Lærer siden August 1866.
27. *L. Heyerdahl*, Stud. filol., Klasseforstander og Lærer i Latin i 1ste Latinkl. *b* og 2den Latinkl. *b*. — 21 Timer ugentl. — Lærer siden August 1867.
28. *Hartvig Lassen*, Kand. filos., Lærer i Norsk i 5te og 4de Latinkl. — 6 Timer ugentl. — Lærer siden August 1867.
29. *G. Sverdrup*, stud. theol., Klasseforstander og Lærer i Norsk og Tydsk i 4de Fælleskl. *b* siden August 1867.
30. *Klavenæss*, Kand. theol., Lærer i Norsk og Tydsk i 2den Realkl. og Norsk i 2den Latinkl. *b*. — 8 Timer ugentl. — Lærer siden Oktober 1867.
31. *Conradi*, Premierlieutenant, Lærer i Gymnastik og Vaabenøvelser over hele Skolen. — 12 Timer ugentl. — Lærer siden Januar 1868.

Klasseinddelingen og Discipelantallet i de to sidste Skoleaar

vil sees af vedfœiede tabellariske Fremstilling.

Enhver, der kjender det tidligere Forhold, vil se, at Antallet af Elever i Realafdelingen i de sidste Par Aar er betydelig aftaget, medens det er tiltaget i Latinafdelingen i omtrent samme Forhold. Før var det sædvanlig Tilfældet, at der maatte oprettes Parallelafdelinger af Realklasserne, medens dette nu er Tilfældet med Latinklasserne paa samme Tid som Realklasserne tildels ere meget tyndt besatte.

		1. Pæll. Kl.	2. Pæll. Kl.	3. Pæll. Kl. a.	3. Pæll. Kl. b.	4. Pæll. Kl. a.	4. Pæll. Kl. b.	5. Pæll. Kl. a.	5. Pæll. Kl. b.	6. Pæll. Kl. a.	6. Pæll. Kl. b.	1. Real Kl.	2. Real Kl.	3. Real Kl.	4. Real Kl. a.	4. Real Kl. b.	1. Latin Kl. a.	1. Latin Kl. b.	2. Latin Kl. a.	2. Latin Kl. b.	3. Latin Kl. a.	3. Latin Kl. b.	4. Latin Kl. a.	4. Latin Kl. b.	5. Latin Kl. a.	5. Latin Kl. b.	S u m.
18 $\frac{6}{6}$ $\frac{6}{7}$	Ved Skoleaarets Begyndelse . . .	27	33	20	16	23	22	25	25	28	27	18	19	16	19*)	18	18	21	19	21	19	19	19	19	20	473	
	Ved Skoleaarets Ende . . .	36	32	20	15	25	23	25	25	27	24	16	12	11	13	15	19	16	18	16	20	17	17	19	19	461	
18 $\frac{6}{6}$ $\frac{7}{8}$	Ved Skoleaarets Begyndelse . . .	27	37	37	21	19	26	26	25	23	14	12	12	12	22	21	14	17	22	16	19	16	16	16	454		
	Ved Skoleaarets Ende . . .	32	32	38	21	17	25	26	25	23	15	10	9	14	23	20	13	17	20	16	18	15	15	15	444		

*) Ved Begyndelsen af September 1866 deltes 4de Realklasse i 2 Parallelklasser, hver med 16 Elever.

Hvor Grunden hertil er at søge, ville vi ikke udtale nogen bestemt Formening om. Vi ere dog tilbøielige til at tro, at den nærmeste Grund er at finde i, at Søgningen til Krigsskolen er formindsket og rimeligvis vil formindskes endnu mere i de nærmeste Aar. Og det var især Krigsskoleaspiranter, der tidligere fyldte vore Realklasser. For den overveiende Flerhed af Realklassernes Elever stod det som Maal at komme ind paa Krigsskolen, og først naar dette maatte mislykkes, da at gaa over i en anden Livsstilling.

De ledige Kadetpladsers ringe Antal i Sammenligning med Aspiranternes har ofte foraarsaget bitre Sknffelser baade hos Forældre og Disciple, idet det nemlig mangfoldige Gange har hændt, at Aspiranter, der 2 à 3 Gange have bestaaet Prøven meget godt, dog ikke have opnaaet at blive Kadetter. Dette har naturligvis efterhaanden gjort Forældre ængstelige for at lade sine Børn gaa den militære Vei, og selv om de have denne Bestemmelse med dem, er det ikke saa sjelden, at de lade dem gaa i Latinafdelingen i den Hensigt, at de skulle blive Kadetter, efter at have taget Examen artium. — Men er ikke længere Optagelse paa Krigsskolen det principale Maal for Realafdelingens Elever, da er Fristelsen til at gaa ud af Skolen før Kursussets Afslutning stor; vor Erfaring viser os, at de Elever, som ere bestemte for andre praktiske Livsstillinger, som oftest forlade Skolen efter Konfirmationen, ofte endog uden at afslutte Kursuset i den Klasse, hvori de befinde sig. Dette har navnlig været os paafaldende i de to sidste Aar og vil kunne sees ved i 2den og 3die Realklasse, hvor Antallet af Konfirmanter er størst, at iagttage Elevernes Antal ved Skoleaarets Begyndelse og dets Slutning.

		3die Realkl.	2den Realkl.
Begyndelsen af Skoleaaret	18 $\frac{6}{8}$ $\frac{6}{8}$	16	19
Slutningen	- — —	11	12
Begyndelsen af Skoleaaret	18 $\frac{6}{8}$ $\frac{7}{8}$	12	13
Slutningen	- — —	9	10

Om Skolepenge og Fripladse.

Skolepengene for Eleverne ere i Latin- og Realklasserne 4 Spd. maanedlig, i 6te, 5te og 4de Fælleskl. 3 Spd., 3die og 2den Fællesklasse 2 Spd. og i 1ste Fællesklasse 1 Spd. Den Forhøielse i Skolepengene, som er indtraadt i 4de og 2den Fællesklasse, idet nemlig Kontingenten i disse Klasser er forhøiet fra respektive 2 og 1 Spd. til 3 og 2 Spd., gjælder fra indeværende Skoleaars Begyndelse, men kun for ny tilkomne Elever, altsaa ikke for dem, der allerede før den Tid var Skolens Elever. Naar 2 Brødre besøge Skolen, afgaar en Trediedel af den nederstes Kontingent; naar der er 3 Brødre, betale de to øverste fuld Kontingent, og den nederste gaar frit. Af 4 Brødre gaar den næstnederste frit, og af den nederstes Kontingent afgaar desuden en Trediedel. Naar Skolepenge restere for 2 Maaneder, forbeholder Bestyrelsen sig at kunne nægte Discipelen Adgang til Undervisningen. — Naar en Discipel skal forlade Skolen, maa Udmeldelse ske 2 Maaneder iforveien. Ingen kan udmeldes uden til Udgangen af en Maaned. Sker Udmeldelse paa kortere Tid, maa Skolepengene erlægges, indtil den bestemte Udmeldelsestid er forløben. For de Disciple, der dimitteres til Univesitetet, Krigsskolen eller Søkadet-Institutet, erlægges Skolepengene til Skoleaarets Udgang, d. e. til Udgangen af Juli. — Fripladsene for det kommende Skoleaar uddeles efter hvert Aars Examen i samlet Lærermøde. De tilstaaes kun for et Aar, men kunne søges paany. For at kunne erholde Friplads er Trang og rosværdig Opførsel de første Betingelser; derhos kræves, at Discipelen ved Evner og Flid viser sig værdig til en saadan Opmuntring og Understøttelse fra Skolens Side. Friplads tilstaaes i Regelen Ingen, førend han har været et Aar i Skolen.

I Skoleaaret 18 $\frac{6}{7}$ uddeltes dels hele dels halve Fripladse til et Beløb af 1480 Spd., i 18 $\frac{7}{8}$ 1280 Spd. til 37 Disciple.

Timefordelingen

vil sees af følgende Tabel:

	1. Paell. Kl.	2. Paell. Kl.	3. Paell. Kl.	4. Paell. Kl. b.	4. Paell. Kl. a.	5. Paell. Kl. b.	5. Paell. Kl. a.	6. Paell. Kl. b.	6. Paell. Kl. a.	1. Real Kl.	2. Real Kl.	3. Real Kl.	4. Real Kl.	1. Latin Kl. b.	1. Latin Kl. a.	2. Latin Kl. b.	2. Latin Kl. a.	3. Latin Kl. b.	3. Latin Kl. a.	4. Latin Kl.	5. Latin Kl. b.	5. Latin Kl. a.	S n m.		
Norsk	12	9	9	9 ¹	9 ¹	6	6	4	4	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	97		
Regning	6	6	5	4	4	3	3	3	3														37		
Skrivning	6	4	4	2	2	2	2	1	1	1		1											26		
Tegning							2		2	2		2											10		
Religion		3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	44		
Geografi		2 ²	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	34		
Historie			3	3	3	2	2	3	3	2	3	2	3	3	3	2	2	2	2	2	3	2	50		
Naturhistorie				2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2			20		
Tyds				2 ²	2 ²	6	6	4	4	3	3	3	4	2	2	2	2	2	2	2	1	1	52		
Fransk								3	3	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	34		
Engelsk										3	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2 ³		2	15		
Mathematik										6	6	6	6	5	5	4	4	3	3	3	3	1	58		
Konstruktionstegning													2										2		
Naturlære												2	2										4		
Latin														12	12	9	9	10	10	9	8	1	88		
Græsk																6	6	5	5	5	5	5	37		
Hebraisk																				2 ³			(2)		
Sum:	24	24	26	27	27	27	27	26	26	28	30	30	33	29	29	30	30	30	30	30	30	31	9		
Sang				3				2		2	1		1	2				1		1					9
Gymnastik				3				3		3		3				3					12				
Totalsum:	24	24	26	30	30	30	30	31	31	33	34	34	36	34	33	34	34	34	34	34	33	34	34	697	

1 Time fragaar i sidste Halvaar. 2 Indtraeder først 2det Halvaar. 3 De Elever, der læse Engelsk, læse ikke Hebraisk. 4 Real-klassernes Elever ere i Sang- og Gymnastiktimerne forenede med Latinklasserne; i 2det Halvaar har 5te Latinklasse ikke Gymnastik.

Afgang.

I. Fra Latinafdelingen

dimitterede Skolen i 1866 til Universitetet 19 Elever. Klassen tællede ved Skoleaarets Begyndelse 30 Elever, der i de fleste Fag var fordelte i 2 Afdelinger; 2 Elever gik i Aarets Løb over i praktisk Livsstilling; de 9, der ikke blev dimitterede fra Skolen, gik op til Ex. artium efter privat Dimission.

I 1867 dimitteredes 14 Elever. Klassen tællede ved Skoleaarets Begyndelse 20 Elever, 5 underkastede sig Examen artium efter privat Dimission, og 1 gik i Aarets Løb over i praktisk Livsstilling. Med Hensyn til Udfaldet af Ex. artium for de Elever, der dimitteredes fra Skolen, henviser vi til den paa følgende Side vedføjede Karakterliste.

II. Fra Realafdelingen

dimitterede Skolen i 1866 24 Disciple til Optagelsesexamen paa Krigsskolen. Øverste Realklasse tællede ved Skoleaarets Udgang 38 Elever, fordelte i 2 Paralelklasser. 3 af disse gik over i praktisk Livsstilling og 1 til Studeringerne. 7 forblev endnu et Aar paa Skolen; af de 24 til Krigsskolen dimitterede afvistes 4 ved Lægevisitationen; af de øvrige bestod 16 Prøven, hvoraf 8 blev optagne som Kadetter; 2, der efter Udfaldet af Afgangsexamen ved Skolen ikke blev dimitterede, underkastede sig Optagelsesexamen uden at blive Kadetter, 1 afvistes ved Lægevisitationen.

I 1867 dimitteredes til Krigsskolen 18 Elever. Øverste Realklasse tællede ved Skoleaarets Udgang 28 Elever, fordelte i 2 Parallelafdelinger. 4 gik over i praktisk Livsstilling. 2 forblev endnu et Aar paa Skolen. Af de 18 til Krigsskolen dimitterede afvistes 1 for Legemsfeil, af de øvrige bestod 13 Prøven og 8 blev Kadetter. 4 gik op til Prøven uden Skolens Dimission; af disse blev 2 afviste for Legemsfeil; de øvrige 2 bestod Prøven, men opnaede ikke at blive Kadetter.

De der i disse 2 Aar ere optagne paa Krigsskolen findes anførte paa foranstaaende Fortegnelse, pag. 83.

	Norsk Udarb.	Lat. Overs.	Latin.	Gresk.	Tydsk.	Fransk.	Engelsk.	Religion.	Historie.	Geograf.	Arithmetik.	Geometri.	Hovedkarakter.
1866. Asche.	2	3	3	2	2	1	1	1	2	2	3	5	Laudabilis 26. (27).
Aubert.	4	4	2	2	1	1	2	2	3	3	3	5	Haud illaud. 30. (32).
Beichmann.	4	3	2	2	3	2	-	4	2	3	2	2	Haud illaud. 29.
Berg.	3	3	2	3	3	1	1	3	3	2	2	3	Laudabilis 28. (29).
Bull.	4	4	3	4	2	2	-	2	2	1	4	4	Haud illaud. 32.
Diriks.	4	3	2	2	1	1	-	2	2	2	2	2	Laudabilis 23.
Færden.	3	3	3	3	1	1	1	2	1	2	2	3	Laudabilis 24. (25).
Hassel.	3	3	4	2	1	1	2	2	3	4	2	3	Laudabilis 28. (30).
Høyer.	4	4	2	2	2	1	2	3	5	3	2	3	Haud illaud. 31. (33).
Johannesen.	3	3	1	3	1	1	-	2	1	2	2	1	Laudabilis 20.
Kildal.	3	3	2	2	1	1	1	2	3	3	2	4	Laudabilis 26. (27).
Larsen.	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	Laudabilis 16. (17).
Monrad.	3	3	3	1	1	1	-	2	2	2	4	2	Laudabilis 24.
Nissen.	4	3	2	2	1	2	-	2	2	2	1	1	Laudabilis 22.
Olsen.	3	4	2	3	2	1	-	3	2	3	1	1	Laudabilis 25.
Roll.	3	4	2	3	2	2	2	2	1	1	1	1	Laudabilis 22. (24).
Steenstrup.	4	4	2	2	4	3	2	2	2	2	2	2	Hand illaud. 29. (31).
Unger. *)	3	3	2	3	1	1	-	-	2	1	3	3	Laudabilis 22.
Wichstrøm.	3	3	3	3	2	2	-	4	4	1	2	2	Haud illaud. 29.
1867. Dahl.	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	Laudabilis 21. (23).
Engelhart.	3	3	4	2	3	2	3	2	1	2	2	3	Laudabilis 27. (30).
Flock.	3	4	2	1	2	3	-	3	2	1	1	2	Laudabilis 24.
Galtung.	3	4	2	2	2	2	-	1	1	1	3	2	Laudabilis 23.
Harboe.	3	3	2	2	3	2	-	2	2	2	2	1	Laudabilis 24.
Holst.	4	4	3	3	3	3	-	3	3	2	2	1	Haud illaud. 31.
Hval.	4	3	2	1	2	2	1	2	2	3	2	1	Laudabilis 23. (25).
Jensen.	2	3	2	1	1	2	2	1	1	1	2	1	Laudabilis 17. (19).
Lunde.	3	4	4	3	2	2	-	2	3	3	4	3	Haud illaud. 33.
Riis.	3	3	4	1	2	2	-	1	2	2	2	3	Laudabilis 25.
Rode.	3	4	3	2	2	2	-	2	2	3	2	3	Haud illaud. 28.
Seip.	3	2	2	1	2	2	-	2	1	1	1	1	Laudabilis 19.
Unger. *)	3	3	4	4	3	3	-	-	4	4	3	4	Non contemn. 35.
Wetlesen.	2	2	2	1	1	2	1	2	1	1	4	3	Laudabilis 21. (22).

*) Fritagen for Examen i Religion, som tilhørende den katolske Kirke.

Om enkelte Forandringer i Skolens Undervisningsplan.

I et i April Maaned afholdt Møde af Fællesafdelingens Lærere blev man enig om enkelte Forandringer i Undervisningsplanen, tildels gaaende ud paa at udstrække den mundtlige Undervisning noget videre, end ialfald i de senere Aar ergjort. Man besluttede, at det bibelhistoriske Stof i 3die Kl. meddeles mundtlig ligesom i 2den Kl., idet Læreren fortæller og fordrer

gjengivet et Udvalg af det nye Testamente og her holder sig væsentlig til det, der indeholdes i Vogt mindre Bibelhistorie. Lektielæsningen i denne indtræder da i 4de Kl., hvor man læser det gamle Testamente; i 5te Kl. læses det nye Testamente efter samme Bog, og i 6te Kl. tager man fat paa Vogts større Bibelhistorie, hvoraf de 5 Mosebøger antages at blive læste. Katekismen læres i hver Klasse, i 3die de 3 første Parter, i 4de alle 5, hvorpaa de repeteres i 5te og 6te Kl., og dertil læres en Del af Hustavlen og Bønnerne. Vi anse det for vigtigt, at Børnene ved stadig Repetition befæstes i Børnelærdommen og have ingen Frygt for, at den skal blive „fortyget,“ idet Læreren jo altid paa samme Tid, som han vaa-ger over, at den bliver godt lært, ogsaa vil tilføie en altid fyldigere Forklaring og ved Samtale gaa ind paa en stedse grundigere Udvikling af Indholdet, afpasset efter Elevens Standpunkt. Søndagsevangeliene ville i 4de og 5te Kl. blive gennemgaaede som hidtil. Af Ovenstaaende vil sees, at vi agte at lade Udenadslæsning af Biblen i større Udvalg ophøre i 5te og 6te Kl., da vi have indført bibelhistoriske Lærebøger, som vi anse for hensigtsmæssige paa dette Skoletrin. De Lærere, der have undervist i Religion i 5te og 6te Fkl. efter den i de sidste Aar fulgte Plan, have oftere ytret Betænkeligheder, om man har vundet, hvad man tilsigtede, og navnlig været i Tvivl om, hvorledes de skulde fordre Bibelen lært. De tro, — og vi ere enige med dem deri, — at man bedre vil føre Børnene til den rette Læsning og Forstaaelse af Bibelordet og gjøre dem dette kjært derved, at Børnene læse længere Afsnit indenad ved Siden af Bibelhistorien og man af det Læste lader dem lære et og andet Skriftsprog udenad. Vor Tanke er da, at Læreren fra 4de Fkl. af stadig skal læse større Udvalg af Bibelen med Børnene paa Skolen. Ved at man i 6te Fkl. begynder paa den større Bibelhistorie, vil man ogsaa vinde mere Tid til Læsningen af, hvad der fordres til Skolens Afgangsexamina*).

---

*) I Overgangstiden, før ovennævnte Plan kan blive gennemført, have i

Med Hensyn til den geografiske Undervisning have vi ogsaa troet at burde gjøre enkelte Forandringer, gaaende ud paa at gjøre Overgangen fra Tilegnelsen gjennem den mundtlige Fremstilling til Tilegnelsen gjennem Bog lettere. Vi ere blevne enige med Læreren om, at han, efterat de skandinaviske Rigers Geografi i 3die Fællesklasse er meddelt udførligere uden andet Hjælpe middel end Vægkart, skal fortsætte paa samme Maade i 4de Fællesklasse med Europas øvrige Laude; derpaa skulle Børnene i denne Klasse i Gelmuydens Udtog lære Europas almindelige Geografi og de skandinaviske Riger; i 5te Kl. læres da efter samme Udtog fra England til Asien (exkl.).

Undervisningen i Naturhistorie vil herefter i 4de Kl. kuns meddeles mundtlig ved Hjælp af Plancheværker og Specimina; i 5te Kl. vil „Siebkes Omrids“ blive benyttet, og altsaa Lektielæsningen i dette Fag indtræde.

Efter Conference med Lærerne i Mathematik have vi vedtaget en noget forandret Plan for Undervisningen i dette Fag i Latin- og Realafdelingen, sigtende til en ligeligere Fordeling af Undervisningsstoffet. Som Maal for Undervisningen er vedtaget

I 1ste Realkl.	}	Arithmetik. 1ste Bog og af 2den Bog Læren om
		Brøk i Almindelighed.
	}	Geometri. 1ste og 2den Bog.
- 2den Do.		Arithmetik. Til Ligninger.
	}	Geometri. 3die, 4de, 5te og 6te Bog.
- 3die Do.		Arithmetik
	}	Geometri
		Stereometri. Til Cylinderen.
	}	Stereometri. Til Enden.
- 4de Do.		Trigonometri.
	}	Repetition af alt det Lærte.

---

tænkt os, at Eleverne i 5te Kl. skulle repetere det gamle Testamente efter den før brugte Lærebog, og at 6te Kl. iaar skulle begynde paa 2den Mosebog i Vogts større Bibelhistorie.

1ste Latinklasse	{	Arithmetik. 1ste Bog.	
	{	Geometri. 1ste Bog.	
2den Do.	{	Arithmetik. 2den Bog.	
	{	Geometri. 2den, 3die og af 4de Bog til § 63 (Polygoner, ind- og omskrevne Cirkler).	
3die Do.	{	Arithmetik. Til Ligninger.	
	{	Geometri. Resten af 4de, samt 5te og 6te Bog.	
4de Do.	{	Arithmetik.	} Resten.
	{	Geometri.	
5te Do.		Repetition.	

Om Gymnastikundervisningen.

Gymnastikens store Betydning for Skoleungdommen har, navnlig i de senere Aar, ofte nok været fremholdt baade i Skrift og Tale af Mænd, der herom kunne have en berettiget Mening, og blandt Almenheden har den Overbevisning mere og mere udbredt sig, at Skolerne tidligere ikke have gjort nok for denne vigtige Sag. Da vi dele denne Overbevisning, have vi søgt at finde Udvei til at meddele Gymnastikundervisningen et stærkere Timetal ligesom ogsaa til at udstrække den til et lavere Trin af Skolen. Uagtet Sagen havde sine store Vanskeligheder, nærmest paa Grund af Undervisningstidernes store Antal (og heri kan ingen Indskrænkning for Tiden gjøres), saa er det dog lykkedes os at faa istandbragt en, som vi tro, i det Hele taget tilfredsstillende Ordning, om der end er enkelte mindre Ulemper forbunden dermed. Men Noget maatte ofres for at opnaa det større Gode. For det første gymnastisere nu ogsaa 4de Fællesklasse og 5te Latinklasse (den sidste dog kun i 1ste Halvaar), og for det andet er der

daglig Gymnastikundervisning for samtlige deltagende Klasser. De ere inddelte i 4 Partier, hvoraf hvert har en halv Time daglig. De 2 øverste i Timen 10—11: den ledige Halvtime er enten givet til Sangundervisning eller til Spadseren, hvilket sidste maa ansees for en væsentlig Fordel, da Undervisningen for disse 2 Partier allerede begynder Kl. 8. Undervisningen slutter regelmæssig Kl. 2, men et Par Klasser have dog enkelte Timer fra 2—3, noget der ikke kan undgaaes, forsaavidt Læsetimernes Antal overstiger 30.

De to nederste Partier gymnastisere i Timen 8—9. Paa Grund af disse Partiers Talrighed er der engageret en Underofficier som Assistent. Efter Lægers og Sagkyndiges Formening maa $\frac{1}{2}$ Times Legemsøvelser, naar de drives paa en rationel Maade, ansees tilstrækkelig og at foretrække for 1 Time hver anden Dag; ligeledes formenes Morgentimer hensigtsmæssige, naar Øvelserne ikke ere for anstrængende. Den Methode, som befølges, er den, som bruges ved den saakaldte svenske Gymnastik. Denne Forandring indtraadte ved Begyndelsen af indeværende Skoleaar, og efter henved et Aars Erfaring maa vi erklære, at vi mere og mere føle os overbeviste om dens Hensigtsmæssighed. Vi have for Øie, foruden de sædvanlige 8 Dages Vaabenøvelser om Høsten, ogsaa i Aarets Løb at anvende et Par Timer om Ugen til Vaabenøvelser, men herom er dog endnu ingen Bestemmelse fattet.

Forøvrigt indtræder som før i Gymnastikundervisningens Sted i de 3 Sommermaaneder Badning og Svømning under Ledelse af Gymnastiklæreren og en Assistent.

Da vi erkjende det Ønskelige i, at Eleverne erholde saa megen Bevægelse i fri Luft som muligt og i at Arbeidet i det Hele lettes dem saa meget som Skolens Maal for Undervisningen tillader det, have vi besluttet for de 3 laveste Fællesklassers Vedkommende, som ikke deltage i Gymnastikundervisningen, at forlænge Friminutterne ikke ubetydeligt, for at de i denne Tid under Lærerens Opsigt og Ledelse frit kunne springe om og lege.

Vi gribe her Leiligheden til at bringe til Forældres og

Foresattes Kundskab, at vi efter moden Overveielse have fattet den Beslutning, ikke at tillade vor Skoles Disciple at indtræde i Skarpskytterforeningen. At vi fuldkommen anerkjende den store Nytte ved, at Ungdommen tidlig vænner sig til Vaabenbrug og militær Orden og Disciplin, mene vi at have bevist derved, at Vaabenøvelser under militær Kommando drives i 8 Dage aarlig. Naar vi desuagtet ikke tillade Eleverne Optagelse i Skarpskytterforeningen, er det hovedsagelig fordi vi anse det for en meget betænkelig Sag at lade Skoledisciple indtræde i en Forening af voxne Mænd. Vi befrygte nemlig, at de derved lettelig før Tiden skulle komme til at betragte sig som voxne og derigjennem tabe Interessen for sin Skolegjerning, og vi anse det for utvivlsomt, at Eleven i mangfoldige Tilfælde ikke vilde kunne finde Tid til at røgte sit Skolearbejde, naar han tillige skulde deltage i Foreningens Øvelser.

Hr. Skolebestyrer J. Aars har havt den Godhed at meddele nogle interessante Oplysninger om forskjellige Forsøg, der ere gjorte af tyske Filologer og Skolemænd paa at indføre Øvelser i „græsk-makedonisk Taktik“ ved Siden af de sædvanlige Turn- og Exerccerøvelser. Hvorledes man har tænkt sig — og ved enkelte Skoler praktiseret dette — vil bedst sees af følgende 4 Theses, som ved den 4de Forsamling af „tyske Turnlærere“ i Stuttgart 1867 bleve fremsatte af Prof. Dr. Köckly og af Forsamlingen enstemmig antagne.

1. „Med Læsningen af Xenofons Anabasis og Cæsars Bellum Gallicum indtræder den Fordring, at man i næste Forbindelse med de sædvanlige Turnøvelser ogsaa indøver Elementerne af den græsk-makedoniske Taktik.

Vedkommende Klasselærer har Forpligtelsen til at sørge derfor.

2. Som den væsentlige Opgave for denne Udvidelse af den gymnastiske Undervisning, maa man fastholde det at anskueliggjøre vedkommende Steder hos de klassiske Forfattere; en saadan Anskueliggjørelse er baade ubetinget nødvendig til en virkelig Forstaaelse af disse Steder og

er tillige et kraftigt Hjælpemiddel dels til at belive Sansen for klassiske Studier i Almindelighed og for Oldtidens Krigshistorie i Særdeleshed, dels ogsaa til at støtte og hæve Turn- (og Exercer-) Undervisningen som et ordentligt Skolefag.

3. Til Udrustningen bruges kun Skjold og Spyd. Istedetfor det sidste kan man benytte passende Turnredskaber, som Spring, Stang, Stav o. l.
4. Læremidlet for disse Øvelser bør i den første (theoretiske) Del sammenstille de taktiske Elementer og Kommandoord paa Græsk og Tydsk i passende Orden, og i den anden (praktiske) Del meddele nogle Exempler, nemlig vedkommende Klassikersteder med de dertil hørende Dispositioner, ligeledes baade paa Græsk og Tydsk, samt levere de til begge nødvendige Tegninger“.

Uagtet vi ingenlunde tro, at der for Tiden kan være Tale om at optage disse Øvelser i vore Skoler, erkjende vi dog, at de have sin Betydning baade til Forstaaelsen af vedkommende Steder hos Klassikerne og til at hæve Sansen for de klassiske Studier i Almindelighed, og at de, drevne paa den rette Maade, ogsaa maatte kunne interessere Eleverne. Vi ere derfor enige med Hr. Aars, at Sagen fortjener at blive bekendt og taget under Overveielse ogsaa hos os.

Opgave over, hvad der i Skoleaaret er læst i de forskellige Klasser.

1ste Fællesklasse.

Klasselærer: Johannessen.

Ved Optagelsen i denne Klasse fordres ingen Forkundskaber, og Bornene have i Regelen heller ikke nydt nogen boglig Undervisning før. Det Maal, der søges naaet, er:

Norsk. Ren og sammenhængende Læsning af latinsk og norsk Tryk. Indøvelsen heri sker efter Lydmethoden. Af Læsebogen (Norsk Læsebog for Begyndere, af en Lærerinde ved Nissens Pigeskole) er gennemgaaet 2den Afdeling (latinsk Tryk) og senere 1ste, 3die og 4de Afdeling. Eleverne ere stadig øvede i at gjengive, hvad de have læst, eller hvad der er dem fortalt. I sidste Halvaar ere Vers og Smaadigte lærte udenad, og Eleverne øvede i at afskrive efter Læsebogen. Den senere indtrædende sammenhængende Religionsundervisning forberedes derved, at Læreren anvender en Del af Læsetimerne til at fortælle Eleverne bibelhistoriske Fortællinger, der atter gjengives af dem.

Skrivning. Skrift af de smaa og store latinske Bogstaver og Sammenskrift efter Opskrift paa Vægtavlen eller i Skrivebogen, først paa dobbeltlinieret Tavle, senere i dobbeltlinieret Skrivebog.

Regning. At tælle, sammensætte, læse og skrive Talene indtil 1000 samt addere en- to- og trezifrede Tal, lidt Subtraktion.

2den Fællesklasse.

Klasselærer: K. J. Nielsen.

Norsk. Ren og nogenlunde flydende Læsning. Den i 1ste Kl. benyttede Læsebog læst tilende med Forbigaaelse af enkelte Stykker. Tilegnelsen af det Læste er sikret ved stadig Gjengivelse og Samtaler. Nogle Digte af Læsebogen lærte udenad. Afskrift: 2 til 3 Linier af Læsebogen daglig hjemme i dobbelt linieret Skrivebog.

Religion. De vigtigste Fortællinger af det gamle Testamente og af det nye, hvad der knytter sig til de kristelige Høitider, fortalt af Læreren og gjengivet af Eleverne. De 10 Bud, Troens Artikler [og Fadervor lærte efter Læreren Fremsigelse og Opskrift paa Vægtavlen. Nogle Psalmer lærte.

Geografi. De geografiske Grundbegreber udviklede ved Exempler, tagne fra Børnenes egen Erfaringskreds. Det Vig-

tigste af Norges Geografi og det Allermærkeligste ved de europæiske Lande meddelt ved Hjælp af Vægkart.

Skrivning. Sammenskrift med latinske Bogstaver i dobbelt linieret Skrivebog efter Opskrift paa Vægtavlen.

Regning. Øvelse i at læse og skrive Tal. Addition og Subtraktion med større og mindre Tal samt Multiplikation med enzifret Multiplikator indøvet ved Hoved- og Tavle-regning.

3die Fællesklasse.

Klasseforstander: Kyhn.

Norsk (*Kyhn*). Læseøvelser i de 3 første Afdelinger af Jensens Læsebog, hvorunder lagt mere Vægt end før paa en rigtig Betoning. Stadig Øvelse i at gjengive det Læste. Digte af Læsebogen lærte og fremsagte. Afskrivning efter trykt Bog hele Aaret og i sidste Halvaar en Gang ugentlig Diktat. Gjennem mundtlig Fremstilling er Sætningen og dens vigtigste Dele anskueliggjort og indøvede ved Exempler og Analyse i Læsebogen.

Religion (*Lund*). Det gamle Testamente efter Vogts mindre Bibelhistorie; hver Lektie er iforveien fortalt af Læreren. De 10 Bud og Troens Artikler med Luthers Forklaring. Festpsalmer lærte og sungne.

Geografi (*Olsen*). En Oversigt over Europa samt de skandinaviske Riger efter mundtlig Fremstilling med Vægkart som Hjælpemiddel.

Historie (*Olsen*). Fædrelandets Historie til Sigurd Jorsalfarer efter mundtlig Fremstilling. Derpaa Noget af Gudelæren og Sagnhistorien. Som Støtte for Hukommelsen benyttet S. Petersens „Momenter“.

Regning (*Thorhølsen*). De fire Regningsarter i ubenævnte Tal indøvede ved Hoved- og Tavleregning.

Skrivning (*Olsen*). Øvelser i Skjønkrift (latinsk) i dobbelt linieret Skrivebog efter Opskrift paa Vægtavlen.

4de Fællesklasse.

Klasseforstander i *a*: Kyhn, i *b*: Sverdrup.

Norsk (i *a*: *Kyhn*, i *b*: *Sverdrup*). Fortsatte Læseøvelser (Jensens Læsebog), Udenadlæren og Fremsigen af Digte. Læren om Sætningen og dens Dele samt et Omrids af Formlæren indøvet under skriftlige og mundtlige Øvelser. 2 Timer ugentlig Diktat, undertiden skriftlig Gjenfortælling.

Tydsk (i *a*: *Kybn*, i *b*: *Sverdrup*). De 16 første Stykker af Aalbolms Læsebog med enkelte Forbigaaelser; under Læsningen indøvet Substantivet med Artiklerne, det svage Verbums Bøining i de enkelte Tider samt det personlige Pronomen.

Religion (i *a*: *Lund*, i *b*: *Blix*). Det nye Testamente efter Wexels's Bibelhistorie *). Katekismens 5 Parter med Luthers Forklaring. Nogle Festpsalmer lærte og tildels sungne. I sidste Religionstime i Ugen følgende Søndags Evangelium gennemgaaet.

Geografi (*Olsen*). Gelmuydens Udtog fra Europa til Asien (exkl.); Alt vedkommende Befolkning, Næringsveie &c. ikke læst, men mundtlig fremstillet af Læreren.

Historie (*Olsen*). Fædrelandets Historie fra Sigurd Jorsalfarer til Nutiden og Nordens Gudelære og Heltesagn fortalte med Benyttelse af S. Petersens Momenter. I sidste Halvaar Nissens Verdenshistorie til „Roms Anlæg“; enhver Lektie forud fortalt af Læreren.

Naturhistorie (*Beer*). „Pattedyrene“ først mundtlig fremstillet, dernæst læst efter Siebkes „Omrids“; Specimina og Tegninger stadig fremviste.

Regning (*Thorkelsen*). De fire Regningsarter i benævnte Tal indøvede ved Hoved- og Tavleregning med Benyttelse af Hals's Regnebog.

Skrivning (*Olsen*). Øvelse i latinsk Skrift i dobbelt linieret Skrivebog efter Opskrift paa Vægtavlen.

---

*) Herefter vil Vogts mindre Bibelhistorie blive benyttet i denne Klasse.

Tegning (*Arnesen*). Rette Linier og deraf sammensatte Figurer efter Hetsch.

Gymnastik (*Conrudi*).

5te Fællesklasse.

Klasseforstander: i *a*: Kyhn, i *b*: Jørgensen.

Norsk (i *a*: *Kyhn*, i *b*: *Jørgensen*). Læseøvelser og mundtlig Gjengivelse; Jensens Læsebog benyttet, og i samme ogsaa flere Digte lærte udenad. Læren om den enkelte Sætning og Formlæren meddelt efter Løkkes „Omrids“ og indøvet ved stadig Analyse. En Gang ugentlig Diktat og en anden Time anvendt til andre skriftlige Arbejder, dels til Indøvelse af Grammatiken, dels til Gjenfortælling.

Tydsck (i *a*: *Kyhn*, i *b*: *Jørgensen*). I Aalholms Læsebog repeteret det i 4de Kl. Læste og fortsat til „Aus der Thierwelt“, Digtene forbigaaede. Det Væsentligste af Løkkes Formlære. Jürs og Rungs Materialier til St. 35 med enkelte Forbigaaelser. En Time ugentlig Diktat; af og til skriftlige Øvelser i at deklinere og konjugere.

Religion (i *a*: *Lund*, i *b*: *Blix*). I Biblen Iste Mosebog efter vedtaget Udvalg og Apostlernes Gjæringer c. 1—12. Søndagsevangeliet for hver Uge gjønnemgaaet og lært. Nogle Psalmer lærte og tildels sungne.

Geografi (*Ebbell*). Fra Europa til Asien (exkl.). (Gelmuydens Udtog). Karttegning.

Historie (*Ebbell*). Nissens Verdenshistorie fra „Romulus“ til „Hakon den Gamle“. Hver Lektie først mundtlig fortalt Eleverne.

Naturhistorie (*Beer*). Efter Lützens „Begyndelsesgrunde“ fra „Fugle til Leddyr“ *). Botanik den almindel. Indledning dels efter Strøms „Begyndelsesgrunde“, dels efter mundtlig Fremstilling under Benyttelse af Tegninger og friske Planter.

Regning (*Thorkelsen*). De fire Regningsarter i Brøk, indøvede ved Hoved- og Tavlgregniug efter Hals's Regnebog.

*) Fra næste Aar læses i denne Kl. Siebkes „Omrids“.

Skrivning (*Sandberg*). Skjønkskrift i enkelt linieret Skrivebog efter Opskrift paa Vægtavlen; mindre Skrift end i 4de Kl.; i 2det Halvaar mere Vægt paa Haandskrift end tidligere.

Tegning (*Arnesen*). Rette og krumme Linier og deraf sammensatte lette Figurer efter Hetsch og Hermes.

Gymnastik (*Conradi*).

6te Fællesklasse.

Klasseforstander i *a*: Jørgensen, i *b*: Beer.

Norsk (i *a*: *Jørgensen*, i *b*: *Beer*). Læseøvelser og Fremsigelse af udenadlært Poesi og Prosa (Jensens Læsebog). Løkkes „Omrids“ gennemgaaet og indøvet ved Analyse. En Time ugentlig Diktat og en Time hver anden Uge andre skriftlige Arbejder, Gjenfortællinger samt lettere selvstændige Arbejder af fortællende og beskrivende Slags; i sidste Halvaar lignende Hjemmestile.

Tydsks (i *a*: *Jørgensen*, i *b*: *Beer*). Aalholms Læsebog fra „Märchen“ til „Rudolph von Habsburg“, Løkkes Formlære fuldstændigere gennemgaaet. Oversættelse fra Norsk til Tydsks mundtlig efter Jürs og Rungs Materialier, hvorunder de vigtigste syntaktiske Regler for den enkelte Sætning ere meddelte og indøvede; ugentlig en Stil efter samme Bog.

Fransk (*Sandberg*). Ploetz: Syllabaire français 1ste til 80de Lektie.

Religion (i *a*: *Lund*, i *b*: *Blix*). 1ste Samuels Bog efter et vedtaget Udvag og Apostlernes Gjæringer fra c. 13 til Enden. Katekismus.

Geografi (*Ebbell*). Gelmuydens Udtog fra Asia til Enden samt den almindelige Indledning. Karttegning.

Historie (*Ebbell*). Nissens Verdenshistorie fra „Haa-kon den Gamle“ og til Enden.

Naturhistorie (*Beer*). Lützens „Begyndelsesgrunde“ fra „Leddyreno“ til Enden. Strøms Botanik fra „Tokim-bladede“ og Bogen ud.

Regning (*Thorkelsen*). Enkelt og sammensat Regula-detri og Anvendelsen deraf. (Hals's Regnebog).

Skrivning (*Sandberg*). Som i 5te Klases 2det Halv-
aar, men mindre Skrift.

Tegning (*Arnesen*). Fortsatte Øvelser efter Hetschs
og Hermes samt efter Frichs Ornamentter.

Gymnastik (*Conradi*).

Sang (*Behrens*). Sang- og Musyklærens Elementer efter
„Sanglære for Skoler af Joh. D. Behrens. Første Tone“.
Enstemmige Øvelser og Sange.

1ste Realklasse.

Klasseforstander: Beer.

Norsk (*Beer*). Løkkes „Omrids“ læst og repeteret.
Læseøvelser og Analyse i Lassens prosaiske Læsebog; dertil
læst Bjørnsens „Englad Gut“ og enkelte af H. C. Andersens
Æventyr. Hveranden Uge en lettere Stil af beskrivende og
fortællende Slags og hveranden Uge en Diktat eller Gjenfortælling.

Tydsck (*Beer*). Omtrent 70 Sider af Autenrieths
Læsebog (til „Rübezahl“). Løkkes Formlære gjennemgaaet.
Stiløvelser efter Jür og Rung, afvexlende Hjemmestile og
extemporale.

Fransk (*Sandberg*). Plötz: Syllabaire français fra
75de Lektie og Bogen ud. Aalholms Læsebog, 4de Udg.,
fra „Historiettes“ til p. 47. Ingerslevs Grammatik § 45-53.

Engelsk (*S. Jørgensen*). Hals's Læsebog og Gram-
matik. Læsestykkerne 1—19 samt en Del af Anekdoterne ere
læste og repeterede. Formlæren læst og indøvet. Stil hver-
anden Uge og derunder indøvet Syntaxen til § 11.

Religion (*Bliæ*). Forklaringen (Sverdrups Udgave)
til 3die Artikel (exkl.). Vogts større Bibelhistorie til 1ste
Samuels Bog.

Geografi (*Ebbell*). De skandinaviske Riger efter Gel-
muydens Lærebog.

Historie (*Ebbell*). Den gamle Historie efter L. Daae
og S. Petersen.

Naturhistorie (*Siebke*). Siebkes Lærebog fra Be-
gyndelsen til „Krybdyrene“.

Mathematik (*Voss*). Prof. Brochs Arithmetik til § 38 (Om Brøk) samt Ligningør af 1ste Grad. Brochs Geometri til § 43. Af skriftlige Opgaver hver Uge flere til Besvarelse paa Skolen. Praktisk Regning. Enkelt og sammensat Reguladetri.

Skrivning (*Sandberg*), Fortsatte Øvelser. Nogen Tid anvendt til Læsning af norsk Haandskrift.

Tegning (*Arnesen*). Ornamentør i Konturer efter Frich. Gymnastik (*Conradi*).

Sang (*Behrens*). Fortsættelse af Sanglæren og af Musikskolen de tre første Kryds- og B-Tonearter af Dur- og Mollslægten i „Tostemmig Sangbog af Joh. D. Behrens. 1ste Hft.“

2den Realklasse.

Klasseforstander: *Voss*.

Norsk (*Klavenæs*). I Løkkes „Modersmaalets Grammatik“ er gennemgaaet Formlæren. Grammatisk Analyse, Læseøvelser i Lassens Læsebøger samt Foredrag af gode Forfattere. Hver Uge et skriftligt Arbeide, idet Hjemmestile af beskrivende Slags have vexlet med Diktat og Gjenfortælling paa Skolen.

Tydsk (*Klavenæs*). Autenrieths Læsebog fra „Die Elfen“ omtrent 60 Sider. Løkkes „Syntax“ til Kap. 6 „Om Genitiv.“ En Stil ugentlig, afvexlende Hjemmestil og extemporal.

Fransk (*Garben*). Aalholms Læsebog, 3die Udgave, p. 55—100. Ingerslevs Grammatik fra Kap. 2 til Kap. 9 (Om Adv.). En Stil ugentlig, afvexlende Hjemmearbeide og extemporal efter Lassens og Borrings Stiløvelser.

Engelsk (*S. Jørgensen*). Hals's Læsebog p. 100-163. Hals's Grammatik, Formlære og Syntax. Stil hveranden Uge.

Religion (*Blix*). Forklaringen (Sverdrups Udgave) fra 3die Artikel Bogen ud. Kurk's *) „Bibehistorie“ fra „Kongernes Historie — Bjergprædiken“.

Geografi (*Ebbell*). I Platous „Lærebog for Mellemklasserne:“ England — Afrika (exkl.).

*) Fra næste Skoleaar vil Vogts større Bibelhistorie blive benyttet.

Historie (*Ebbell*). L. Daae og S. Petersen „Middelalderen“ og af den nyere Historie til „Andet Afsnit“.

Mathematik (*Voss*). Brochs „Arithmetik“ fra Beg. til Rodstørrelser. Brochs „Geometri“ fra Beg. til 6te Bog. (exkl.). Praktisk Regning. Enkelt og sammensat Reguladetri, Kjedereglen og Rentesregning.

Naturhistorie (*Siebke*). Siebkes Lærebog fra Begyndelsen til „Fiskene“.

Skrivning (*Sandberg*). Fortsatte Øvelser.

Tegning (*Arnesen*). Ornamenter efter Frich og Modeller.

Gymnastik (*Conradi*).

Sang (*Behrens*). Resten af Tonearterne. Den toniske Treklang og Hovedseptime-Akkorden med dens Opløsning. Modulation og Udregning. „Tostemmig Sangbog af Joh. D. Behrens“.

3die Realklasse.

Klasseforstander: Buchholm.

Norsk (*Buchholm*). Gjennemgaaet Udvalg af Syntaxen. Løkkes „Modersmaalets Grammatik“. Grammatisk Analyse. Læseøvelser i Lassens prosaiske Læsebog samt foredraget en Del af A. Hammerichs Læsestykker. Digte og prosaiske Stykker lærte udenad. En Uge Hjemmestil af beskrivende og skildrende Slags, en anden Diktat eller Gjenfortælling paa Skolen.

Tydsk (*Buchholm*). Autenrieths Læsebog 1ste Afd. fra „Der Mittag auf dem Königsee“ samt en Del af Digtene, derpaa en Del prosaiske Stykker af 2den Afd. Mundtlige Øvelser i at oversætte ex tempore fra Tydsk til Norsk og omvendt. Det Væsentligste af Løkkes „Syntax“ til Andet Afsnit, og repeteret udvalgte Stykker af Formlæren. En Stil ugentlig, afvejlende Hjemmestil og extemporal.

Fransk (*Garben*). Aalholms Læsebog, 3die Udgave, p. 139—211. Ingerslevs Grammatik, navnlig Pronominerne og Verberne. En Stil ugentlig, afvejlende Hjemmestil og extemporal efter Lassens og Borrings Stiløvelser.

Engelsk (*S. Jørgensen*). Autenrieths „Reader“ 46 à 50 Sider. Hals's Grammatik. I Stil ugentlig.

Religion (*Blix*). Forklaringen læst hel og Kurtz' Bibelhistorie fra „Bjergprædikenen“ til Bogens Ende.

Geografi (*Siewers*). Platous Lærebog for Mellemklasserne fra Afrika til Bogens Ende og derpaa den almindelige Indledning og Europa.

Historie (*Ebbell*). Daaes og Petersens nyere Historie Anden Periode samt S. Petersens „Norges Historie“ til „Andet Tidsrum“.

Mathematik (*Voss*). Brochs Arithmetik fra § 66 (Rødstørrelser) til Enden, og Geometri fra 5te Bog til Enden samt repeteret begge Bøger helt. Praktisk Regning: Rentesregning og Selskabsregning.

Naturlære (*P. Nielsen*). Efter Arndtsens Lærebog Mekaniken og Varmelæren.

Naturhistorie (*Siebke*). Siebkes Lærebog fra Leddyrene til Enden.

Skrivning (*Sandberg*). Fortsatte Øvelser.

Tegning (*Arnesen*) dels efter Hermes's Fortegninger dels efter Modeller.

Gymnastik (*Conradi*).

Sang (*Behrens*).

4de Realklasse.

Klasseforstander: P. Nielsen.

Norsk (*Buchholm*). Foredraget dels større Verker af klassiske Forfattere, dels mindre Stykker, navnlig efter M. Hammerichs Læsestykker. Læseøvelser og Foredrag af udenadlært Poesi eller Prosa. Hver anden Uge en Udarbejdelse som oftest af ræsonnerende Indhold; af og til skriftlig Gjengivelse af vanskeligere Stykker.

Tydsck (*Landgraff*). I Autenrieths „Deutsches Lesebuch“ „Götz v. Berlichingen“. Løkkes Syntax og Formlæren i Autenrieths Grammatik. Hver Uge er skrevet to Stile, den ene Hjemmestil, den anden extemporal.

Fransk (*Schröder*). Udvalgte Stykker af Ingerslevs Læsebog dels ex tempore dels efter Forberedelse hjemme. Ingerslevs Grammatik. Mundtlige Øvelser efter Lassens Materialier. Hver Uge 1 Hjemmestil og 1 extemporal Stil.

Engelsk (*S. Jørgensen*). Udvalgte Stykker af Autenrieths „Reader“ dels ex tempore dels efter Forberedelse. Repetition af Grammatiken. 1 Stil hver Uge.

Religion (*Buchholm*). Kurtz's Bibelhistorie fra Apostelhistorien til Enden, derpaa repeteret den hele. Forklaringen repeteret.

Geografi (*Siewers*). Repetition af det i de 3 forrige Klasser Læste.

Historie (*Ebbell*). Repetition af Bohrs Lærebøger indtil 1789, Nissens Historie fra 1789—Enden og Petersens Norges Historie.

Mathematik (*P. Nielsen*). Brochs Arithmetik, Kjedebrøk, Ubestemte Ligninger, Brochs Trigonometri og Holmboes Stereometri, derpaa saavel disse som Brochs Arithmetik og Geometri repeterede. Matematiske Opgaver til Hjemmearbejde flere Gange ugentlig. Praktisk Regning som i de foregaaende Klasser. Konstruktion af simplere geometriske Opgaver 2 Timer ugentlig.

Naturlære (*P. Nielsen*). I Arndtsens Lærebog læst Magnetisme og Elektricitet, derpaa repeteret alt det Læste.

Naturhistorie (*Siebke*). Repeteret Siebkes Lærebog i Dyrerigets Naturhistorie. Botaniken efter Arboes Kompeodium. Systemlæren efter dennes mindre Botanik.

Tegning (*Arnesen*). Efter Gibsmodeller.

Skrivning (*Sandberg*). Fortsatte Øvelser.

Gymnastik (*Conradi*).

1ste Latinklasse.

Klasseforstander: i *a*: Brunech, i *b*: Heyerdahl.

Norsk (i *a*: *Jørgensen*, i *b*: *Buchholm*). Læseøvelser og noget Analyse i Lassens prosaiske Læsebog. Læst nogle af Andersens Æventyr og Asbjørnsens Huldreæventyr og

foredraget udenadlært Prosa. Hver anden Uge en Udarbeidelse hjemme af fortællende eller beskrivende Art; undertiden paa Skolen Diktat eller Gjenfortælling.

Latin (i *a*: *Brunech* i *b*: *Heyerdahl*). Det Væsentligste af Formlæren efter Madvig gennemgaaet og indøvet ved Analyse i Kern & Krebs' Læsebog samt ved mundtlig og skriftlig Oversættelse paa Latin af passende norske Stykker, dels efter Læsebogen dels efter Trojels Materialier. I sidste Halvaar gennemgaaet Cæsar de bello Gallico I, 1—25. De vigtigste Regler af Syntaxen og tildels af Orddannelseslæren først gennemgaaet mundtlig og ved Henvvisninger; i 2det Halvaar læses lektievis Hovedreglerne med enkelte af de vigtigste Anmærkninger af Syntaxens Iste Afsnit. Nogle Uger inde i Skoleaaret begyndes paa skriftlige Øvelser, og der skrives senere ugentlig 2 Stile, af hvilke den ene udarbejdes paa Skolen.

Tydsck (*Siewers*). Autenrieths Læsebog omtr. 70 Sider. Løkkes Formlære.

Fransk (*Sandberg*). Aalholms Læsebog 4de Udg. fra „Historiettes“ til § 47. Ingerslevs Grammatik §§ 45—53.

Religion (*Blix*). Forklaringen (Sverdrups Udgave) fra Begyndelsen til 3die Artikel. Vogts større Bibellhistorie fra Begyndelsen til Iste Samuels Bog.

Geografi (*Siewers*). Norge efter Gelmuydens Læreb.

Historie (*Horn*). Daae og Petersens Middelalderens Historie.

Mathematik (*Voss*). Iste Bog af Brochs Arithmetik og ligesaa af Sammes Geometri. Skriftlige Opgaver en Gang om Ugen.

Gymnastik (*Conradi*).

Sang (*Behrens*). Som i Iste Realklasse.

2den Latinklasse.

Klasseforstander i *a*: Y. Nielsen, i *b*: Heyerdahl.

Norsk (i *a*: *J. Jørgensen*, i *b*: *Klavenæs*). Læsning i Lassens Læsebøger (fornemmelig den poetiske); foredraget Stykker af Asbjørnsen, Østgaard og Bjørnsen. Foredrag af

udenadlært Poesi og Prosa. Hver anden Uge en Udarbeidelse hjemme af fortællende, i den sidste Tid foruømmelig af beskrivende Art.

Latin (i *a*: *Y. Nielsen*, i *b*: *Heyerdahl*). Cæsar de bello Gallico 1ste Bog fra Kap. 30 samt 2den og 3die Bog. Ovid noget over 500 Vers, hele Phædrus. I Madvigs Grammatik Syntaxen til § 411. Formlæren repeteret. Stil 2 Gange ugentlig, 1 Gang paa Skolen. Tregders Mythologi til „Heroerne“ og repeteret.

Græsk (i *a*: *Y. Nielsen*, i *b*: *Siewers*). Efterat de allervigtigste Regler for Lydlæren og Bøiningslæren ere gennemgaaede og indøvede efter Curtius, ere disse Afsnit gennemlæste i sin Helhed, med Forbigaaelse af alt den attiske Dialekt Uvedkommende. Jævnside hermed er gaaet Læsning i Schenkls Læsebog. I 2det Halvaar er læst de 2 første Kapitler af Xenophons Anabasis og Curtius's Formlære læst tilende paa Orddannelselæren nær; de uregelmæssige Verber ere imidlertid ikke lærte i Sammenhæng.

Tydsck (*Siewers*). Autenrieths Læsebog 1ste Afd. fra „Rübezahl“ og nogle Stykker af 2den Afdeling. Af Løkkes Syntax det Vigtigste til „Andet Afsnit“ (Moduslæren).

Fransk (i *a*: *Sandberg*, i *b*: *Garben*). Aalholms Læsebog omtr. 40 Sider. Formlæren i Ingerslevs Grammatik.

Religion (*Blix*). Kurtz's *) Bibelhistorie, i *a*: fra „Exilet“ til „Jesu Opstandelse,“ i *b*: fra „Achabs Hus“ til „Petri Bekjendelse.“ Forklaring fra 3die Artikel til Enden.

Geografi (*Siewers*). Gelmuydens Lærebog fra Sverige til Frankrige.

Historie (*Horn*). Daaes og Petersens nyere Historie samt Langes Nordens Historie p. 28—128.

Mathematik (i *a*: *P. Nielsen*, i *b*: *Voss*). Brochs Arithmetik 2den Bog, Sammes Geometri 2den, 3die og 4de Bog. Skriftlige Opgaver paa Skolen 1 Gang ugenlig.

Gymnastik (*Conradi*).

Sang (*Behrens*). Som i 2den Realklasse.

*) Fra næste Skoleaar læses Vogts større Bibelhistorie.

3die Latinklasse.

Klasseforstander i *a*: Landgraff, i *b*: Y. Nielsen.

Norsk (i *a*: *J. Jørgensen*, i *b*: *Buchholm*). Læsning af norske og danske Forfattere og M. Hammerichs Læsestykker. Poesi og Prosa lært udenad. Hver anden Uge en Udarbeidelse hjemme, dels Skildring, dels af ræsonnerende Indhold.

Latin (i *a*: *Landgraff*, i *b*: *Y. Nielsen*). Cicero pro Roscio Amerino, Cic. pro lege Manilia, pro Archia poeta og Cato major. Ovid omtr. 700 Vers og 2den Bog af Vergil, i *a* er tillige Phædrus repeteret. I Madvigs Grammatik Syntaxen fra § 411—431, derpaa den hele Syntax repeteret. 2 skriftlige Arbejder om Ugen, hvoraf 1 paa Skolen, afvexlende Stil og Oversættelse, og i de 2 sidste Maaneder 1 Stil og 1 Oversættelse hjemme hver Uge, og 1 Extemporalstil. Tregders Mythologi.

Græsk (i *a*: *Y. Nielsen*, i *b*: *Bruenech*). 4de Bog af Xenophons Anabasis og 6te Bog af Herodot. Curtius's Formlære; de vigtigste syntaktiske Regler meddelte mundtlig under Læsningen af Forfatterne.

Tydsck (*Siewers*). Autenrieths Læsebog. Løkkes Syntax „Andet Afsnit“ (Moduslæren).

Fransk (*Garben*). Aalholms Læsebog omtr. 70 Sider. Efter Ingerslevs Grammatik Formlære. Mundtlige Øvelser efter Lassens Stiløvelser.

Religion (*Blix*). Kurtz's Bibelhistorie fra Apostelhistorien og til Enden. Joh. Ev. c. 1—12.

Geografi (*Siewers*). Gelmuydens Lærebog fra Frankrige til Asien (exkl.).

Historie (*Horn*). Daaes og Petersens nyere Historie til den franske Revolution og Langes Nordens Historie fra p. 129 til Enden.

Mathematik (*P. Nielsen*). Brochs Arithmetik 3die Bog, Sammes Geometri 5te, 6te og 7de Bog. Skriftlige Opgaver paa Skolen 1 Gang ugentlig.

Gymnastik (*Conradi*).

Sang (*Behrens*). Som i 3die Realklasse.

4de Latinklasse.

Klasseforstander: Landgraff.

Norsk (*Lassen*). Læst Udvalg af gode Forfattere og ved Siden deraf givet en Oversigt over Literaturhistorien; hver anden Uge en Udarbeidelse af ræsonnerende eller historisk Indhold; den ene skrives paa Skolen.

Latin (*Landgraff*). Sallusts *Catilina*, 22de Bog af Livius, 2den Bog af Vergil og 900 Vers af Horats's *Oder*, 500 Vers af Horats's *Epistler*, Ciceros *Tusc. disp.*, 2den Bog. I Madvigs Grammatik Formlæren indtil Orddannelseslæren og det Væsentligste af Syntaxen. Ugentlig en Hjemmeoversættelse og et Extemporalarbejde, afvejlende Stil og Oversættelse.

Græsk (*Bruenech*). Platons *Apologi*, Homers *Odysse* de 3 første Bøger, og repeteret Herodot 1ste Bog c. 81—c. 130. Mundtlig indøvet de vigtigste Regler i Syntaxen og læst Kasuslæren i Sammenhæng efter Curtius's Grammatik.

Tydsck (*Siewers*). Læst extempore udvalgte Stykker i Autenrieths Læsebog, og af Sammes Grammatik Syntaxen.

Fransk (*Garben*). Ingerslevs Læsebog omtr. 120 Sider. Efter Ingerslevs Grammatik Formlæren. Et Par Gange om Maaneden Øvelser i at oversætte mundtlig ex tempore efter Lassens Stiløvelser.

Engelsk (*Ross*). Formlæren af Hals's Gram.; Hals's Læseb.

Religion (*Blix*). Ev. Matth. fra Kap. 14 til Enden. Nissens Kirkehistorie til „Kirken efter Reformationen.“ Aabels Omrids til „Tredie Afsnit.“

Geografi (*Siewers*). Gelmuydens Lærebog fra Afrika til Enden.

Historie (*Bruenech*). Thriges gamle Historie samt Bohrs nyere fra 1789 til 1815.

Mathematik (*P. Nielsen*). Brochs Arithmetik fra 4de Bog til Enden; Sammes Geometri fra 8de Bog til Enden.

Hebraisk (*Blix*). Gesenius's Læsebog til 41de Kap. af Genesis og de vigtigste Partier af Formlæren efter Rødingers Grammatik.

Gymnastik (*Conradi*).

5te Latinklasse.

Klasseforstander i *a*: Landgraff, i *b*: Bruenech.

Norsk (*Lassen*). Oversigt over Literaturhistorien. Læse-øvelser og frie Foredrag. Udarbejdelser næsten udelukkende af ræsonnerende Indhold.

Latin (i *a*: *Landgraff*, i *b*: *Bruenech*). 4de Bog af Livius, Tacitus's Agricola, 500 Vers af Horats's Satirer og Epistler, 2den Bog af Cic. Tusc. disp. Repetition af de Forfattere, som opgives til Ex. artium. Til extemporal Læsning paa Skolen (*Schröder*), hvortil anvendes en Time ugentlig, er benyttet Livius. Bojesens Antikviteter med enkelte Forbigaaelser og det Væsentligste af Tregders Literaturhistorie læst lektievis. Ugentlig 2 Oversættelser, en hjemme og en extempore paa Skolen.

Græsk (i *a*: *Landgraff*, i *b*: *Bruenech*). Homers Odys. 4de—6te Bog. i *a*: Demosthenes Phil. I, i *b*: Demosth. Ol. I—II. Repetition af Alt, hvad der opgives til Artium. Det Væsentligste af Madvigs Syntax. Bojesens Antikviteter og Tregders Literaturhistorie.

Tydsck (*Buchholm*). En Del af Schillers „Maria Stuart“ og Udvalg af Autenrieths Læsebog læst extempore. Autenrieths Grammatik.

Fransk (*Garben*). Ingerslevs Læseb. og Grammatik.

Engelsk (*Ross*). Udvalg af Macaulay's „Biographical essays“ og Dickens „Sketches.“ Grammatiken repeteret.

Religion (*Buchholm*). Nissens Kirkehistorie fra „Kirken efter Reformationen,“ Aabels Omrids fra „Tredie Af-snit.“ Repetition.

Geografi (*Siewers*). Gelmuydens Lærebog repeteret.

Historie (*Schröder*). Thriges og Bohrs Lærebøger repeterede.

Mathematik (*P. Nielsen*). Brochs Lærebøger i Arithmetik og Geometri repeterede. Skriftlige Arbejder 1 à 2 Gange ugentlig.

Gymnastik (*Conradi*) i første Halvaar.

Til den iaar forestaaende Examen artium er fra Skolen anmeldt følgende Dimittender:

1. Aubert, Fredrik Ludvig Andres Vibe, f. 28 Jan. 1851, indkom i 1ste Fælleskl. i Aug. 1857, Søn af Professor A. i Kristiania.
2. Bruun, Gustav Adolf, f. 11 Jan. 1851, indkom i 1ste Fælleskl. i Aug. 1857, Søn af Høiesteretsassessor B. i Kristiania.
3. Corneliussen, Olaf Aabel, f. 25 Aug. 1850, indk. i 2 Realkl. i Aug. 1863, Søn af Inspektør C. i Kristiania.
4. Gløersen, Ferdinand Emil, f. 6 Septbr. 1851, indk. i 1ste Fkl. i Aug. 1857, Søn af Havnefoged G. i Kristiania.
5. Gulbrandsen, Jakob Christian, f. 21 Oktbr. 1850, indkom i 3die Fælleskl. 1859, Søn af Ritmester G. i Kristiania.
6. Haslund, Ole Christian Sang, f. 20 Decbr. 1851, indkom i 6te Fælleskl. i Aug. 1862, Søn af Kjøbmand H. i Kristiania.
7. Heftye, Johannes Thomassen, f. 13 Juli 1850, indk. i 6te Fkl. i Aug. 1862, Søn af Konsul Th. H. i Kristiania.
8. Heyerdahl, Hans Olai Fremming, f. 26 April 1849, indkom i 1ste Latinkl. i Aug. 1863, Søn af Sognepræst H. i Borge i Lofoten.
9. Holst, Christian Monrad, f. 20 April 1850, indk. i 1ste Latinkl. i Aug. 1863, Søn af afd. Kjøbmand H. i Moss.
10. Ingstad, Hans Henrik Emil, f. 26 Marts 1852, indkom i 6te Fælleskl. i Aug. 1862, Søn af Assessor I. i Kristiania.
11. Krefthing, Georg Cecil, f. 25 Aug. 1851, indk. i 4de Fælleskl. i Aug. 1860, Søn af afd. Kjøbmand K. i Kristiania.
12. Meydell, Glør Thorvald, f. 29 Mai 1851, indk. i 4de Fælleskl. i Febr. 1861, Søn af Bergmester M. i Kristiania.
13. Nielsen, Erling, f. 30 Oktbr. 1851, indkom i 6te Fælleskl. i Aug. 1861, Søn af Telegrafdirektør N. i Kristiania.
14. Nærup, Alfred Hagbarth, f. 14 Juli 1850, indk. i 4de Latinkl. i Aug. 1866, Søn af Forvalter N. paa Kongsberg.
15. Prebensen, Nikolai Christian Grave, f. 13 April 1850, indk. i 2den Latinkl. i Aug. 1864, Søn af Grosserer P. i Østerrisøer.
16. Rustad, Fredrik Franz Michael Vilhelm, f. 19 Juli 1852, indk. i 5te Fælleskl. i Aug. 1861, Søn af afd. Kammerherre R. i Kristiania.
17. Selmer, Hjalmar, f. 26 Febr. 1851, indkom i 1ste Fælleskl. i Aug. 1856, Søn af forhenv. Kjøbmand S. i Kristiania.
18. Stenstrup, Kjartan, f. 4 Decbr. 1850, indk. i 4de Latinkl. i Aug. 1866, Søn af Myntguardein S. paa Kongsberg.
19. Thaulow, Carl, f. 16de Jan. 1851, indkom i 1ste Fælleskl. i Aug. 1857, Søn af Apotheker T. i Kristiania.
20. Thomle, Erik Andreas, f. 16 April 1849, indk. i 1ste Fælleskl. i Aug. 1855, Søn af Høiesteretsassessor T. i Kristiania.
21. Tschudy, Oskar Julius, f. 27 Decbr. 1850, indk. i 1ste Latinkl. i Aug. 1863, S. af Grosserer T. i Vallø.
22. Vetlesen, Johan Carl Unger, f. 17 April 1851, indkom i 4de Latinkl. i Aug. 1866, Søn af Byfoged V. i Arendal.

Om Dimissionen til Krigsskolen fattes først Beslutning, naar den forestaaende Examen er endt.

Hissens Latin- og Real-Skole.

Examen 1868.

Den daglige Undervisning ophører:

- for 5te Latinkl. med Lørdagen den 13de Juni,
  - for 4de Realkl. med Tirsdagen den 16de Juni,
  - for 4de Latinkl., 3die og 2den Realkl. Onsdagen den 17de Juni,
  - for de øvrige Latin- og 1ste Realkl. med Thorsdagen 18de Juni,
  - for 6te og 5te Fælleskl. med Mandagen den 22de Juni,
  - for 4de Fælleskl. med Tirsdagen den 23de Juni,
  - for 3die Fælleskl. med Thorsdagen den 26de Juni,
  - for 2den Fælleskl. med Mandagen den 29de Juni,
  - for 1ste Fælleskl. med Onsdagen den 1ste Juli.
-

Mandagen den 22de Juni.

F o r m i d d a g.

E f t e r m i d d a g.

5te Lkl. <i>a</i>	}	Norsk Udarb.	<i>Lassen.</i>
5te do. <i>b</i>			<i>Bruenech.</i>
4de do.		Lat. Stil.	<i>Landgraf.</i>

4de Rkl.	}	. . . .	<i>Schrøder.</i>		
3die do.		Fransk Stil.	<i>Garben.</i>	3die Rkl.	} Eng. Stil. <i>S. Jørgensen.</i>
2den do.		. . . .	<i>Buchholm.</i>	2den do.	

Tirsdagen den 23de Juni.

F o r m i d d a g.

E f t e r m i d d a g.

5te Lkl. <i>a</i>	}	. . . .	<i>Schrøder.</i>
5te do. <i>b</i>		. . . .	<i>Bruenech.</i>
4de do.		Lat. Overs.	<i>Landgraf.</i>
3die do. <i>a</i>	}	. . . .	<i>Bliz.</i>
3die do. <i>b</i>		. . . .	<i>Siewers.</i>
2den do. <i>a</i>	}	. . . .	<i>Y. Nielsen.</i>
2den do. <i>b</i>		Lat. Stil.	<i>Sandberg.</i>
1ste do. <i>a</i>		<i>J. Jørgensen.</i>	
1ste do. <i>b</i>		. . . .	<i>Heyerdahl.</i>

4de Rkl.	}	. . . .	<i>Buchholm.</i>	3die Rkl.	}	. . . .	<i>Garben.</i>
3die do.		Norsk Udarb.	<i>Ebbell.</i>	2den do.		Tydske Stil.	<i>Klavenæss.</i>
2den do.			<i>Voss.</i>	1ste do.		. . . .	<i>Beer.</i>
1ste do.		. . . .	<i>Beer.</i>				

Onsdagen den 24de Juni.

F o r m i d d a g .

5te Lkl. <i>a</i>	}	. . .	<i>Schrøder.</i>
5te do. <i>b</i>		. . .	<i>Lassen.</i>
4de do.		. . .	<i>Landgraff.</i>
3die do. <i>a</i>		. . .	<i>Blix.</i>
3die do. <i>b</i>		Norsk Udarb.	<i>Y. Nielsen.</i>
2den do. <i>a</i>		. . .	<i>J. Jørgensen</i>
2den do. <i>b</i>	. . .	<i>Hcyerdahl.</i>	
1ste do. <i>a</i>	. . .	<i>Bruenech.</i>	
1ste do. <i>b</i>	. . .	<i>Sandberg.</i>	

E f t e r m i d d a g .

4de Rkl.	Geografi.	<i>Siewers.</i>	2den Rkl.	Geometri.	<i>Voss.</i>
3die do.	}	. . .	1ste do.	Geografi.	<i>Ebbell.</i>
2den do.		Regning.	<i>Buchholm.</i>		
1ste do.		. . .	<i>Voss.</i>		

Thorsdagen den 25de Juni.

F o r m i d d a g .

5te Lkl. <i>a1</i>	Religion.	<i>Buchholm.</i>
5te do. <i>b1</i>	Fransk.	<i>Garben.</i>
4de do.	Tydsck.	<i>Siewers.</i>
3die do. <i>a</i>	}	Lat. Stil.
3die do. <i>b</i>		<i>Landgraff.</i>
2den do. <i>a</i>	Arithmetik.	<i>Voss.</i>
1ste do. <i>a</i>	Religion.	<i>Blix.</i>
1ste do. <i>b</i>	Fransk.	<i>Sandberg.</i>

E f t e r m i d d a g .

5te Lkl. <i>a2</i>	Religion.	<i>Buchholm.</i>
5te do. <i>b2</i>	Fransk.	<i>Garben.</i>
3die do. <i>a</i>	Tydsck.	<i>Siewers.</i>
2den do. <i>b</i>	Geometri.	<i>Voss.</i>
4de Rkl.	Eng. Stil.	<i>Schrøder.</i>
3die do.	}	Math. skr.
2den do.		<i>Heyerdahl.</i>
1ste do.	Engelsk.	<i>S. Jørgensen.</i>

6te Fkl. *a* Geografi. *Ebbell.*

Fredagen den 26de Juni.

F o r m i d d a g.			E f t e r m i d d a g.		
5te Lkl. <i>b</i>	Geografi.	<i>Siewers.</i>	4de Lkl. 2	Græsk.	<i>Bruenech.</i>
4de do. <i>1</i>	Latin.	<i>Landgraaf.</i>	2den do. <i>b</i>	Tydsk.	<i>Siewers.</i>
3die do. <i>a</i>	Religion.	<i>Blix.</i>			
3die do. <i>b</i>	Græsk.	<i>Bruenech.</i>			
1ste do. <i>a</i>	Fransk.	<i>Sandberg.</i>			
1ste do. <i>b</i>	Geometri.	<i>Voss.</i>			
4de Rkl.	Tydsk Stil.	<i>Buchholm.</i>	2den Rkl.	Arithmetik.	<i>Voss.</i>
3die do.	Historie.	<i>Ebbell.</i>			
6te do. <i>a1</i>	Tydsk.	<i>J. Jørgensen.</i>	6te Fkl. <i>a2</i>	Tydsk.	<i>J. Jørgensen.</i>
6te do. <i>b1</i>	Norsk.	<i>Beer.</i>	6te do. <i>b2</i>	Norsk.	<i>Beer.</i>
5te do. <i>a1</i>	Norsk.	<i>Kyhn.</i>	5te do. <i>a2</i>	Norsk.	<i>Kyhn.</i>
5te do. <i>b</i>	Regning.	<i>Thorkelsen.</i>			

Lørdagen den 27de Juni.

F o r m i d d a g.			E f t e r m i d d a g.		
5te Lkl. <i>a2</i>	Historie.	<i>Schrøder.</i>	5te Lkl. <i>a1</i>	Historie.	<i>Schrøder.</i>
5te do. <i>b2</i>	Religion.	<i>Buchholm.</i>	5te do. <i>b1</i>	Religion.	<i>Buchholm.</i>
4de do.	Arithm. skr.	<i>Garben.</i>	1ste do. <i>b</i>	Arithmetik.	<i>Voss.</i>
3die do. <i>a1</i>	Latin.	<i>Landgraaf.</i>			
3die do. <i>b</i>	Tydsk.	<i>Siewers.</i>			
2den do. <i>a</i>	Græsk.	<i>Y. Nielsen.</i>			
2den do. <i>b2</i>	Latin.	<i>Heyerdahl.</i>			
1ste do. <i>a1</i>	Latini.	<i>Bruenech.</i>			
4de Rkl.	NorskUdarb.	<i>S. Jørgensen.</i>			
3die do.	Religion.	<i>Blix.</i>			
2den do.	Naturhist.	<i>Siebke.</i>			
1ste do.	Geometri.	<i>Voss.</i>			
6te Fkl. <i>a</i>	Fransk.	<i>Sandberg.</i>	6te Fkl. <i>b1</i>	Tydsk.	<i>Beer.</i>
6te do. <i>b</i>	Regning.	<i>Thorkelsen.</i>	5te Fkl. <i>b2</i>	Norsk.	<i>J. Jørgensen.</i>
5te do. <i>a</i>	Historie.	<i>Ebbell.</i>			
5te do. <i>b1</i>	Norsk.	<i>J. Jørgensen.</i>			
4de do. <i>a</i>	Norsk.	<i>Kyhn.</i>			
4de do. <i>b</i>	Geografi.	<i>Olsen.</i>			

Mandagen den 29de Juni.

F o r m i d d a g.

5te Lkl. a	Tydk.	<i>Buchholm.</i>
4de do.	Geografi.	<i>Siewers.</i>
3die do. a2	Latin.	<i>Landgraff.</i>
2den do. a	Geometri.	<i>Voss.</i>
2den do. b	Fransk.	<i>Garben.</i>
1ste do. a2	Latin.	<i>Bruenech.</i>

E f t e r m i d d a g.

3die Lkl. a1	Græsk.	<i>Y. Nielsen.</i>
3die do. b	Religion.	<i>Blix.</i>
1ste do. b	Tydk.	<i>Siewers.</i>
4de Rkl.	Fransk.	<i>Schrøder.</i>
2den do.	Geografi.	<i>Ebbell.</i>
1ste do.	Religion	<i>Blix.</i>
4de Rkl.	Naturhist.	<i>Siebke.</i>
3die do.	Geometri.	<i>Voss.</i>

6te Fkl. a	} Norsk, skr.	<i>Sandberg.</i>	6te Fkl. b	Naturhist.	<i>Beer.</i>
6te do. b		<i>Beer.</i>			
5te do. a	} Norsk og	<i>Kyhn.</i>			
5te do. b			} Tydk. skr.	<i>J. Jørgensen.</i>	
4de do. a	Historie.	<i>Olsen.</i>			
4de do. b	Regning.	<i>Thorkelsen.</i>			

Tirsdagen den 30te Juni.

F o r m i d d a g.

5te Lkl. a	Geografi.	<i>Siewers.</i>
5te do. b1	Historie.	<i>Schrøder.</i>
4de do. 2	Latin.	<i>Landgraff.</i>
3die do. a	Fransk.	<i>Garben.</i>
3die do. b	Historie.	<i>Horn.</i>
2den do. a	Religion.	<i>Blix.</i>
2den do. b	Arithmetik.	<i>Voss.</i>
1ste do.	Fransk.	<i>Sandberg.</i>

E f t e r m i d d a g.

5te Lkl. b2	Historie.	<i>Schrøder.</i>
4de do. 1	Græsk.	<i>Bruenech.</i>
1ste do. a	Tydk.	<i>Siewers.</i>
3die Rkl.	Arithmetik.	<i>Voss.</i>
2den do.	Norsk.	<i>Klavenæss.</i>
6te Fkl. a	Regning.	<i>Thorkelsen.</i>
6te do. b	Geografi.	<i>Ebbell.</i>
5te do. a	Naturhist.	<i>Beer.</i>
5te do. b1	Tydk.	<i>J. Jørgensen.</i>
4de do. a	} Norsk skr.	<i>Kyhn.</i>
4de do. b		
3die do. 1	Geografi.	<i>Olsen.</i>
3die Fkl. 2	Historie.	<i>Olsen.</i>

Onsdagen den 1ste Juli.

F o r m i d d a g.			E f t e r m i d d a g.		
5te Lkl. <i>a1</i>	Latin.	<i>Landgraff.</i>	1ste Lkl. <i>a</i>	Geometri.	<i>Voss.</i>
5te do. <i>b1</i>	Latin.	<i>Bruenech.</i>	1ste do. <i>b</i>	Geografi.	<i>Siewers.</i>
4de do.	{ Religion. Hebraisk. }	{ <i>Blix.</i>			
3die do. <i>a2</i>	Græsk	<i>Y. Nielsen.</i>			
3die do. <i>b</i>	Arithmetik.	<i>Voss.</i>			
2den do. <i>a</i>	Fransk.	<i>Sandberg.</i>			
2den do. <i>b</i>	Græsk.	<i>Siewers.</i>			
4de Rkl.	Religion.	<i>Buckholm.</i>	2den Rkl.	Religion.	<i>Blix.</i>
3die do.	Fransk.	<i>Garben.</i>	1ste do.	Historie.	<i>Ebbell.</i>
6te Fkl. <i>a</i>	{ Tydsk skr.	<i>J. Jørgensen.</i>	6te Fkl. <i>a</i>	Religion.	<i>Lund.</i>
6te do. <i>b</i>		<i>Heyerdahl.</i>	3die do. <i>1</i>	Norsk.	<i>Kyhn.</i>
5te do. <i>b</i>	Geografi.	<i>Ebbell.</i>			
4de do. <i>a</i>	Naturhist.	<i>Beer.</i>			
4de do. <i>b</i>	Historie.	<i>Olsen.</i>			
3die do.	Norsk skr.	<i>Kyhn.</i>			
2den do.	Afskrivning.	<i>C. J. Nielsen.</i>			

Thorsdagen den 2den Juli.

F o r m i d d a g.			E f t e r m i d d a g.		
5te Lkl. <i>a2</i>	Latin.	<i>Landgraff.</i>	5te Lkl.	{ Engelsk.	<i>Ross.</i>
5te do. <i>b2</i>	Latin.	<i>Bruenech.</i>	4de do.		
3die do. <i>a</i>	Historie.	<i>Horn.</i>	2den do. <i>a</i>	Historie.	<i>Horn.</i>
3die do. <i>b</i>	Geometri.	<i>Voss.</i>	1ste do. <i>a</i>	Arithmetik.	<i>Voss</i>
2den do. <i>b</i>	Geografi.	<i>Siewers.</i>			
1ste do. <i>b2</i>	Latin.	<i>Heyerdahl.</i>			
4de Rkl.	Engelsk.	<i>S. Jørgensen</i>	3die Rkl.	Geografi.	<i>Siewers.</i>
2den do.	Fransk.	<i>Garben.</i>			
1ste do.	Naturhist.	<i>Siebke.</i>			
6te Fkl. <i>a2</i>	Norsk.	<i>J. Jørgensen.</i>	6te Fkl. <i>a1</i>	Norsk.	<i>J. Jørgensen.</i>
6te do. <i>b</i>	Historie.	<i>Ebbell.</i>	5te do. <i>a</i>	Geografi.	<i>Ebbell.</i>
5te do. <i>a</i>	Regning.	<i>Thorkelsen.</i>			
5te do. <i>b</i>	Naturhist.	<i>Beer.</i>			
4de do. <i>a</i>	Tydsk.	<i>Kyhn.</i>			
4de do. <i>b</i>	Religion.	<i>Blix.</i>			
3die do. <i>2</i>	Religion.	<i>Lund.</i>			
2den do.	Læsning.	<i>C. J. Nielsen.</i>			
1ste do.	Læsning.	<i>Johannesen</i>			

Fredagen den 3die Juli.

F o r m i d d a g.

5te Lkl. a1	Fransk.	<i>Garben.</i>
5te do. b1	Græsk.	<i>Bruenech.</i>
3die do. a	Geografi.	<i>Siewers.</i>
3die do. b1	Latin.	<i>Y. Nielsen.</i>
2den do. b1	Latin.	<i>Heyerdahl.</i>
1ste do. a	Historie	<i>Horn.</i>
1ste do. b	Religion.	<i>Blix.</i>

E f t e r m i d d a g.

5te Lkl. a2	Fransk.	<i>Garben.</i>
4d. do.	Geometri	<i>Voss.</i>
3die do. b2	Latin.	<i>Y. Nielsen.</i>
2den do. a	Geografi.	<i>Siewers.</i>
4de Rkl.	Tydisk.	<i>Landgraff.</i>
1ste do.	Norsk.	<i>Beer.</i>
3die Rkl.	Naturhist.	<i>Siebke.</i>
2den do.	Tydisk.	<i>Klaveness.</i>
6te Fkl. a	Historie.	<i>Ebbell.</i>
6te do. b	Fransk.	<i>Sandberg.</i>
5te do. a1	Tydisk.	<i>Kyhn.</i>
4de do. a	Regning.	<i>Thorkelsen.</i>
3die do. 1	Religion.	<i>Lund.</i>
3die do. 2	Geografi.	<i>Olsen.</i>
2den do.	Religion.	<i>C. J. Nielsen.</i>
1ste do.	Skrivning.	<i>Johannesen.</i>
5te Fkl. a2	Tydisk	<i>Kyhn.</i>
5te do. b	Historie.	<i>Ebbell.</i>
4de do. b	Naturhist.	<i>Beer.</i>

Lørdagen den 4de Juli.

F o r m i d d a g.

5te Lkl. a1	Græsk.	<i>Landgraff.</i>
5te do. b	Tydisk.	<i>Buchholm.</i>
4de do.	Historie	<i>Bruenech.</i>
3die do. a	Arithmetik.	<i>Voss.</i>
3die do. b	Fransk.	<i>Garben.</i>
2den do. a	Tydisk.	<i>Siewers.</i>
2den do. b	Religion.	<i>Blix.</i>
1ste do. b	Historie.	<i>Horn.</i>

E f t e r m i d d a g.

1ste Lkl. a	Geografi.	<i>Siewers.</i>
3die Rkl.	Engelsk.	<i>S. Jørgensen.</i>
2den do.	Historie.	<i>Ebbell.</i>
1ste Rkl.	Arithmetik.	<i>Voss.</i>
6te Fkl. a	Naturhist.	<i>Beer.</i>
5te do. a	Religion.	<i>Land.</i>
4de do. a	Geografi.	<i>Olsen.</i>
4de do. b	Norsk.	<i>Sverdrup.</i>
3die do.	Regning.	<i>Thorkelsen.</i>
2den do.	Regning.	<i>C. J. Nielsen.</i>
1ste do.	Regning.	<i>Johannesen.</i>
6te Fkl. b2	Tydisk.	<i>Beer.</i>
5te do. b	Religion.	<i>Blix.</i>
3die do. 2	Norsk.	<i>Kyhn.</i>

Mandagen den 6te Juli.

F o r m i d d a g.

5te Lkl. a2	Græsk.	<i>Landgraff.</i>
5te do. b2	Græsk.	<i>Bruenech.</i>
4de do.	Fransk.	<i>Garben.</i>
3die do. a	Geometri.	<i>Voss.</i>
3die do. b	Geografi.	<i>Siewers.</i>
2den do. a	Latin.	<i>Y. Nielsen.</i>
2den do. b	Historie.	<i>Horn.</i>
1ste do. b1	Latin.	<i>Heyerdahl.</i>
4de Rkl.	Historie.	<i>Ebbell.</i>
3die do.	Tydk.	<i>Buchholm.</i>
2den do.	Englisk.	<i>S. Jørgensen.</i>
1ste do.	Tydk.	<i>Beer.</i>
6te Fkl. b	Religion.	<i>Blix.</i>
5te do. b	Tydk.	<i>J. Jørgensen.</i>
4de do. a	Religion.	<i>Lund.</i>
4de do. b	Tydk.	<i>Sverdrup.</i>
3die do. 1	Historie.	<i>Olsen.</i>
2den do.	Geografi.	<i>C. J. Nielsen.</i>

Examen i Gymnastik og Sang er tidlige afholdt, ligeledes Examen i Mathematik i Afgangsklasserne, da Kand. Nielsen har faaet Permission for at reise til et tydk Bad.

Examinationen begynder for Latin- og Realafdelingen og de 3 øverste Fællesklasser om Formiddagen Kl. 8 og om Efterm. Kl. 4; for de 3 nederste Fællesklasser om Formiddagen først Kl. 9. I Trappegangen ved Klokken findes hver Dag opslaaet Angivelse af, i hvilket Skoleværelse hver enkelt Afdelings Examen afholdes.

Optagelsesprøven for de indmeldte Disciple afholdes Fredag den 14de August Kl. 9.

Skolens Undervisning begynder igjen Mandag den 17de August Kl. 9.

Til at overvære Examens mundtlige Del indbydes Enhver, som har Interesse for Skolen.

Udfaldet af Examen meddeles ved Skolefesten, der tillige er Skolens 25de Aarstest og som afholdes i Frimurerlogens Festivitetlokale Onsdagen den 8de Juli Kl. 9, og til hvilken Disciplenes Forældre og Foresatte indbydes.